

ՀԱՅԽՈՒՆ

ՀԱՅԽՈՒՆ
ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ
ԿԵՆՏՐՈՆ

ՀԱՅԽՈՒՆ
ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ
ԿԵՆՏՐՈՆ

1

1980

ՀԱՅԿԵՆԻ
ՆՈՒՆԱՐԱՅԷՆ

ქოჩოსი

ლიტერატურულ-მხატვრული და
საზოგადოებრივ-პოლიტიკური
ჟურნალი

საქართველოს საბჭოთა
მწერლების კავშირისა და
აჭარის განყოფილების
ორგანო

გამოცემის 22-ე წელი

1

1980

იანვარი
თებერვალი

72

ტა მშენიერი ზღვა გვაქვს, აქაბა,
ტა მომავალი, ძვირფასი შვილი...
ქალაქი—ჩვენი ქვეყნის დანჯარა
აღმოსავლეთით და დასავლეთით.

ბ ა თ უ მ ი

აჭარის ჟურნალ-გაზეთების გამომცემლობა

16545

კ. მარქსის სახ. საქ. სსრ
საბჭოთაწიფო სპეცბლოკი
ბიბლიოთეკა

ნოვარში დაბეჭდილია:

ბულატ ოპუჯავა	3	მრავალუამიერ!
ვაგუა ამირეჯიბი	6	საახალწლო მოლოცვები
შოთა ზოიძე	8	ვწერ ისტორიულ რომანს (ლექსი. თარგმნა ოთარ ჭილაძემ)
რევაზ ინანიშვილი	9	ქველთობა (ახალი წიგნის ფრაგ- მენტი)
დავით თედორაძე	32	ლექსები
ნუგზარ ბერიძე	36	ძველებური ელეგია (მოთხრობა)
ბანერიტა ჭუთათელაძე	42	ლექსები
სერგეი ესენინი	44	პირველი ლაურეატი აჭარიდან
მიხეილ შვიდლობაძე	47	დურსუნ კომანიძის ოქროს ვარ- სკვლავი (ნარკვევი)
რევაზ თვარაძე	52	ლექსები (თარგმნა გიორგი სალუ- ქვაძემ)
ნუგზარ ჯაფარიძე	56	„შუამთობა“, „კოლხობა“, „ტბე- ლობა“...
იური სინარულიძე	62	კრიტიკული მონოლოგი ციტატე- ბითურთ
ნესტორ მაღაწონია	68	„დამითმე წუთი სალაპარაკოდ“...
გივი გამრეკელი	75	ჭოროხი
ლევან ქავჭავაძე	78	საახალწლოდ ნათქვამი
	79	მოჭადრაკე იღიმება
	88	ბათუმის „დინამო“: პრობლემები, ამოცანები
	91	გასულ ორ თვეში

ვარეკანის მე-2 გვერდზე—„საახალწლო“. ლადო გუდიაშვილის ნახატი.
ვარეკანის მე-3 გვერდზე—„მზის შვილები“. დიმიტრი პრისთავის ნახატი.

მთავარი რედაქტორი ალექსანდრე სამსონია

სარედაქციო კოლეგია:

აზიზ ავთელდიანი, გიორგი ბაჩიჩილაძე, ზურაბ გორგილაძე, მამია
ვარშანიძე (პასუხისმგებელი მდივანი), შოთა ზოიძე, დავით თედორაძე,
იოსებ ნონეშვილი, გიორგი სალუქვაძე, ჯამალ ქაუაშაძე,
ალექსანდრე ჩხაიძე, ფრიდონ ხალვაში, დავით ხახუტაიშვილი,
ჯამალ ჯაყელი.

ძნადაა დაძიებული!

გადავშალეთ კალენდრის უკანასკნელი გვერდი.

ახალი — 1980 წელი მობრძანდა, წელი ახალი იმედებისა, ახალი წინსვლისა და გამარჯვებებისა.

კეთილი იყოს შენი დადგომა, წელო ახალო!

როდესაც შენს სტუმრობას ვლოცავთ, არც ძველი წლის სიკეთეს

ვივიწყებთ, იმ სიხარულსა და წარმატებებს ვისხენებთ, რაც 1979 წელსა მოუტანა ჩვენს დიდ სამშობლოს, საბჭოთა ხალხს.

გასული წლის ნოემბერში გაიმართა სკკპ ცენტრალური კომიტეტის პლენუმი, რომელზეც ვრცელი და მკაფიო სიტყვა წარმოთქვა ჩვენი ლენინური პარტიის ცენტრალური კომიტეტის გენერალურმა მდივანმა, საბჭოთა კავშირის უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის თავმჯდომარემ ლ. ი. ბრეჟნევმა.

როგორც პლენუმზე ამხ. ლ. ი. ბრეჟნევმა აღნიშნა, სკკპ XXV ყრილობის გადაწყვეტილებათა განხორციელების მეოხებით ჩვენ მნიშვნელოვნად დავწინაურდით სახალხო მეურნეობის განვითარების, ხალხის ცხოვრების მატერიალური და კულტურული დონის შემდგომი აღმავლობის, ჩვენი სამშობლოს თავდაცვისუნარიანობის განმტკიცების გზაზე.

ეს დაწინაურება, ეს დიდი წარმატებები კარგად ჩანს საქართველოს მაგალითზე, ჩვენი ავტონომიური რესპუბლიკის მაგალითზე.

აჭარის მშრომელთა გამარჯვების დადასტურება იყო ავტონომიური რესპუბლიკის დაჯილდოება საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის, საქართველოს სსრ მინისტრთა საბჭოს, საქართველოს პროფსაბჭოსა და საქართველოს ალკკ ცენტრალური კომიტეტის გარდამავალი წითელი დროშით, რომელიც გადმოგვცა სკკპ ცენტრალური კომიტეტის პოლიტიბიუროს წევრობის კანდიდატმა, საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის პირველმა მდივანმა ე. შევარდნაძემ.

იმ დღეებში ამხ. ე. შევარდნაძემ კიდევ ერთი საპატიო ჭილდო გადასცა აჭარის მშრომელებს — მაღალი საწარმოო მიღწევებისათვის და დაარსების 100 წლისთავთან დაკავშირებით ბათუმის საზღვაო სავაჭრო ნავსადგური დაჯილდოვდა ხალხთა მეგობრობის ორდენით.

გასულ წელს თავდადებული პატრიოტული შრომის მაგალითი გვიჩვენა აჭარის მუშათა კლასმა.

კვლავ ისახელეს თავი ჩვენი სოფლის მეურნეობის მშრომელებმა, განსაკუთრებით კი მეჩაიებმა და მეციტრუსეებმა. მათ გასულ წელს არნახული მოსავალი მოიყვანეს. ამხანაგმა ლ. ი. ბრეჟნევმა მაღალი შეფასება მისცა საქართველოს მიწათმოქმედთა თავდადებულ შრომას.

ხალხის მატერიალური და სულიერი კეთილდღეობის შემდგომი გაუმჯობესების, ჩვენი სოფლის მეურნეობის აღმავლობის ნათელი დადასტურება იყო ამხანაგ ლ. ი. ბრეჟნევის ინიციატივით მიღებული სკკპ ცენტრალური კომიტეტისა და სსრ კავშირის მინისტრთა საბჭოს დადგენილება „საქართველოს სს რესპუბლიკაში სამხრეთული და სუბტროპი-

კული კულტურების წარმოების გადიდებისა და სოფლის მეურნეობის შემდგომი დაჩქარებული განვითარების ღონისძიებათა შესახებ“.

შარშან სამშობლოს საკეთილდღეოდ თავდადებული შრომისათვის, ახალგაზრდობის კომუნისტურ აღზრდაში მოპოვებული წარმატებებისათვის საქართველოს კომკავშირი დაჯილდოვდა ლენინის ორდენით.

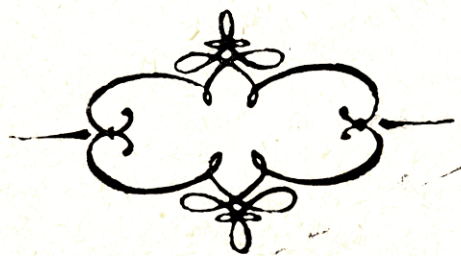
ბევრი სასიხარულო მოვლენით აღინიშნა 1979 წელი ჩვენი მხარის კულტურულ ცხოვრებაში. ეს იყო ახალი წიგნები, ახალი სპექტაკლები, საერთაშორისო, საკავშირო თუ რესპუბლიკური სიმპოზიუმები, რომლებიც აჭარაში ჩატარდა.

შარშან ოჩხამურელ მეჩაიე-მექანიზატორს კუჭა სეზიკვერაძეს, ჩვენი ავტონომიური რესპუბლიკიდან პირველს, მიენიჭა სსრ კავშირის სახელმწიფო პრემია, ხოლო პოეტი ფრიდონ ხალვაში ასევე პირველად დაჯილდოვდა შოთა რუსთაველის სახელობის სახელმწიფო პრემიით.

1979 წელი, გამოჩენილი ქართველი მწერლის კონსტანტინე ლორთქიფანიძის სიტყვებით რომ ვთქვათ, იყო ერთი კარგი წელიწადი ჩვენი ქვეყნის, ჩვენი ხალხის ცხოვრებაში. მაგრამ წარმატებებთან ერთად არ შეიძლება თვალი დავხუჭოთ ცალკეულ ნაკლოვანებებზე, იმ პრობლემებზე, რომელთა გადაჭრა უახლოეს მომავალში, კერძოდ, წელს მოგვიწევს.

1980 წელს — ხუთწლედის დამამთავრებელ წელს — სრულდება ვ. ი. ლენინის დაბადების 110 წლისთავი. გადავაცით 1980 წელი დამკვრელური მუშაობის, ლენინური მუშაობის წლად — ასე მოგვიწოდებს დღეს პარტია, ამხანაგი ლ. ი. ბრეჟნევი, ასეთია საბჭოთა ადამიანების გადაწყვეტილება.

დიდი საქმეების, დიდი მოლოდინის მშვიდობიანი წელი დამდგარა.
მრავალუამიერ, საყვარელო სამშობლოვ!
მრავალუამიერ, ხალხო მშობელო!

სახალხო მილოცვები

აჭარის მშრომელებისათვის გასული წელი სასახელო წარმატებების წელი იყო. ბევრი ღირსსახსოვარი მოვლენა მოხდა ამ მხარის კულტურულ ცხოვრებაში. ერთი მათგანია საბჭოთა კავშირ-ამერიკის მწერალთა რიგით მესამე შეხვედრა (აღრე მოსკოვსა და ნიუ-იორკში მოეწყო). ყოველ-მხრივ მნიშვნელოვანი და სასიამოვნო ფაქტია, რომ ეს მესამე შეხვედრა სწორედ მზიური აჭარის დედაქალაქში გაიმართა. ჩვენი სტუმრები მოხიბ-ლული დარჩნენ არა მარტო აჭარის ბუნების განუმეორებელი სილამაზით, არამედ აჭარის მშრომელთა გულთბილობითა და სტუმარ-მასპინძლობით.

ახალ 1980 წელს საქართველოს მარგალიტს — აჭარას ვუსურვებ ახალ წარმატებებს ჩვენი საყვარელი სამშობლოს საკეთილდღეოდ.

ბრიგოლ აბაშიძე,

საქართველოს მწერალთა კავშირის გამგეობის
თავმჯდომარე, სოციალისტური შრომის გმირი.

1979 წელმა დიდი სიხარული მომიტანა — სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის ბრძანებულებით სოციალისტური შრომის გმირის წოდება მომანიჭეს.

მეამაყება, რომ ჩემი ცხოვრების ეს ბედნიერი დღე აჭარის მიწა-წყალზე ჩემს ყოფნას დაემთხვა. ეს მზიური, მართლაც რომ ზღაპრული მხარე მე განსაკუთრებული სიყვარულით მიყვარს. ბათუმთან დაკავშირებულია ჩემი ცხოვრებისა და შემოქმედების ბევრი დაუვიწყარი წუთი. მარტო ის ფაქტი რად ღირს, რომ ჩემთვის ესოდენ ძვირფასი კოტე მარჯანი-შვილის სახელობის თეატრი, რომლის 50 წლის იუბილე დეკემბერში ვიდ-ლესასწაულეთ, ადრე ქუთაის-ბათუმის თეატრად იწოდებოდა და სწორედ აქ, ბათუმში, აიდგა ფეხი „ყვარყვარე თუთაბერმა“.

უსაზღვრო მადლობა თქვენ გულითადობისა და სიკეთისათვის.
ვისურვებთ დიდ წარმატებებს.

ვერიკო ანჯაფარიძე,

სსრ კავშირის სახალხო არტისტი, სოციალის-ტური შრომის გმირი.

მიყვარს აჭარა, მისი ზღვა და ცადაზიდული მთები, მისი სულით მდი-
დარი ადამიანები. ამ სიყვარულს სათავე ჯერ კიდევ 1919 წელს დაედო,
როცა პარიზში ბათუმიდან გავემგზავრე. მას შემდეგ აჭარის ხშირი სტუმა-
რი ვარ. დღემდე ვფიქრობ, ვალში არ დავრჩე ბათუმის ცასა და მთა-ბარ-
თან, მის ზღვასთან, რომელიც ჩვენი ისტორიის უტყუი შოწმეა.

თითქმის ყოველ წელს ჩამოვდივარ ხან ბათუმში, ხან ქობულეთში.
შესაშურია აჭარის ინტელიგენციის ყურადღება და მზრუნველობა ჩემს
შიმართ.

მე კი აჭარისადმი უაღრესად დიდი სიყვარული სიტყვით თუ საქმით
ზრავალჯერ გამიცხადებია.

დაე, ამ სიყვარულის კიდევ ერთი დასტური იყოს ჩემი ბოლო ნამუ-
შევარი, რომელსაც საახალწლოდ ვთავაზობ ჟურნალ „ჭოროხის“ მკითხ-
ველებს.

ლადო გუდიაშვილი,

სსრ კავშირის სახალხო მხატვარი,

სოციალისტური შრომის გმირი.

დიდად მახარებს აჭარის მშრომელთა სასახელო საქმეები. მინდა
ყოველ მათგანს ვუსურვო ახალი გამარჯვებები და ბედნიერება პირად
ცხოვრებაში.

აჭარა საქართველოს ულამაზესი და უმშვენიერესი კუთხეა. ამას
წინათ ვიზიემეთ მისი განთავისუფლების მეასე წლისთავი. ასი წელი მთე-
ლი ეპოქაა. აღორძინდა და გაიფურჩქნა ერთ დროს ისტორიული ბედუ-
კლმართობით ბორკილდადებული ქართული კულტურა. ჩემთვის, ხანდა-
ზმული მეცნიერისათვის, მეტად სასიხარულოა, რომ აჭარაში დიდად გან-
ვითარდა მედიცინა.

კიდევ ერთხელ დავძენ, რომ განსაკუთრებული სიყვარული მაკავ-
შირებს აჭარასთან. ასე მგონია, მზე აქ უფრო თბილია, ცა აქ უფრო ლამა-
ზია, სიცოცხლე აქ უფრო ტკბილია. ამიტომ თავისუფალ დროს გული ყო-
ველთვის თქვენსკენ მომიწევს.

ავლიზ ჟურაბაშვილი,

**აკადემიკოსი, მეცნიერების დამსახურებული
მოღვაწე.**

ვფერ ისტორიულ რომანს

ჩემს წინ ახალი სივრცე ჩნდებოდა —
ჩემგან, ჩემს მიერ გამოწვევნი
და ჩემი ფიქრიც მას მიჰყვებოდა,
როგორც ორთქლმავალს მისდევს ვაგონი.
მეც ჩემს გმირებთან ერთად ვბორგავდი,
გზებს გავცქეროდი მათი თვალებით
და პროლოგიდან ეპილოგამდე
მივბორძიკობდი წვალე-წვალეებით.
მეც იმ გადამდგარ პორუჩიკს ვგავდი
ხან გარეგნობით, ხან ხასიათით...
ლუდის ბოთლში კი წითელი ვარდი
ყვოდა მშვიდად, ვით განთიადი.
გამონაგონი არ ნიშნავს ტყუილს,
არც ჩანაფიქრი არ ნიშნავს წერტილს.
მეც არაფერზე ვამბობდი უარს,
როგორც ვსუნთქავდი, ისევე ვწერდი.
და ვიდრე ბოთლში ის ვარდი ფეთქავს,
ვიდრე სინათლეს თვალებს უნაბავს,
მეც მათქმევინეთ, რაც უნდა შეთქვა,
დამაცლევინეთ სულის ყულაბა.
ყველა თავისი სიკვდილით კვდება, —
ასეთი გახლავთ ბუნების ნება.
კაცს — რისი ცოდნაც სურს — იმას არკვევს
და რისი პოვნაც სურს — იმას ეძებს.
რატომ?

არ არის ეს ჩვენი საქმე.
რისთვის?

დე, სხვებმა განსაჯონ ესეც.

ქობულეთი, ნოემბერი, 1979
თარგმნა ოთარ ჭილაძემ.

ჭეჭუა უმირეჭიბი

საქართველოს
საბჭოთაო
კინოფილმი

ახალი წიგნის
ფრაგმენტი

საქართველოს
საბჭოთაო
კინოფილმი

არა მგონია, ამ ნაწყველმა რაიმე პარტიულგენა შექმნას. მკითხველს ასალი ბრძანის აღნაგობაზე, შინაარსსა და პრინციპულად. იგი ლთვალური დანიშნულებისაა, ძირითადად ფონის შექმნას ემსახურება, და თუ მკითხველი სასაბუთო ბრძნის პრინციპის მაინც შეინიშნავს, მიზანს მიღწეულად ჩავთვლი.

მეამაყმა, რომ პირველად სასულდომი „ბრძნის“ ვაჭრებმა ასალი პრინციპის ნაწყველს — მათიმი ჩემი დღეულობა.

ათას ორას სამი წლის ქველთობის* მიწურულს, ღრუბლიან დილით, იონათამი თავისი სავაჭრო სახლის წინ მერხზე იჯდა და ღრუბელ ანანია გარეგანის ძეს ელოდა. იონათამი გარეგის მონასტრის ბერი იყო. უკეთ ვთქვათ, ამ მონასტრის ბერ-მონაზონთა დასს ეკუთვნოდა, მაგრამ იქაურობას მოუტყულოების გამო და უფრო კი მეტად თავისებური მიზნის წყალობით, წელიწადში ერთხელ თუ მოინახულებდა ხოლმე, თორემ დანარჩენ დროს ტფილისში ცხოვრობდა. სამოცდახუთს იყო მიტანებული, ერთთავად ბერის საბლარდნელი ემოსა — საკმაოდ გაცრეცილ-გახუებული. თავზე ასეთივე კუნკული ედო, წარაშრა პირველს იწერდა, სასულიერო წიგნების სიბრძნე მოსწრებულად მოჰქონდა, მაგრამ ბერად მაინც არავინ სთვლიდა, მამა-იონათამობით არავინ იხსენიებდა, მხოლოდ სახელით მიმართვას სჭერდებოდნენ და არც თავად იონათამი ამუდვანებდა ამის გამო უკმაყოფილებას.

სავაჭრო სახლი გარეგის მონასტრის ეკუთვნოდა და არა იონათამს. იონათამი მხოლოდ განმეგ გახლდათ. ბერმრავალ გარეგში ორმოცი, ორმოცდაათი კალიგრაფი შრომობდა. იქ, მიუხედავად მართლმადიდებლური დოგმის უმკაცრესი აღსრულებისა, საქრისტიანოს ენებზე დაწერილ წიგნებს გარდა, რა დასამაღვია, და ისეთი სპარსული და არაბული კაშმულსიტყვიერების გადაწერა-გამრავლებაც სწორცილდებოდა, რომელთა დედაწერი ქრისტიანულ სარწმუნოებას ახდლად და სამკვდროდ არ ებრძოდა. იმუშად სავალამწერლო საქმიანობას კიდევ ათი, თხუთმეტი მონასტერი და გელათისა და იუღთოს აკადემიებიც ეწეოდნენ. ამოდენ საქმეს ეტრატ-ქაღალდი და სხვა მასალა-ხელსაწყოც დიდი რაოდენობით ესაჭიროებოდა, ყოველივე ამის მთავარი მწე და სოვდაგარი იონათამი გახლდათ, აღბათ ნათელია, თუ რას წარმოადგენდა ტფილისის დიდ ბაზარში იონათამი თავისი ვრცელი, სართულებიან-სარდავებიან-საწყობებიანი სავაჭრო სახლითურთ განჯის კარის უბანში და როგორი შემოსავალი ექნებოდა ამ საქმიდან გარეგის სავანეს.

იონათამი სასახლესთან დაახლოებულ კაცადაც ითვლებოდა. მისი აღებ-მიცემობა ბაჟისა და გადასახადისგან თავისუფალი იყო, მაგრამ იონათამს ამის სანაცვლოდ კარის წიგნთსაცავისთვის უსასყიდლოდ უნდა მიერთშია ყველა მნიშვნელოვანი თხზულების თითო პირი და მწიგნობართ-უხუცესისთვის მოეხსენებინა კიდევ მისი შინაარსი, თუ, რა თქმა უნდა, ასეთი საჭიროება იქნდა თავს. ყურადღების ღირსია, რომ მთელი დუნის სოვდაგარები ტფილისში, თუკი წიგნ-ეტრატთან ჰქონდათ საქმე, იონათამის სავაჭრო სახლს გვერდს ვერ აუტყვევდნენ. ამითან საურთიეროდ იონათამს სამსავე სართულზე კარგად მოწყობილ-მოხერხებული ოთახები ჰქონდა — გაჩინა, რა ხასიათისა უნდა ყოფილიყო სტუმართან მუსაიფი.

სავაჭრო სახლს თავისი სასოვდაგრო სკოლა ჰქონდა. ამიტომ იონათამს ბარე ოცი ხელქვეითი ჰყავდა. რაღა თქმა უნდა, ყველანი ბერები იყვნენ. აქაურობას ორი მონაზონიც ამშვენებდა — დედა სიდონია, რომელიც სასოვდაგრო სასწავლებლის დიასახლისობას ეწეოდა და ოცი, ოცდაერთი წლის კათოლიკე მხევალი, ირინე, ერობაში—რეგინა,

* ძველქართულად — აგვისტო

გვარად მინტელოფი—ამან ლათინური იცოდა, შეგირდებს ასწავლიდა. სხვა ხელქვეით-
თაგან ზოგი დახლის კაცი იყო, ზოგი—მეკუჭნავე, ზოგი პირველ სართულზე სავაჭრო და
რბაზის გვერდის ოთახში იჯდა—ესენი კალმებს აწრიბინებდნენ, ტფილისის დიდი ბაზრის
გარიგებებსა და სუიღვა-გაუიღვის სხვა საბუთებს ამრავლებდნენ და ესაც მონასტრის
საგრძნობი შემოსავალი გახლდათ. ბერიაკი, იონათამის გარდა, მხოლოდ მოურავი იყო.
სხვები — რა ხნისა და ზოგი რა ხნის. ბარემ აქვე ვთქვათ, ყოველ მათგანს და თავის
დროზე თვით იონათამსაც, ამ სავაჭრო სახლის სასოვდაგროდ წოდებული სკოლა ჰქონდა
დამთავრებული. სკოლაში ხუთი, ექვსი ფრიად დახელოვნებული მოძღვარი ბავშვებს
საღმრთო სჯულს, უცხო ენებს, კალიგრაფიასა და ვაჭრობის სიბრძნეს ასწავლიდა. ამიტომ,
იონათამივით თორმეტი არა, მაგრამ ორი-სამი ენა ყველა ხელქვეითთაგანმა იცოდა, და
სადაური მუშტარიც უნდა შემოსულიყო, აქ არაფერი გაუჭირდებოდა. სასოვდაგროს
დამთავრებას რვა წელიწადი უნდებოდა. შემდეგ იონათამი და მისი ხელქვეითები განს-
წავლულთაგან საუკეთესოებს არჩევდნენ, სიას დასამტკიცებლად მწიგნობართ-უხუცესს
უდგენდნენ და რჩეულთა დახელოვნება კიდევ სამ წელიწადს გრძელდებოდა. ეს სასწავ-
ლებელი თავის დროზე დავით აღმაშენებელმა დააარსა, ტიპიკონიც თავადვე შეუთხზა და
დაწესა. შემდგომ ხანებში სკოლა გარეგის მონასტერს მიაკუთვნეს და ეხლა, როგორც
უკვე ვთქვით, იონათამის განმგებლობაში იყო.

აი, ეს იონათამი სავაჭრო სახლის წინ მერხზე იჯდა, ლარგველ ანანია გარსევანის ძეს
ელოდა და ღელავდა, რადგან ლარგველი ანანია რატომღაც იგვიანებდა. იონათამი ცალ
დუნდულზე იჯდა. მეორე არა ჰქონდა. ოციოდე წლას წინ კონსტანტინოპოლში, ანდრო-
ნიკე კომნიანოსის ბასილევსობაში ბერძენმა ქონდაქრებმა მოჰყვეთეს მარჯვენა დუნდული
იონათამს — შეთქმულებაში მონაწილეობას აბრალებდნენ. იონათამი მაშინ მეკერმეობ-
და — ფულს ახურდავებდა, ან ერთი ქვეყნისას მეორე ქვეყნისაზე სცვლიდა იმდლეობით
არსებული მაზანდის მიხედვით და იმპერატორების საქმეებში რას ჩაერეოდა, თუ ასეთი
რამ ტფილისიდან არ ექნებოდა ნაბრძანები. ეს სწორედ ის შემთხვევა გახლდათ, როცა
იონათამს ნაბრძანები არაფერი ჰქონდა გარდა იმისა, რომ ზემდგომთათვის წვრილად და-
დროზე ეცნობებინა ხოლმე კონსტანტინოპოლის კარის ცხოვრების მნიშვნელოვანი ამბები.
ასე რომ, რაშიც ბრალსა სდებდნენ, იმისა, იქნებ, ბევრიც იცოდა, მაგრამ თანამონაწილე
არაფრისა ყოფილა, ცათამდე მართალი იყო და წამებასაც ადვილად გაუძლო — თუ
ბრალი არ მიგიძღვის, ქვაზე მაგარი ხარ, ეს ძველი ჭეშმარიტებაა. სამართალმა პური
უნდა ქამოს, ამიტომ ცალკე სათქმელია, რომ ჩამოკვეთილი ადგილი იონათამს გავარჯ-
რებული შანთითაც მოუწევს. ამან ქრალობის შესორცება დააჩქარა, იარა დიდად არ გა-
მიზეზებულა, ძვალმა სიფრიფანა ტყავი გადაიკრა და ეგ იყო, მას მერე იქაურობას არა
მიმატებია რა. იონათამს ჯდომა აღარ შეეძლო. მეკერმეობა კი ისეთი ხელობაა, კაცი
ერთთავად უნდა იჯდეს. ესაც ნუ იქნება, ერთხელ ექვმიტანილ კაცს საკანი თუ დილეგი
მუდამ ხანადადებული ელის... იონათამმა მთელი ანატოლია და ტფილისამდე საქართველო
ქვეითად გამოიარა და სატახტოში ისე მოვიდა, რომ მის ჯორს პატრონის სიმძიმისა არა
შეუტყვია რა — მოხუცი მას მერე უნაგირს ვეღარა ჰგულობდა. ამ მიზეზითაც იყო, რომ
იონათამი გარეგის მონასტრის წინამძღვარს ანგარიშების ჩასაბარებლად მხოლოდ წელი-
წადში ერთხელ უნდა ჰხლებოდა.

ღელავდა-მეთქი! იონათამი ჯერ კიდევ დემეტრე პირველის დროიდან მოყოლებული,
გიორგი მესამეს მეფობის მანძილზე განუწყვეტლივ და დიდი თამარის მეფობის მესამე
ინდიქტიონამდე ერთთავად საღმე მსტვრობდა, წუთისოფელი საშუა საქმეებში შემოე-
ხარჯა და ეხლა რომ ღელავდა — შიშისა არ იყო, ერთი სული ჰქონდა, იმ ლათინური
ასოებით დაწერილ ეტრატებში ჩაეხედა, ანანია გარსევანის ძემ ტრაპიზონიდან რომ
მოიტანა.

მღელვარება ისეთი რამ არის, ძველი დამარცხებების ჯავრსაც წამოგაგდებს, მით

უმეტეს, თუ ერთი მათგანის შედეგი მუდამ შენს თვალთა წინ არის: იონათამის საგაბრო სახლის მოპირდაპირე მხარეს სახედართა და სხვა მისთანა პირუტყვის ბაზარი იყო. იგი რიყიდან აქეთ ტფილისის მსაჯულთ-უფროსის განჩინებით გადმოიტანეს. ამისთვის რამდენიმე მიზეზმა მოიყარა თავი. პირველი ისა, რომ ზაუტა თარუზანის ძის საგაბროს-სამოსმუროს, რომელიც სწორედ იონათამის საგაბრო სახლის პირდაპირ იდგა, წინ მცირე რამ მოედანი, განა ბაქანი ჰქონდა. ბაქანზე ზაუტას მაგიდები ედგა. მთელი ქალაქის უფოთისთავები და მემოვრალეები თავს აქ იყრიდნენ. მანდატურებსა თუ მსაჯულებს არცთუ იშვიათად უხდებოდათ აქაურ საქმეებში ჩარევა და აღარ იცოდნენ ეს ხანჯლის ტრიალის ბუდე როგორ მოეშალათ. ახლა მეორე მიზეზი: ათას ას ოთხმოცდა თექვსმეტ წელს, შვიდთავე სამეფოს დიდებულთა თანადგომითა და ერთნებობით, ღმრთივ-ძლევა-მოსილ მეფეთ-მეფე თამარს ამბერდისა და გელაქუნის აღება მოესურვა. აიღეს. ლაშქარი ის აყო დაბრუნდა, რომ კვალში იკონიის სულტნის საელჩო მოჰყვა. თამარი მოუცლელად ბრძანდებოდა, საელჩოს ბარე სამი მსგეფის მანძილზე უწია ლოდინმა. ერთხელაც იყო, ელჩებმა აბანო მოისურვილეს — მესტუმრებმა წამოიყვანეს. თარუზანის ძის სამოს-მუროს ბაქანზე ლაშქრობიდან დაბრუნებული ათასთავები ისხდნენ, თავაწყვეტითა ღრე-ბდნენ. ერთ-ერთმა ჩალმინი კაცები დაინახა, — ჰვა მაგათ, ურჯულოებსაო — დაიღრა-ლა, ვითომ ტფილისში ჩალმინი თუ უჩალო მაჰმადიანი ძვირი სანახავი ყოფილიყოს, და ისეთი დაკა-დაკა ატუდა, რომ ერთხანს ცხენოსანი ასახებიც კი ვერაფერს გახდნენ. მერე, როგორც იყო და როგორც არა, დაზიანებული ელჩებმა მარუშანთა აბანოში შეა-პარეს, ათისთავებს საჭურველი აჰყარეს, საპურობილეში წაასხეს. ამილახვარმა გაიგო, საპურობილეში მიიქრა, ათისთავებმა თავდებით გააშვებინა, მაგრამ საქმე ელჩებს ეგებო-დათ და ის ამბავი ადვილად რომ არ ჩაიფარცხებოდა, ესაც ცხადია. მეორე დღეს ტფი-ლისის მანდატურთ-უფროსმა ზაუტა თარუზანის ძის სამოსმუროს დახურვა ბრძანა. ზაუ-ტამ — არც მეტი, არც ნაკლები — მეფეთ-მეფე გიორგი მესამის ნაჩუქრობისა და შეუ-ვალლობის გუჯარი ჭერი დიდი ბაზრის მელიქს აფთარა თვალეზზე და პირე ქალაქის მსა-ჯულთ-უფროსს წაუღო.

ეგრე არ არის, თაყაო!

მართლაც არ იყო ეგრე და ეს უკვე მესამე მიზეზია იონათამის დამარცხებისა. საქმე ის არის, რომ გიორგი მესამის მეფობაში თარუზან ზაუტას ძე, ესე იგი, სამოსმუროს პატრონის მამა, ცნობილი ტფილისელი მესარჩლე და კანონ-სამართლის იმდენად ღრმა მცოდნე გახლდათ, რომ ერთი-ორჯერ თვით სამეფო კარსაც კი გაუწია ფასდაუდებელი სამსახურა. ერთ-ერთი ასეთი სამსახურის შედეგი ის იყო, რომ გვირგვინოსანმა თარუზან ზაუტას ძეს გასამრჯელოსი თუ პატივისმცემების სახით, განჯის კარის უბანში ღწის ნაქერი უბოძა. მაშინდელ ტფ. ლისში, გალავანს შეგნით, სასაძირკველ მიწას ცეცხლის ფასი ჰქონდა, გოჭები იყიდებოდა. მეფეთ-მეფე გიორგიმ, საგანგებო მაღლიერების აღსანიშნავად, თვით მესარჩლე თარუზანის მიერ შედგენილ გუჯარს მოაწერა ხელი...

როგორი ეშმაკობითა და ცბიერებით იქნებოდა შედგენილი ის გუჯარი!

სწორედ ამატომ იყო, რომ საგაბროს-სამოსმუროს პატრონს, როგორც იტყვიან, ყურებზე ხახვი ვერავინ დაჰყრა — ზაუტა შეუვალე აღმოჩნდა, საქმე გაკიანურდა. ქა-ლაქის მოურავსა და დიდი ბაზრის მელიქს იქნებ ხელიც ჩაეჭნათ, მაგრამ კარს საელ-ჩოს შეურაცხყოფის გამო მოხდალი ბოდიშები არ ავიწყდებოდა და ისიც ვისთან — იკო-ნიის ურჯულო სულტნის წინაშე! ამ საქმემ კარგა ხანს იწვნა და იქაფა. იონათამი ვითა-რებაც ანიდანვე ადევნებდა თვალს და ისეთი ცნობასმოყვარე კაცი იყო, რომ ჰამედვე უსათუოდ ჩაჰყვებოდა, მაგრამ ის ჰაე სხვაგან და სხვარივად ითქვა. ტფილისის მსაჯულთ-უფროსს თარუზანის ძის სამოსმუროს გარშემო არსებული საბუთები პირადად გადაუთ-ვალეირებია და შეუნიშნავს, რომ შეუვალობა მხოლოდ იმ მიწის ნაქერზე ვრცელდებო-და, რაზეც საგაბროს-სამოსმუროს იდგა და არა მისი ბაქნის მიმართაც!... ორიოდ დღის

შემდეგ დიდი ბაზრის მელიქი ზაუტა თარუზანის ძეს ბოქაულის თანხლებით მსაჭულთ-უფროსის განჩინება ჩააბარა, დავაში გამარჯვება მიულოცა. მერე თან მოყვანილ ხელოსნებს მიუბრუნდა და ბაქანზე საქონლის დასაბმელი კაღონების დადგმა უბრძანა. სანამ ხელოსნები კაღონებს აგებდნენ და ზაუტა თარუზანის ძე იქაურობას პირდაღელბული შესცქეროდა, ასასკბმა, რაყეში თუ რამ გასასყიდი ჭორ-სახედარი იპოვებოდა, პატრონებიანად მორეკეს, პირუტყვი კაღონებზე დააბმევინეს და ამიერიდან ბაზარი აქაბრძანეს.

იონათამი ყოველთაე ამით ერთობ კმაყოფილი და გახარებული იყო — იმ გაღმწილი მამაკაცების ღლეღამ ლანძღვა-გინებასა და აყალ-მაყალს მოარჩინა მამა-ზეციერმა... ეგ არის, მზისა ქვეშე ყველაფერა წარმავალია და არც იონათამის სიხარულს ეწერა ღლეგრძელობა. კაღონებზე ბარე ასი პირუტყვი ება და იონათამი სახედრის პარველი შეძახილისთანავე მიხვდა, რომ ღლეის ამას იქით მის სავაქრო სახლსაც და სასოვდაგრო სასწავლებელსაც ნიადაგ მრავალხმოვანა ყოყინით თანხლებული მომავალი ჰქონდა. იონათამის კმუნვა კიდეც უფრო იმ აღმოჩენამ გაამახვილა, რომ ესოდენ ღირსეული დაწესებულებების წინ ვირის ბაზარი უნდა მდგარიყო და როცა ვერსად ვეღარაფერს გახდა, პირადად მწიგნობართ-უხუცესს ეაჯა, — გასაქირიდან და სირცხვილისგან მახსენიო! ვაჟირთა ყოველთა უპირველესმა ყურადღებით მოუსმინა, სხვა საიონათამო საქმეებზეც ესაუბრა, მერე საქართველოს ტახტისთვის დუნდულმოკვეთილ მამულიშვილს მხარზე ხელი დაადო და უთხრა, — იონათამ, დაფიქრდი, იქნებ, სწორედ აგრე სჯობდეს საქმისთვისაო ბერიკაცი მიხვდა, უნდა დანებებულიყო.

მას შემდეგ შვიდმა წელმა განვლო, იონათამი ყველაფერს შეურაგდა — იმ ჭოჭოხეთსაც კი მიეჩვია, რომელიც აქ, ძლევაძოხილი ლაშქრობების შემდეგ გასასყიდად მორეკელ ათასობით სახედარს მოჰქონდა ხოლმე; იმასაც, რომ თარუზანის ძემ სამოსზურობს აბრაზე დიდი ყანწებით დასაპლენებული კარაული დაახატვინა და თავის დაწესებულებას ახალი ეშხი შესძინა, მაგრამ ეს ყოველივე რომ სახელდობრ მასი სავაქრო სახლის წინ ხდებოდა, იონათამს სიცოცხლის მანძილზე გაცდილ დამარცხებათა შორის უდიდესად მიაჩნდა და თავისთავისთვის ვერაფრით ეპატიებინა... აი, ამ დამარცხების ჭავრი წამოუგორა იონათამს ლარგველ ანანია გარსევანის ძის დაგვიანებამ და, რა თქმა უნდა, იმანაც, რომ ძველი ჭრილობა კარგა ხანია ზეზე აღგომას სთხოვდა.

აღა კიდეც, — გავისიარებ, დამიამღებო. ეს იყო და — მცხეთელი გრამატიკოსის გაბრიელის ძე საბრი მოვიდა, მოხუცს თავი ოდნავ ჩაუქნია — ასეთი სალამი იცოდა საბრმა. იონათამს ზედმეტის გადახდა საერთოდ არაფერში სჩვეოდა — აბანოში ქისის ქირიდან დაწყებული, ანჩისხატში პარაკლისით გათავებული, და დიდად არც ამ შემთხვევაში გარჯილა — თავადაც ოდნავ მოხარა კისერა. საბრმა, რატომღაც, ჯერ მიიხედ-მოიხედა, იქაურობა მოათვალიერა და სავაქროში მერელა შევიდა — იონათამმა თავისთვის აღნიშნა, — ეს კაცი კიდეც ცოტაზე რომ გაიბეროს, იქნებ, გაფრანდეს კიდეცაო, და მიტრიალდა. განჯის კარის მიმართულებით ათი თუ თხუთმეტი ნაბიჯი გაიარა. მერე შემობრუნდა, წამოვიდა და ნახა, რომ სავაქრო სახლის წინ, მერხზე ჭალარა ღერვიში იჯდა — ესე იგი, იმ წერხზე, საიდანაც თავად იონათამი ეხლახან ადგა.

ჯერ ის გაიფიქრა, — სულის მოსათქმელად თუ ჩამოჯდაო, მაგრამ იონათამისგან სხვანაირად ვერ იქნებოდა, ისიც მოაგონდა, რომ ლარგველ ანანიას ეტრატების ამბავი, შემთხვევის წყალობით, ერთმა სოლუნელმა დიდვაჭრამაც იცოდა და მცირე რამ ექვი შეუჩინდა.

დაბაზის ზღურბლთან შედგა, შავ შეიხედა. ვიდაც ახალგაზრდა კეთილშობილი მანდილოსანი სავარძელში იჯდა. იქვე საჭურისი ატუფულიყო — მისი მხლებელი. ქალბატონს მაგიდაზე დიდი წიკნი გადაეშალა, ფურცლავდა და შიო-ნოქარს ხანგამოშვებით რალაცაებს ეკითხებოდა. ბაზრის ყრამული წამით შენეღდა, იონათამი დარწმუნდა, მუშ-

ტარი ეროვნებით ბერძენი იყო — შიო-ნოქარს ბერძნულად ესაუბრებოდა და ღერვიშს დახედა.

— დასწევდნო ზეცა-ჟოალმა, ესენი მოფრინდნენ, თუ როგორა!? — გაიფიქრა მან. — არა, ამ ჭალბატონს ეს სუფთად კონსტანტინოპოლური ბერძნული ვიღამ მიაქვავა, ჰა? — ახლა მანდილოსნის წინ გადაშლილ წიგნს შეავლო მზერა და იცნო — „სინდბადის წიგნის“ თარგმანი იყო სირიულიდან, მიხეილ ანდრეოპულოსის მიერ გადმობერძნულებული და რაჟომაც „სინტპად“ წოდებული.

იონათამს განსწავლის უამსვე ჩააგონეს, რომ მომავალში ექვი და ნაირნაირი თავსატეხის ამოხსნა უნდა ყოფილიყო მისი მოვალეობაცა და ცისა ქვეშე უპირველესი დანიშნულებაც. როცა მრავალი წლის მანძილზე, ნებით თუ უნებლიეთ, ასეთ ჭაპანს ეწევი, მაშინ მოვალეობამ მოთხოვნილებად გადაქცევა იცის და ამ მხრივ არც იონათამი იყო გამოცდილი. გამოცდილის კი არა და, მისი თვალსაზრისით, ცხოვრება, ურთიერთობები და სამსახური ჩაკეტილი კოლოფებით მოფენალ სამყაროს წარმოადგენდა ისევე, როგორც ცა — ვარსკვლავებით მოქედილ უქიდეგანო გუმბათს, ხოლო თვით იონათამი იყო კაცი, ვისაც ხელთ გასაღებების დიდი ასხმულა უნდა სჭეროდა და დღენიადაც იმაზე ეფიქრა, თუ რომელი კოლოფის რომელ ჭუჭურუტანას რომელი გასაღებით მისდგომოდა. ყოველთვის ამან მრავალნაცად მსტოვარს სიბერეში ერთი გატაცება მოუტანა — ან იქნებ უფრო ზუსტი სიტყვა „ენება“ იყოს — მაქმანებს აგროვებდა! საღაური და როგორი მაქმანი არა ჰქონდა ჩაქრული ამისთვის საგანგებოდ აკინძულ დავთრებში!.. გაქეჩილს გატეხილი სკობს და, იონათამს მხოლოდღა ნაყმის სილამაზე და მშვენიერება როდი იტაცებდა. მისთვის ძაფის ხლართის, ქსოვილის აღნაგობის დაღვენა იყო გასართობიცა და გონებისა თუ სულის ვარჯიშიც. ბაზრიდან საღადაც ცხრა მთას იქითა ქვეყანაში მოქსოვილი მაქმანის ნაჭერს თავის მოწაწვურ სენაკში მიიტანდა, წამოწებოდა და დაუწყებდა ჩიხვას — გასაღებების მირგებას. თუ კლიტე წაპანს მალე გაიღებდა და ადვილად დანებდებოდა, იონათამი იმ დღეს ცუდ გუნებაზე გახლდათ, ასე გასინჯეთ, მაღაც მიუსუსტდებოდა ხოლმე. თუ მაქმანის წყობა რთული აღმოჩნდებოდა, ჭუჭურუტანაში გასაღები ბარე ათნაირი შედიოდა და გაღებით კი ვერც რომელი აღებდა — მაშინ იონათამს ჭერ ხორცი აუწრი-აღდებოდა, მერმეთ სული და ეს აქოთქოთებული, მშფოთვარე განწყობილება ბერიკაცისთვის უმადლესი განცხრომაც იყო და ნამდვილი საცოცხლის უტკბესი განცდაც. ასეთ დროს იონათამის არსებას მშვიდლის ლარივით დაჭიმული შეუშოვრობა და სწორი გეზის არჩევის, საიდუმლოებაში შედწევის მახვილი წყურვილი იპყრობდა, ისეთი ძალით, ისე სავსებით იპყრობდა, რომ სულის სიღრმეებში სხვა რამ გრძნობებისა თუ განცდებისთვის ადგილი აღარაფერი რჩებოდა — სიღრმეებიდან ყველაფერი გარეთ გამოიდევნებოდა, გამოიუნებოდა ხოლმე, და ეს გამოწაფური მის გარეგნობას ოფლივით მოსდიოდა. მოსდიოდა და იონათამის დახრილ მხრებს სათნოება მთვარის შუქივით ეფინებოდა, სახეს ცოტა ეშმაკური, ცოტა მორჩილი ღიმილი შეუდგებოდა და თვალეში სევდიანი, ყველაფრისა და ყველას წინაშე უმდაბლესი მოკრძალების გამოჰეტყუებოდა აუციმცამდებოდა ხოლმე.

იონათამი ახლაც სწორედ ამგვარ სულიერ ვითარებას განიცდიდა და აი რატომ:

— მე მხოლოდ იმდენი ხნით შევაქციე ზურგი სავაქრო სახლს, რამდენიც ათი ან თხუთმეტი ნაბიჯის გადასადგმელად მჭირდებოდა, ანუ მხოლოდღა წუთით, — ფიქრობდა იგი. — ამასთან, სანამ მივტრიალდებოდი, აქაურობა გულდასმით მქონდა მოთვალაერებული და, სულ ცოტა ორმოცდაათი ნაბიჯის მანძილზე, არც ეს გამოპრანჭული ღია-შემინიშნავს საღმე, არც მაგისი საჭურისი და არც ღერვიში. შემოვბრუნდა თუ არა, ჩემს მერხზე შემოსკუპებული დერვიში იმავე წამს დავინახე. გამოდის, რომ იგი ან მუწაფარ რაჰაბის სახლიდან გამობრძანდა და დაჯდა, ან აგერ იმ კუთხეს მიფარებული მდარაჰობდა და ზურგი ვაქცაე თუ არა, მაშინვე მერხისკენ გამოსწია. ამისთვის ღერვიშს

მთელი წუთი ჰქონდა, თამამად მოასწრებდა, მაგრამ არც მუზაფარ რაჰაბი არის კაცი ისეთი და არც კუთხეს ამოფარებული მოთვალთვალე — გინდ ღერვიში იყოს და გინდ ბაღდადის ხალიფა. ეს დედაკაცი? ამისი ბოლოდანა ვთქვათ. ის დრო, რაც შემოტრიალუბის შემდეგ ამ ზღურბლამდე მოსვლას მოვანდომე, წუთზე მეტი იყო: შევდექი, ღერვიშს გამოვყურებდი და ამიტომ გამოვიდა წუთზე მეტი. დიაცი სავაქროში უკვე შესული ბრძანდებოდა და ამ ხანში „სინტიპის“ მოკითხვასაც მოასწრებდა, გადამლასაცა და შიოსთან მასლაათის გაბმასაც, მაგრამ შესვლა როგორღა მოასწრო? საღ უნდა მდგარიყო, რომ დინჯად, აუჩქარებლავ, კეთილშობილი მანდილოსნისთვის შესაფერი სიარულით ევლო და სულ რაღაც ერთ წუთში სავაქროში შენარნარებაც მოეხერხებინა? ეგ ქალი ღერვიშივით კუთხეს ამოფარებული ვერ აიტუზებოდა. მაშ, საღ იყო? საღ იყო და, ფუ, დასწყევლოს ღმერთმა, ეტლში იჭდა თავის საჭურისიანად! ჩანს, ეტლებისთვის არც ბოლთამდე მიმიპყრია გულისყური და ბოლთის დროს სავაქრო სახლთან რისამე გაჩერებაც ვერ მიგრძენია. დაბერდი, იონათამ, გამოთაყვანდი, მაგრამ იმდენი ჭკუა ხომ მაინც შეგჩა, რომ ეს დიაცი ამაღამ შენთან დასარჩენად არ მობრძანებულა... ფუი ეშმაკს, ეს რა წამოცდა, შემინდე, ღმერთო... — ბერმა სასწრაფოდ, სხაპასუპით გადაისხა პირკვარი, — ...და მაშინ ეტლიც აქ საღმე უნდა უცდიდეს. საღ? — იონათამმა თავისა სევდიანი, ყველაფრისა და ყველას წინაშე მოკრძალებით აცემციმებული თვლები იქაურობას გულდასმით მოავლო, დარწმუნდა, რომ კეთილშობილი მანდილოსნისთვის საკადრის მანძილზე ეტლი არაფერი იღვა, მერე ღერვიშს დახედა და ხელი უნებლიეთ ბიზანტიონელი ქონაქრების მიერ მოკვეთილ ადგილზე მიიღო.

ეს ელდისა იყო.
ვინ იცის, რამდენი წელიწადი ებრძოდა იონათამი საკუთარი მარჯვენა ხელის ამ თავნება საცქიელს, მაგრამ ვერაფერი მოუხერხა ელდა და ნაქონდაქრალზე ხელის მიღება — ერთი იყო. აი, ესლაც — არც დაბნეულა, არც სახესა თუ იერში რაიმე შესცვლია — მხოლოდ საღაც სიღრმეებში დაუღარა ელდამ და მაშინვე ხელი მოივლო... იმიტომ, რომ ღერვიშს ნაკეთები წვერულვაში დაუნახა!

— იერუსალიმურია, ჭვაროსნებს მოჰყვენენ მავის ოსტატები, — დაადგინა იონათამმა, ჭუჩა გადასჭრა და ზაუტას საგბოლისში შევიდა.

საგბოლისში, თითქმის, არავინ იყო. ნაბაზრალი გლეხები ისხდნენ — ალბათ, ცოლქმარი — და ლობიოს შეეცეცოლდნენ. იქითა კუთხეში ვიღაც ხეიბარი საუშმოზდა. საექვო არაფერი ჩანდა. იონათამი ჭუჩისკენ მიტრიალდა. გაიხედა და სარაჯების ქუჩაზანდში, სწორედ იქ, საიდანაც მისი აზრით, კუთხეს მიფარებულ ღერვიშს უნდა ეთვალთვალა, დასურული ეტლი დაინახა.

იონათამმა ხელის ბიჭს უხმო. ბიჭი მოვიდა.
— სანდროს დამაძახე, აქედან არ მიხვიდე, სარაჯების მხრიდან დააკაუნე, — იონათამი სანდროს ეძახის-თქო. დინჯად იარე, არ ირბინო... თვალეში არ აცეცო აქეთ-იქით! ბიჭმა თავი ჩაიქნა და წავიდა.

— ეხლა, ე მაგ ღერვიშის საქმე, აი, როგორ არის... — ჩიბბვა განაგრძო იონათამმა. — თავისი გარეგნობის დამალვა სწადა, ამისთვის უკეთია ეგებები, მაგრამ ისიც ცხადია, რომ ჩემი და სავაქრო სახლისა ნამდვილი არა გაეგება რა, თორემ ქათმის საკენკს მელას არ დაუყრიდა. მავისთვის ჩვენ მხოლოდდა წიგნის ვაჭრები ვართ და სახლი კი ის ადგილია, სადაც ქათამი, აღრე თუ გვიან, უნდა მოვიდეს, ესე იგი — ანანია. მალე შუადღის წარებს შემოჰყარავენ. ლარგეილმა ანანია. — ათიდან თერთმეტამდე მოვალე. მაქვს თუ არა უფლება ვიფიქრო, რომ ღერვიშმა ანანიასთვის არის მოსული?.. თუ ეგენი ერთმანეთს საღმე შეპყრია და ღერვიშმა ეტრატიებისა იცის რამე, მაშინ წვერულვაშიც გამართლდება და ისიც. რომ წინაშე საბაროსთან ჩაოსადრდა... ეტრატებს გასაყიდად სხვაგან საღ მიიტანს კაცი?! ეგ არა. ჩვენი პაემნის დრო რანაირად უნდა იცოდეს ღერვიშმა,

მაგრამ ვინ იცის, რა ხანია აქა ტრიალებს და ანანას გამოჩენას ელის!.. ესა საბჭო-
მოსვლამ შეადგინა — ლარგველი ანანას განაქერივით არის საბრი ტანით, იერიაცა და
სახის ფერიაც. დერვიშს, თუკი საბრს უთვალთვალებდა, ალბათ ისიც ენიშნა, რომ საბ-
რმა სავაჭროში შესვლის წინ რატომღაც ირგვლოვ ყველაფერი გულდასმითა და, თითქოს,
შიშნეულადაც მოათვალთვალა. საბრის შესვლა იყო — დერვიში მანდ დასკუბდა. ხომ
უნდა დარწმუნდეს, ანანია მოიხელთა თუ სხვა არის ვინმე? ეს მოსაზრება ადვილად შე-
მოწმდება: დერვიშს, რაც დაჯდა, მას მერე თავი არ აუწევია, მიწაში იყურება. ესლა საბრი
გამოვა. ამან თუ თავი აიღო და შეათვალთვალა, მაშინ ალბათ მართალი ვარ. თუ აედევნა
კიდევ, მაშინ...

საგბოლისში სანდრო შემოვიდა, იონათამს მიეხლა.

— სავაჭროში მანდილოსანი ზის. აგერ, ეტლი!.. ეგ ეტლი იმას უნდა ელოდებო-
დეს, მაგას ელის თუ არა — სულერთია. ნახე, სად მივა. სოსოს უთხარი, იმ დერვიშს
მიჰყევს. წადი, — ღიმილით უთხრა იონათამმა და საგბოლისიდან გავიდა.

— ისლავა დასანამდვილებელი, საქურისიანი ბერძნის ქალი და ეს შიამატი დერვიში
ერთი ჯამათია, თუ ზოგი ზენაა და ზოგი ქვენა, — განაგრძო იონათამმა ფაქრი, ქუჩა
გადაიარა და სავაჭროს ზღურბლთან ისეთნაირად დადგა, რომ საქურისიანი მანდილოსანი-
ცა და დერვიშაც თვალთახედვის არეში ჰყოლოდა.

— არც შერხეულა, ისევ მიწაში იყურება... — გაიფიქრა იონათამმა, როცა კვლავ
დერვიშს სჭიდა თვალი. — სთვლემს თუ როგორა, ჰა?..

ახლა ქუჩის მოპირდაპირე მხარემ წასტაცა გულმსყურო იონათამს: სახედრების კა-
დონს ბიჭი მოუახლოვდა — ასე, თორმეტ-ცამეტი წლისა. მხედრიანი და ჩოჩრიანი კარა-
ული ავსრით მოჰყავდა. მხედარი შუახნის ჩაღმიანი თურქი გახლდათ, კარგად მოვლილ-
ნაპატივარი და სამოსლის მიხედვით — აზნაურთაგანიც! ჩოჩორს კვალში უკვე ხანში შე-
სული წყებლიანი ქალი მოსდევდა. ქალს — ხურჩინიანი, თეთრწვერულვაშა, შებერებული,
მაგრამ ტანზორბა, ყოჩალი კაცი.

ეგრე, მწყრივად მოვიდნენ.

— მანდ დააყე, რეხო! — გასძახა პაპამ შვილიშვილს.

ბიჭი დადგა. რა თქმა უნდა, სახედარიც გაჩერდა და ჩოჩორიც.

ბერიკაცმა ხურჩინი თავის ქალბატონს მიაბარა, ზაუტას სამოსმუროში შევიდა, მერსი
მოიტანა და სახედართან დასდგა. ჩაღმიანი თურქი ჩამოსტა, ნამგზავრ-ნაჯაყაყევი სხეულის
გახსოვლად ერთი-ორი ბოლთა დასცა, ბერიკაცისგან მირთმეულ მერსზე დაბრძანდა.
ბიჭმა კარაულს მოსართავები დაუფონა, ნიდაყეებით უნაგირს დაენდო და ყველამ ერთად
— პაპამ, დიდებამ, შვალიშვილმა, თურქმა და ჩოჩრიანმა კარაულმა — კი — იონათამის
სავაჭრო სახლს დაუწყო დაუინებულები ჭვრეტა. პაპამ, ასე გასინჯეთ, თვალეზიც კი მოიჩ-
რდილა.

— ჰა... აბა, ესლა ესენი ნახე შენა! — გუნებაში აღშფოთდა იონათამი, რადგან მისი
სავაჭრო სახლის მიმართ ვიდაცაების ესოდენ მასვილი ცნობისმოყვარეობა არაფრად
ექმნიდა. — არა, ნეტაე, რას მომჩერებთან, ჰა!.. დედაბუდიანად აყრილან და ეგ არის...

კაღონებთან ჩიხო გამოჩნდა — დალალი. სახედარი დათვალთვალა, ლოშეზა გადაუწია,
კბილბუმი ჩახედა. მერე მუცელზე აუხს-დაუსხა ხელი, ზიზღიანად გადააფურთხა, ცხო-
ველს რამდენიმე ნახატი გაშორდა და იქიდანლა იკითხა:

— პაპი, ეგ დედაბერი რა ღირს-რო?

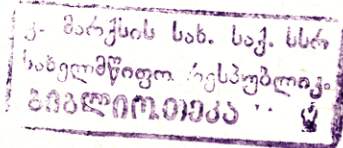
პაპამ დალალს აბუჩი თვალი სჭიდა.

ჩიხომ უმაღლ სახედარს დაათითა და განმარტა:

— ამ დედაბერს ვამბობ, პაპი, რა ღირს-მეთქი.

პაპამ დალალი ძაღლადაც არ ჩააგდო, ისევ იონათამისკენ წამოიღო თვალი.

— არა ჰყიდით? — სიტყვას ბოლო დაუგრძელა ჩიხომ.

— მაგის გასაყიდად არ მოვსულვართ, არა! — ახლა ბებომა სცადა დალაღობის თვის-
დან მოშორება.

— ჰოოო, — თავისთვისა თქვა ჩიხომ და დასძინა: — ე მაგ ბაღლსა ჰყავდით, არა?..
რა ღირს-რო?

პაპამ გადმოჰმღვირა — დაღალმა სასწრაფოდ ჩოჩორს დაათითა:

— ამ ბაღლს ვამბობ, ამასა, პაპი. როგორა-მეთქი.

რეზო-ბიჭმა ხანჯალი იშოშვლა და სანამ ჩიხო რასმე მოასწრებდა, საბრტყლივ დაუ-
შინა...

მისდევდა და სცემდა. ირგვლივ ისეთი ყაყანი და ურიაშული ატყდა, რომ პაპამ
შეაღიშეილს ველარაფერი გააგონა. ჩიხო დაფეთებული გარბოდა, ბიჭი მისდევდა და
იქაშდევ სცემა, სანამ მობეზრდა, თუ სანამ დაიღალა. ჩიხომ, როგორც იყო, უშველა თავს.
რეზო-ბიჭმა მიმტოლავ დაღალს ერთი ძღვევამოსილი ლანძღვა კვალში მიაყოლა, ხანჯალი
ჩააგო და თავის ფაშატს დაუბრუნდა.

— მოეშვი-მეთქა, რეზო, — ღინჯად უთხრა პაპამ.

— ჯერ ბებოზე თქვა და მერე ჩემზე. ვერ მიფხვდი თუ როგორა! — ჯავრიანად გან-
მარტა რეზომ და თვალდებით რატომღაც ისევ დალაღობის ძებნას მიჰყვა.

ეს სერიი მორჩა და გრამატიკოს გაბრიელის ძე საბრი სამწერლოდან სავაქრო დაჩ-
ბაშში გამოვიდა. გამოვიდა, ბერძნის ქალი დაინახა და გაშრა. იონათამმა იცოდა, საბრი
ჩუნი, მაგრამ ერთობ მსწერ ღედათმავალი იყო და, ცხადია, ამ ლამაზმანი ღიაცის დანახა
ვაზე სული უნდა აჰყაწყაწებოდა.

ბერძნის ქალმა „სინტიპს“ თავი მიანება, გახვევებულ საბრს თვალი მიაპყრო, შეკრ-
თა, ერთხანს გაშტერებით უყურა ჭაბუკს, მერე დაიმორცხვა და ისევ ფოლიანტში
ჩარგო თავი.

— ქაშანდი სტყორცნა! — შეაფასა იონათამმა მანდალოსნის საქციელი. — ახლა ისა
ვნახოთ, ეს ჩვენი წინასწარმეტყველი კისერს მიუშვარჯევებს თუ არა?.. შა?..

იონათამს ღერვიში მოაგონდა, თვალი მისკენ გადააცურა. დაუბატიყებელი სტუმარი
თავს კვლავინდებურად იმთვლეშარებდა, მაგრამ იონათამმა იგრძნო, ღერვიში ჩასაფრ-
ბუღლივით იყო.

— ნეტავი, რამდენ ხანს იდგება აგრე მონუსხულ-გამოთაყვანებული? — გაიფაქრა
იონათამმა. საბრმა — ვითომ ეს ფიქრი სიტყვად მისწვდომოდა — მიიხედ-მოახედა და
იონათამისკენ გამოსწია.

— ვინ არის? — საბრს, როგორც ყოველთვის, გაყინული სახე და მწვაობარა თვა-
ლები ჰქონდა.

— ესა? — მოკრძალებით მიუგო იონათამმა და ღერვიუს დახედა, — რა ვიცი, აბა..
სუფია თუა. მერხი ნახა და დაჭდა.

საბრმაც ღერვიუს დახედა. ღერვიუმა ამოახედა, საბრი შეათვალიერა და ისევ ჩადუნა
თავი, ისევ მიღულა თვალები.

— ისა. იმას გეკითხები! — თავი დარბაზისკენ გაიქნია საბრმა. იონათამმა უფრო
გულუბრყვილოდ მიუგო:

— ისა?.. ისა ჩვენი შიოა, ნოქარა.

ბერძნის ქალი ზღურბლს პირბადის ქვეშედან გამოსცქეროდა.

— მე შენ შიოს, აბიბოსა და ბოიგარს არ გეკითხები! — საბრან მარჯვენა ღაწვმა
ერთი-ორჯერ შეითამაშა. — ისა, ის ვინ არის-მეთქი!

იონათამი ვითომ ეხლად მახედა, საბრი ვისაც კითხულობდა. ჯერ სინანულისა და
ბოდიშის გამომეტყველება შეანათა საბრს, მერე მორცხვი ღიმილი და ზმალაბლა, დამნა-
შავესავით მიუგო:

— ეგა მაგ მანდილოსნის საჭურისა, მხლებელია და ისე მგონია, რომ მაგის ქალბატონს ერთობ მოეწონე!.. იქით აღარ გაიხედო!

საბრის თავშეკაფების უნარმა ესოდენ მძიმე გამოცდას ვერ გაუძლო, სასე გადაბერიცა, სამწერლოდან გამოტანილი გრაგნილები მარჯვენა იდლიიდან მარცხენაში გადაიტანა და ის იყო, რაღაც სიტყვების ღვაწი უნდა გადმოეშვა, რომ იონათამმა კვლავ შეანათა თავისი გულის გამაწვრთლებელი ღიმილი:

— არ გაბრაზდე, საბრო, მშვიდად!.. ყური მიგდე!

თითქოს, ვინმემ ერთი ნიღაბი მეორეთი შეუცვალაო — საბრმა თვალები ააპაქუნა და ხელი იდლიაში ამოიჩიღა გრაგნილებისკენ წაიღო — ალბათ, ადგილის შეცვლას უპირებდა...

— მანჯა გქონდეს, არ გადმოიტანო! — მიაგება იონათამმა. — შენ ეხლა მარჯვენა ხელი უნდა ჩამოშარტო და დამემშვიდობო. გრაგნილებს მარჯვენა იდლიაში თუ ამოიჩირი, ხელის ჩამორთმევა მოუხერხებელ გამოგვივა.

— დაგენშვადობო?.. რათა! — წაიღუდლულა საბრმა და ისევ წამოფეთქდა: — შენ, რა, ჭკუას მასწავლი?!

— ეგ მანდილოსანი კონსტანტინოპოლელია. მე ისე მგონია, შენ გასაცნობად არის ჩამოსული, — ხმადაბლა უთხრა იონათამმა. — აგერა, შიოს ესაუბრება, უთუოდ შენზე ეკითხება, — ვინ არის და რა კაციაო. იმის დადგენა უნდა, სწორად მოგაგნო, თუ არა. გაიგე, როგორც არის?

საბრს ისევ გაეცინა სახე, თვალებსა და იერში პატივმოყვარეობის ეშმაკმა დაუარა და თქვა:

— ჩემი ეპისტოლე ექნება წაკითხული. მწიგნობარი მანდილოსანი ჩანს. კონსტანტინოპოლში პიპოდრომზე ორჯერ წაიკითხეს და ასლებიც ხელიდან ხელში გადადიოდა. მაგასაც ექნება წაკითხული.

— ექნება, ექნება, — დაუდასტურა იონათამმა და უმაღლეს დააყოლა: — რომელი ეპისტოლე... რა ექნება წაკითხული?

— ესა! — საბრმა იდლიაში ამოიჩიღა გრაგნილებზე ანიშნა. — ვენეციიდანაც შემომიტოვალეს, მთხოვენ... „ეპისტოლე ქრისტიანთათვის მაშაღიანთა გამო“.

— ჰოო!.. ეგ მაგარია, მთელ ღუნიაზე უნდა გავრცელებდეს, მთელ ღუნიაზე, — თავისი თვალსაზრისი ამცნო იონათამმა და დასძინა: — ისე ვატყობ, მაგ დიაცს მაშაყაცადაც მოეწონებო. დაცადე, თავად მოგმართოს... აგრე აჯობებს. აჰა, დამემშვიდობე, ვითომ მიღახარ. — იონათამმა საბრს ხელი გაუწოდა. საბრმა — ნებიით იყო თუ უნებლიეთ — ჩამოართვა, მაგრამ წახვლა არ დაუპირებია. ეგ არის, ეშმაკობამ დაუყოვნებლივ გასკრა, ბერძნის ქალმა შიოს რაღაცეები უთხრა. ნოქარმა დასტურა მიუგო და მაშინ სტუმარმა თავის საჭურისს მიმართა:

— რომანოს, სთხოვე ქაბუკს, ერთი წუთით მობრძანდეს.

ცოტა ხნის შემდეგ უცხოელი ქალბატონი და საბრი ძველი მეგობრებივით მუსიკაობდნენ. ქალბატონი ცოდნის დაუოყებელ წყურვილს იჩენდა, მაგრამ ამას დიდი მოკრძალებით სჩადიოდა — ცოდა, ასე უფრო მომაჯადოებელი იერი ჰქონდა. საბრს თავისი გრაგნილები დახლზე ჩამოედო, გატაცებით ლაპარაკობდა, უკვე სწამდა, რომ ეს დიაცი ამაღამ მისი სარკმლის რაფაზე თავად გადმოძვრებოდა, საქმე განადლებულად მიაჩნდა და ელან ფილოსოფოსთა აზრები ბიზანტიური მაღალფარდოვნობით მოჰქონდა.

— რაოდენ მშვენიერ ბერძნულს ლაპარაკობთ... უთუოდ კონსტანტინოპოლის სწორი სტუმარი ბრძანდებით, ქაბუკო, — სიტყვა-პასუხი და უცხო ენა მოუწონა მანდილოსანმა.

საბრი თავის სიცოცხლეში, როგორც იტყვიან, დიღოშს არასაით გასცილებია, მაგრამ ბერძნული, რაც მართალია, მართალია, ზედმიწევნით იცოდა. ეცოდინებოდა, მაშ, როგორ, როცა თავისი მამის — მცხეთელა გრამატიკოსის გაბრიელის წყალობით, ქართულად ჯერ

„აღუ“ არ ჰქონდა ნათქვამი და ბაგრატიონთა დინასტიის ტიტულატურა კი ბერძნულად ლექსივით დაასწავლეს... საბრს თავმდაბლობა არ ეყო, ეთქვა, — ბიზანტიაში ნამყოფი არა ვარო, ამ ქათინაურის უყურადღებოდ დატოვება არჩია და ისევ ბერძნულის ცოდნას ჩააფრინდა:

— უნდა მოგახსენოთ, ბერძნული ლექსი ქართულ ენაზე ჩინებულად უდერს. აი, რამდენამე სტროფი თქვენი თეოდორე პროდრომოსიდან, ქართულად...

— მაგ ბერძნის ქალს საბრის ნამღვლი ვინაობა ამ წუთში არაფრად სჭირდება, — ფიქრობდა იონათამი. — რაში გამოადგება! ლარგველ ანანიასთვის იმ ეტრატების ამბავში გვარსახელი არც ვისმე უკითხავს და არც თავად დაუძახია, — მავანი ვარო! შეიძლება, ვინმემ გარეგნობათ დაიხსომა, იერით. ეს ქალი — თუ ეტრატების საქმეზეა გამოგზავნილი — იძულებულია აღწერილობით იპოვნოს ლარგველი ანანია. ეგ საბრი მავას ანანია ჰგონია... არა, ამოწმებს, — ეს ხომ არ არისო. მავათი მუსაფი გაცნობისა და დარწმუნებისაა, ეგ არის... ერთი ამას დახე, კაცო, ამ ბებერსა!.. ჩემკენ მოდის.

რეზოს პაპამ ქუჩა გადმოიარა, იონათამთან მოვიდა, შეათვალიერა, მერე დერვიშს დავალო თვალი და სავაქროშიც შეახედა. ამებებს მორჩა, ჩაახველა და იონათამს ჰკითხა:

— შენა იონათამი ხარ, არა?

— ეგრეა, — პატარა ხნის ღუმილის შენდევ მიუგო იონათამმა. — მე ვარ. რა გინდა?

— რა მინდა და, აქა ლარგველი ანანია გარსევანას ძე უნდა მოსულიყო. აგერა, რაც ხანია ველით და არსადა ჩანს, — განუმარტა მოსუცმა. — როგორი ბული და პაპანაქებაა!.. დავწყდით, კაცო! იქნება, იყო კიდევცა და... ჰა? ამბავი არაფერი დაუტოვებია?

ახლა იონათამმა შეათვალიერა — ჯერ დერვიში, მერე სავაქროსკენ მიაბრუნა თავი და ბოლოს კადონებსაც გახედა.

დერვიში კვლავინდებურად თავჩახრილი იჯდა; საბრი ლექსს იყო აყოლილი, აღარც თავი ახსოვდა, აღარც ქვეყნიერება; კადონებიდან რეზო-ბიჭი, დედაბერი და თურქი ისე გამოსცქეროდნენ თავის ბერიკაცს, ვითომ შინებოდეთ, — არაფან წაგვგვაროსო; მოხუცი კი იდგა და პასუხს ელოდა.

იონათამს წელიწადი ეფიქრა. რაღა თქმა უნდა, იმას ვერაფრით მოიპარებდა, თუ ამ ბერიკაცის ქარავანს ლარგველ ანანიასთან საერთო ჰქონდა რამე.

— შენა ვინა ხარ? — ვითარების საფუძვლიანი მოზიღვის შემდეგლა ჰკითხა იონათამმა.

— ქსნელი წათე ვარ... მეფეთ-მეფე გიორგის მეაბჯრეობაში ჯოღესაც მეძახდნენ...

— ე-ჰეე! — იონათამს ღიმილი გამოეფინა. — ჯოღე ხარ, მაშა!..., აღარაფერი დარჩენილხარ... — ბერიკაცს სახე ეცვალა, წყენა დაეტყო და იონათამმა უმაღლეს დასძინა: — მინახიხარ, ვეფხივით კაცი იყავ და... არა ეხლაც არა გიშავს რა, მაგრა ხარ, მშვილობა და ჯანი მოგცეს მაღალმა ღმერთმა... ლარგველი ანანია რაღად მოგხვდება, ჰა?

— ძის ძეა ჩემი. აგერა, ის რეზო, ანანიას ძმა — მესამეა, უმრწემესი ეგ არის... მაშ, აქ არსად გამოჩენილა ანანია?

— ჰოო!.. ალბათ, მოვა. რაღა დაგპირდა, მოვა. ჩემთვის არა უთქვამს რა, — ხელა დაიბანა იონათამმა. — ეგ თურქი რა, ტყვეა თუ როგორა?

— ტყვეა, ბეგთაგანი! გარსევანმა მოინადავლა, ე მაგ რეზოსი და ანანიას მამამ, ჩემმა შვილმა. ექვსი გვყავდა. გამოიხსუადეს. ეს ერთიღა და ეგეც ანანიას მისცა მამამ, — რასაც მოგცემენ, შენი იყოსო. საითღაც აპირებს ანანია — არ ვიცი, იერუსალიმში თუ მექაშიო. ერთთავად დაეხეტება. ფული მჭირდებაო და მისცა მამამ. დამხსნელი უნდა მოეყვანა ანანიასა და რომ აღარსადა ჩანს... — ბერიკაცმა ხელები გაასავსავა და ისევ კადონებისკენ გასწია.

სავაჭროდან საბრის ლაპარაკი მოისმა:

— აქ სამი ასლი უნდა ყოფილიყო. ორია. შედი, უთხარი, მესამე-თქო! — შიოს უბნებოდა.

ბერძნის ქალი და საბრი წამოშლილიყვნენ, წასვლა დაეპირებინათ.

— სამა იყო მანდა! — მოისმა სამწერლოს ღია კარიდან.

შიონოქარი მწერლებთან შევიდა.

საბრმა მანდილოსანს ბოდისი მოუხადა, სამწერლოში შევიდა. შევიდა და ერთი დავიდარაბა ატყდა.

იონათამაც სამწერლოს მოაშურა, შევიდა, კარი შეიხურა. დავაში არ ჩარეულა, მოყუანებებს გვერდი აუარა, უკანა ოთახში გავიდა. ეს კარიც შეიხურა, ფრთხილად, უხმოდ ჩარაზა. კედლიდან ღვთისმშობლის ხატი ჩამოიღო, მაგიდაზე ერთობ დაუბრუნებლად, მაგრამ მაინც რაღაც ღოცვის წაჩურჩულებით დიდო თუ დაგდო. ხატის ადგილას, კედელში ჭურჭრულანა იყო — იმას მიაცია თვალი.

აქედან სავაჭრო დარბაზი ხელისგულზე იღო.

— აჰა, კაცო, ორია, ორი!.. — კარს იქიდან ისმოდა საბრის გაცხარებული ლაპარაკი.

— ორი ამან გადაწერა და ერთად შეგრაგნა, — უხსნიდა ერთ-ერთი გადამწერი. —

მესამე მე გადავწერე, ცალკე შეგვრაგნე და მაგ ორში შევდე...

იონათამს თვალი კვლავინდებურად ჭურჭრულანაზე ჰქონდა.

სავაჭრო დარბაზში ბერძნის ქალმა ღინჯად მიიხედ-მოიხედა, დარწმუნდა, — არავინ გვითვალთვალესო, და საჭურისის რაღაც ჰკითხა. საჭურისმა დაუდასტურა. მანდილოსანი განრისხდა, ასე გასინჯეთ, თავის მხლებელს ფეხიც კი დაუბაკუნა. საჭურისმა ხელი ზეან-ჯარში ჩაიყო, გრავნილი გამოაცურა, დახლის ძირას იატაკზე დაგდო.

იონათამა ხატი თავის ადგილას დაკიდა, სამწერლოში გავიდა.

— საბრო, დაგვარდნა. იქა გდია, დახლის ძირას, — უთხრა იონათამმა.

— შენ რა იცი!.. იქ არაფერი გდია. დამაკლეს, — უჩივლა საბრმა გადამწერლებს.

— მე რა ვიცი?.. ჩიტმა მომიტანა ამბავი და ვიცი!.. გდია-მეთქი! გამოვიარე და დავინახე... იქნებ, სხვა რამ გრავნილია, მაგისი რა მოგახსენო, და გდია კია, — ნათქვამი დაა-დასტურა იონათამმა.

საბრმა მხრები აიჩიჩა, გავიდა.

შიო მიჰყვა. ქალბატონმა საფულე გასწია, „სანტიპისა“ გადაიხადა. საჭურისმა წიგნი ილღიაში ამოიჩარა, ბატონებს აედევნა.

იონათამი სავაჭროს ზღუბრულზე იდგა, ღერვიშს დაჰყურებდა და გუნებაში თავის თავს ექათინაურებოდა:

— ვარგებულხარ კიდევ, იონათამ, ვარგებულხარ! — ამ ქების ღირსად თავი იმის-თვის წიგნი, რომ ღერვიშს თვლემისა აღარაფერი ეცხო, მანდილოსანსა და საბრს მი-მინოს თვალებით გასცქეროდა.

— ეხლა?.. — ფიქრი განაგრძო იონათამმა და ამ ღროს ისინი ხიდის მხრიდან მოდარდე იაკოვას საყვირი მოისმა.

ბერკაცმა ხიდისკენ გამართა მზერა. სახეზე ჯავრმა გადაურბინა. წამით მიწელებულ ჟრიაშულში საყვირმა კვლავ და მეტის უნით, მეტის ვნებით გამოსცა ხმა. ეს არც რაიმე ჰანგის ნაწყვეტი იყო, არც გაბმული, როყიო ღრიალი. სამი მძაფრი, სრულიად განსხვავებული და საზარელი დაბგერება მოსდევდა ერთმანეთს — თითქოს, წარსული ცოდვების, წუთისოფლის ამაოებისა და მომავალ განსაცდელთა გამო კიოდა სამი, ერთმანეთისგან ცხრა-ცხრამითი დაშორებული მოზარეების გუნდი.. იონათამს ეს საყვირი ძარღვებს უშლიდა ხოლმე. ალბათ, იმიტომ უშლიდა, რომ მთელი საქრისტიანოს ბერთავან უმიწი-ერესი იყო, მაგრამ, აგერ, უკვე სიცოცხლის დასაქანზე მიმავალს, ზესკენელ-ქვესკენელი-სეულ ძალთა თუ ხმათა არსებობა ვერც უარეყო, რადგან ქვეშეცნული შიში ჰქონდა მათი,

ვერც ელიარებინა, რადგან მათზე მინდობამ რამდენჯერმე ღიაზეც უმტყუნა და ამტყუნა მანისა გამო საყვირის კივილი გულზე ორთავე ქვეყნიდან მონაქროლ მუქარად სვდებოდა, აფორიაქებდა, წონასწორობას აკარგვინებდა.

სელზე მოვაჭრე ბიჭების ბრბომ ისნის ხიდისკენ ერთი ყაყანითა და თავბირის მტერვით გაირბინა, — რაღაც ამბავია, მოდარდე იაკოფა მოდისო!

კადონებს მოახლოებულმა იაკოფამ ერთი კადევ დააყვირა. სახედრებმა ყროყინი გააგებეს.

— აგერა... რასაც პირველს ამბობ, იმ მეორეს გეუბნებიან! — გულში ნიშნი მოუგო იონათამმა მოდარდე იაკოფას, ჩაიხიზითა და სეარის ცქერას მისდგა.

კადონებისკენ მხედარი თუ ქვეითი ასას-მანდატურებით გარს შემორტყმული მოზრდილი მსვლელობა მოემართებოდა. წან, სასულიერო წვრილფეხობით თანხლებული სიონის დეკანოსი მოტუსტუსებდა ყვარჯნის ბაკაბუკით. სუნიტების ყადი ტახტრევნით მოჰქონდათ. ტახტრევანს, ყულიბის გარდა, აქეთ-იქიდან რამდენიმე ქვეითი მოლა ამოსდგომოდა. ქალაქის მოურავი, ბაჰრის მსაჯული და ლარგველი ანანია გარსევანის ძე ცხენებზე ისხდნენ, დიდი ბაჰრის მეღიქი — ჯორზე, მსვლელობას ვეება ქოლგებითა და ბალიშთან-ფოჩიანი ჯორკობით ახონხილი მსლებლებისა და მოხელეების გუნდი ასრულებდა. ხოლო მსვლელობიდან თხუთმეტი, ოცი ნაბიჯით წან მოდარდე იაკოფა მოარღვევდა ბრბოს. ხელთ თავისი განუყრელი საყვირი ეყარა, თავზე წოწოლა ჩაჩი ეხურა, წელზე ერთი შულო თოკი ეხვია და გავას მელის გრძელი, ფუმფულა კუდი უმშვენებდა.

— ჰო, შენ რეგვენი უთხარ... სათავისო იყნოსა და, აგერა! არა, რაც ლაშქარია, შეწინავეც ისა ჰყავთ — მოდარდე იაკოფა! — იონათამმა თავის განაფიქრს გულიანად შესცინა და კადონებისკენ დაძრა.

იაკოფამ წელზე შემოხვეული თოკი შემოიხსნა, ცალი ბოლო მარჯვენა წვივზე საიმედოდ მოირგო, მაგრამ ისე კი, რომ ვინცობაა თოკი გაეწიათ, ფეხი არა სტკენოდა. მერე სახედრები მისწი-მოსწია, თოკის მეორე ბოლო კადონს მკვიდრად, რამდენიმე ხვეულითა და ნასკვთ გამოაბა და გულხელდაკრეფილმა დაუწყო ლოდინი მსვლელობას.

ანანია უნაგირიდან გადმოხტა, სადავე ძმას — რეზოს მიუგდო. მსვლელობის სბვა მონაწილეები ტყვე თურქის გარშემო ქოლგების ქვეშ ფოჩიან ჯორკობზე ჩამოსხდნენ, რკალი შეჰყრეს.

იქაურობას ხალხი მიაწყდა.

ფეტვის მარცვალი ძირს დასავარდნს ვერსად იპოვნოდა. განჯის კარიდან წამოსული ქარავანი შეფერხდა, გზა ველარსით გაიკვლია. დორბლიანი აქლემები სეირს ამაყი სიმშვიდით გადმოჰყურებდნენ და მათს უზარმაზარ საპალნეებზე აწრიალებული მექარავნები ყანყრატოებს ამოდ იგლეჯდნენ, — გზა დაგვიგდეთო!

— ნეტავი, სადა ხარ, ბაღლო, აქამდინა?! დავახუთეთ, კაცო!.. — უსაყვედურა პაპამ ანანიას.

ანანიამ გაიცინა და მიუგო:

— სანამ ამათ ერთმანეთი იპოვნეს!.. ამათა სახლთუხუცესი ვერ აქუნებს ხოლმე. ზოგი საით არის და ზოგი საითა — არ იცი, განა?

იონათამი შორიასლო იდგა და იმას ჩაჰკირკიტებდა, თუ სად უნდა სდებოდა ღაბირებული ეტრატები ასე ხალვათად ჩაცმულ ანანია ლარგველს.

დერვში წამოგდა, ნაკეთებ წვერ-ულვაშზე ხელისგული ჩამოიტარა, თვალი სავაჭროში შეაპარა. ახლა კადონებს უყურა. მერე ბრბოს შეერია, აქლემების ქარავანში გაძვრა და ლარგველ ანანას შინაურებთან შორიასლო გაჩერდა.

ტყვე თურქმა იმოღვინა დიდკაცობა რომ დაინახა, მხრებში გაიშალა, გაიფხორა და იქაურობას ისეთი რიხით დაუწყო ყურება, ვითომ მოურავი და მსაჯული მოდავეები ყო-

ფილაცუნენ, სხვები — მოწმეები და თავად კი საცაა ამათი დავის განხილვას უნდა მესწიროს.

იონათამა დერვიშს მოჰყრა თვალი.

— სერი მოსწყურდა! — გუნებაში აღნიშნა, ბერძნის ქალი და საბრი მოაგონდა, ხილისკენ გაიხედა, — მაგათა ეტლი ბრბოში ზომ არსად გაიჩხირაო.

ეტლი აღარსაითა ჩანდა, ეტუბა, არეულობას დროზე გაასწრეს. სახედრის ბაზრისკენ ცხენოსანი მანდატურების მოზრდილი რაზმი მათრახებით მოიკვლევდა გზას.

— ბრბოზე მოდიან ბაზრის მანდატურები! — გაიფიქრა იონათამა და როცა კვლავ სიერს დაუბრუნდა, აქ უკვე ყველაფერი რიგზე იყო — მსვლელობას, ლარგველ ანანიას ჯალაბს თავის თურქიანად, იონათამსა და მის დერვიშსაც მოურავს ბადრაგის მჭიდრო ალუა ერტყა, საქმის ხელშეუხებლობა უზრუნველყოფილი იყო.

ბაზრის მეღიქმა მარჯვენა აღმართა და ერთ-ერთმა მოხელემ, ალბათ, ვისაც უფრო გამოვიყვანი ხმა ჰქონდა, დაიძახა:

— სმენა იყოს!.. ხმა ჩაიწყვიტეთ-მეთქი!

ბრბო ზანტად მიშოშმინდა.

სიონის დეკანოსმა თანმხლებთაგანს რაღაც გადაულაპარაკა. მღვდელმა პირმოთენ ყურადღებით მოუსმინა, თავი მოკრძალებით დაუქიცინა, წელში გაიმართა და ანანიას მკაცრი საუცედურით მიმართა:

— მკრებელი ხარ და მწვალებულურ წიგნებს ეტანები — ესეები დიდი ხანია ვიციო. ზრდილობასა და სინდის-ნამუსს რაღა უყავ, შე წყუთლო და შეჩვენებულო ლარგველო ანანია, ეს ამდენა ღირსეული აღამიანი ვირის ბაზარზე რომ მოგვიყვანე!.. — მღვდელმა ჯერ კადონებისკენ გააპყრო ორთავ ხელები, შემდეგ მსვლელობის მონაწილეებისკენ, აქო და, — ღირსეულობა ამათზე ვთქვი, ვირის ბაზარი — იმათეო, მაგრამ საქმე მაინც აირია. ბრბოს მეტი რა უნდოდა — სიცილ-ხარხარი ატყდა.

— მამაო იერონიმე, — მიუგო ლარგველმა ანანიამ, — მკრებელობა და მწვალბელობა აღსარებაში წამოცდებოდა. ეგეთი რამ რომ არსად ყოფილა?! ადგილისას ამას გეტყვი: ყაღმა ინება, — იონათამის სავაჟროსთან მოაყვანეო! აჰა და — მოვიყვანე.

— ჩვენ თავად არ გვიბრძანებია, — დაიძახა ყაღმა თურქულად, ტახტრევანადან თავი გამოყო და დასძინა — ადგილი შენ თავად დანიშნე და ჩვენც თანხმობა ებრძანეთ.

— მერე?... იონათამის სავაჟრო სახლა და ვირის ბაზარი რამ გაუო, არ იცოდით? — შეაგება ანანიამ.

დაბნეულობამ იჩინა თავი.

ყაღმა ხელი ჩაიჭინა, ხელქვეითებს რაღაც გადასჩურჩულა. ორი მოლა წამოვიდა, ტყვეს მიეახლნენ, ხმადაბლა სიტყვა-პასუხი გაიბა.

— ეგენი მანდ რასა შვრებიან! — უკმაყოფილება გამოთქვა ბაზრის მეღიქმა, მათრახი მოლგებისკენ გაიშვირა და თურქულად დასძინა: — ქვეყანა დაიწვა — ეგენი კიდევ ჩურჩულებენ. აქეთ გამოდით, საქმე ვთქვათ!

— ჰო, მაშა, მოუცდელადა ვართ, მოუცდელადა! — სიტყვა შეაშველა მოურავმა.

— დაიცათ! — გამოესარჩლა ყაღმა თავის მოლგებს. — არ უნდა გავიგოთ?.. იქნებ, სულაც ვაღბო მდაბიო თურქია და ეგ ლარგველები კი დანიშნენდთა მოდგმის კაცად ასაღებენ?!

მოლგები გამოკითხვას მორჩნენ, ყაღმს მოახსენეს, — ნამდვილად ის კაცია, ვისი გამოსყიდვაც ვიკისრეთო.

— ჰო, კარგი, ლარგველო ანანია! — მიმართა მსაჯულმა. — რასა თხოულობ ე მაგ ტყვე კაცზე?.. რამდენსა?

— ეს კაცი დანიშნენდია! ამის გვარსა და მოდგმას ნახევარი სამაჰმადიანო უპყრია, — განაცხადა ანანიამ, — მოვიდა აი, ეს დანიშნენდი თავისი მარბიელთი სამცხენში, ორი

სოფელი დედა-ბუდიანად აჰყარა და წასხა. ნაგებ-ნაშენები თუ რამ იყო — დასწვენს და დაანგრის. ბაღ-ვენახი აკაფეს, საქონელი გაარეკეს...

— მამაშენმა ჩემი სოფლები დაარბია, დასწვა და, ტყვე იყო თუ საქონელი, შინისკენ გამოირეკა, — შეაწყვეტინა დანიშნენდმა. — მეც მოველა და გავირეკე. მაგაში ქვით ვართ!..

— მამაჩემი გარსევანი ჯაყელის სარანგია. ბატონი როგორც უბრძანებს — ისე მოიქცევა. ჩვენ ქრისტიანები ვართ და თქვენს მაწა-წყალზე ცეცხლითა და მახვილით მხოლოდ მაგიერის საზღველად მოვდივართ, კარგად მოგეხსენება ესა...

— ვაჰა! — სიტყვა გაუწყვიტა ბაჰრის მელიქმა ლარგველ ანანიას. — ეხლა ამათ უნდა ისა თქვან, თუ ადამ და ევას დროსა სხვას მიწაზე პირველი რომელი მივიდა. ამის მართალს რომ ნახვენ, მერე იმისას დაიწყებენ, კვერცხი უფრო ადრე გაჩენილა თუ ქათამი. მე კიდე უნდა ამ სიტყვში ვიდგე... კაცი არა ხარ!.. ფასი თქვი, რალა!

— ე მაგაებისა ყველაფერი გასწორებული აქვთ, ზღეს, ხალხიც დააბრუნეს და საქონელიცა. დანარჩენი ჯაყულებმა და მამაშენმა იცოდნენ. ეგა შენი საქმე არ არი, მოეშვი! — ურჩია მოურავმა. — შენ ისა თქვი, თავად მაგაში რამდენსა თხოულობ, მაგ ტყვეში. მოვრიგდეთ, ანდე — სამწირლო მანდ არის, გუჯარი შევკრათ და მორჩეს ეს დავი-ღარაბა.

— რამდენსა და, როგორი მოვლილია! — თავისას მიაწვა ლარგველი ანანია. — ცხვრის ზორცის მუსუსია, კვირაში თითო სულს მიირთმევს, ხუთი თვეა შინა გეყავს. — იანგარიშეთ და ახლა დეანოსაც რომ მიეტანა ეს მაშაღიანი კაცი?!

— ჩვენთანა, ქსანზე, ბატონო მოურავო, ღვინო კარგი იცის, მაგრამა ცოტა მოდის, ცოტაი, თორემ... — აცნობა ანანიას პაპამ თავყრილობას, კიდეც რაღაცების ლაპარაკი დააპირა, მაგრამ მიუღღმე ჩამოართვა სიტყვა:

— ჰო, ცოტა მოდის, ცოტა. უმოსავლოა. ერთი დიდი ქვევრი საკუთრივ ამან ამოწრუპა, ამ არგასასარელმა, ამან! კოშკში გეყავს, მუხლები დამაწყდა ამის საზრდელის თრევითა. მააშ!

— გოგო მოუხდებოდა იმ კოშკში მაგას, ნამეტანა, და არც მოაკლებდნენ, იცოდენ შენ, ისეთი ხალხი ჩანს ეს ხალხი, — დაიძახა ყაღაცამ და ბრბო კვლავ ახარხარდა.

იონათამმა თვალი დერეფიშუ გადააპარა: ლარგველთა სახეღრისკენ გადაჩოჩებულიყო და პირღია სეარობდა.

— ამ მამაძაღლს სოსო უნდა გამოჰყოლოდა, — გაიფიქრა იონათამმა. — რომ არსადა ჩანს?.. იქნებ, ჩემს ზურგს უკან სადმეა და ვერა ვხედავ?

იონათამმა რამდენიმე ნაბიჯით გადინაცვლა, შემოტრიალდა, სოსო დაინახა და დამშვიდდა.

— რას აფასებ-მეთქი! — კვლავ დაიძახა მოურავმა, როცა ურამული მინეღდა. — მოუტყელადა ვართ, გაიგონე, კაცო!

— ჰო, ფასი თქვას! — დასძინა ყაღმა.

— არა ვყიდი! — საქვეყნოდ გამოაცხადა ლარგველმა ანანიამ.

ბრბოს რაღაც ხმა აღმოხდა და გაინახა.

დანიშნენდმა პატრონს ამოხედა, წელკავიანივით გაშეშდა.

ბატონები შეცბნენ — ვერც რამე გაეგოთ და ვერც რისიმე თქმა მოეხერხებინათ.

— ვაჰ, ერთი ამას უყურე! — გაისმა სიჩუმეში ბაჰრის მელიქის აღშფოთება.

— რაო, რას ამბობს? — ჰკითხა სიონის დეკანოსმა თავის მღვდელს და ყურა მიუბარჯა.

— ერთი ამას უყურეო! — მიუგო სხვებზე უარესად დაბნეულმა ღმრთის მსახურმა და როცა დეკანოსის სახე სრულმა უმწეობამ მოიცვა, მღვდელი გონს მოვიდა, ხელები ააფა-

რთხალა და სხაპასხუპით გამოასწორა თავისი შეცდომა — ეგ იმანა თქვა... აი... ბაზრის მელიქმა, ბაზრის მელიქმა, კაცო! ამანა, ისაო... არა ვყიდიო, არაო!

— არა ვყიდიო?! — კარგა ხანს ვერაფერი გაუგო დეკანოსმა ლარგველი ანანიას მოულოდნელ გადაწყვეტილებას. მერე, ალბათ, მისწვდა, როგორც იყო საქმე, მღვდელს დაჰალება მისცა და გაიტვრინა.

მღვდელი ისევ წამოიჭიმა, ჩაახველა და წარმოთქვა:

— არა ვყიდიო! აბა, უური დაგვიგდე, შეჩვენებულო ანანია! ეგ კეთილშობილი, მეფის ტოლი... ისა... სულტნის ტოლი კაცი მოგიყვანია აქა და სახედრებში ჩაგისვამს..

დანიშნენდი ახლალა მიხედა, საცა მოიყვანეს და ვისთანაც დასვეს... ზეზე წამოიჭრა, მერხი აიტაცა, სხვა ადგილის ძებნას მიჰყო ხელი, მაგრამ საითაც უნდა წასულიყო, ყველგან სახედარი ება... ეგრე დარჩა, ზეზე, მერხით ხელში...

— სახედრებში გყამს და ეხლა ამბობ, — არა ვყიდიო! თუ არა ჰყიდიო, ჩვენ მაინც რაღას გვერჩიოდი, მასხრად ასაგდები სხვა ვერაფერა ნახე, არა?! დილეგი მოგნატრებია, შე ბრიყუო, შენა! — დაასრულა მღვდელმა და დეკანოსს მიაპყრო თვალი, — ხომ კარგადა ვთქვიო?

— მაპატიეთ, მამო, მაგრამ თქვენთაგანისთვის არავისთვის მათხოვნია, მობრძანებულებით, — განუმარტა ანანიამ. — ყალბა კაცი გამოგვიგზავნა, — თქვენი დანიშნენდის გამოსყიდვა შემომითვალეს ხლათიდანაო. ადგილი და დრო დავთქვით. მოვიყვანე, პირი არ გამიტეხია. სიმართლე მოგახსენოთ, მამო, ამდენი კეთილშობილი კაცის გარჯამა და ამ პაპანაქებაში აქ მობრძანებამ დიდად გამაყვირვა...

— ენა დაყენე, ცოდვილო! — ისევ შემოუტია მღვდელმა. — ამათა ყალბა სთხოვა, — კეთილშობილია, დიდგვაროვანთაგანია, ხლათის სულტნის სისხლით ნათესავია. ევაზლოთ, პატივისცემას ნუ დავინანებთ, მაღლი არც თქვენ დაგვეკარგებათ და არც ტახტსაო. მაშ, არ უნდა წამოსულიყვნენ?!

— აგაშენათ ღმერთმა! — მყისვე მიუგო ლარგველმა. — თუკი თქვენი აქ, ამ სახედრებში მოყვანა სადილეგო საქმეა — ყალბ მოუყვანისხართ, მანდა გყავთ და დილეგიც ახლოა.

ბრბო ისევ გამოცოცხლდა.

მოურავმა წარბი ადრიკა, მსაჯულს რაღაც უთხრა. დიდი ბაზრის სამართლის მამამ ცოტა ხანს იფიქრა და უთხრა:

— ღირსია, მამაძალი, მაგრამ ეშმაკი და ჭიბიდან გავარდნილი კაცია, კანონს არაფერს ერჩის, რა ხანია შეეცქერიო... არაფერს ერჩის, თორემ!

— პირი არ გამიტეხიაო?! — თურქულად დაიძახა ყალბა. — არა ვყიდიო! პირის გატეხვაც კიდევ სხვა რამეა?

— ჰო, არა ვყიდი, ცვლიო! — თურქულადვე მიუგო ანანიამ.

დანიშნენდის გამომსყიდველებს გულზე მოეშვათ.

— რაო, რას ამბობს? — დეკანოსმა უური ისევ თავის მღვდელს მიუმარტვა.

— პირის გატეხვაც კიდევ სხვა რამეაო?! არა, კაცო, ესა ყალბა სთქვა, ყალბა... იმანა, ისაო, აი... არა ვყიდი — ცვლიო! — კვლავ გამოასწორა მღვდელმა.

— ცვლიო?... — დეკანოსმა იყუჩა, იფიქრა და ჰკითხა: — რაში ცვლიო, ჰა?... რაში სცლი, ლარგველო ანანია, ე მაგასა?

— სახედარში! — აუწყა ანანიამ დამსწრეთ ჯერ ქართულად, მერე სომხურად, მერე ბერძნულად, მერე სპარსულად და ბოლოს არაბულად.

ხალხი გაინაბა.

იონათამი ანანია ლარგველს მიაცქერდა, გუნებაში თქვა:

— დახე შენა!.. ეს ბიჭი შემიცვალა ვინმემ, თუ როგორა?! მაგის გულუბრყვილობას

იქით სხვა კაცი დებულა, მე და ჩემმა ღმერთმა! — მერე მეფეთ-მეფე გიორგის მედაპყროდ უფილს მისწვდა და ურში უთხრა: — ჯოლე, აკი მგზავრობას აპირებს, სახსარი სჭირდება და მამამ ტყვე ამისთვის მისცაო?!

ჯოლემ იონათამს მოხედა, ჰოოვო, — თქვა და ისევ ძის ძეს მიაპყრო უაზრო მწერა.

ისეთი სიჩუმე და გამოთაყვანება სუფევდა, როგორსაც უსათუოდ უურთასმენის წამლები, გონების შემძვრელი გრიალი რამ უნდა მოჰყოლოდა და მოჰყვა კიდეც — მოდარდე იაკოვამ ბუკსა ჰკრა, ძღომაზე მოისაყვირა და დაიძახა:

— რომელმან ადამადლოს თავი თვისი — იგი დამდაბლდეს!

— ვაჰ, ერთი ამას უყურე!.. ვირშიო, კაცო?! — გაისმა სიჩუმეში მელიქის აღშფოთება.

— დიახ, ვირში! — ხმამაღლა დაადასტურა ანანიამ თავისი პირობა.

სადაღდაც ჩიხო დაღალმა გამოყვინთა, ანანიას თავისი სამსახური შესთავაზა:

— აქა ვარ! თითონა ნახამ, თუ მე აგირჩიო?.. ამ ბაზარში სახედარი ჩემნაირად არავინაც არ იცის.

— ეგ წეის არ არის! — დაიძახა მსაჭულმა. — არ იქნება!

— რომელ კანონში სწერია, — ვარში ტყვის გაცვლა არ შეიძლებაო?! — იკითხა ანანიამ.

მსაჭულმა ვერაფერი მოიფიქრა და ისევ დეკანოსმა სცადა ჩაშველება:

— მაგნარი ჭერ არსადა ყოფილა!

— ამას იქით იქნება, მამაო. ადამის მოდგმაც ეგრეა — სანამ ღმერთმა არ მოიხელოვნა, არ აყო, — მიუგო ანანიამ.

დანიშნენდი მიხვდა, რასაც უპირებდნენ, მერხი საითდაც მოისროლა, მუხლებზე დაეწარცხა, ხელები ცად აღაპყრო, ლოცვა თქვა. მერე პირისახე მიწაში ჩაამხო, კვლავ გაიმართა, ლომებრ აბლღვინდა და მთელი სხეულათ მოჰყვა იმის ჩვენებას, თუ რას დამართებდა ჯაყელთა სარანგ გარსევან ლარგველს, როცა ხელში ჩაუვარდებოდა იგი. ამას ისეთი მოწოდებით, გზნებითა და შურისძიების წყურვილით სჩადიოდა, რომ ბრბოში თანამეოცნებეებიც კი გაუჩნდნენ, ისინიც აბლღვანდნენ, ჰჰყვენ — ერთი ხორცის ჭიჭევნა და სისხლთა ხვრეპა დატრიალდა.

გამომსყიდველები მჭიდროდ შექუჩდნენ, რაღაც მოითათბირეს და მოურავმა ბრძანა:

— თქვი, რა ღირს საშენო ვირა, ფული წაიღე და მოვრჩეთ ამ დავიდარაბას!

ლარგველმა გულიანად გაიცინა:

— ეგრე არ იქნება.

— მაშ, როგორ? — ნირი წაუხდა მოურავს.

ანანიამ ხანჯალი ამოიღო, კაცის ხორცის ქამაში გართულ დანიშნენდსა და ყაღს შორის მიწაზე ხაზი გაავლო და თქვა:

— ყალი იყიდის სახედარს — დანიშნენდთა საყადრის სახედარს. მოყვანს, ხაზს აქეთ დაყენებს. მე მოპირდაპირე მხრიდან დანიშნენდს მოვიყვან. მწერალი ზედ ხაზზე დადგება — ცოტა აქეთ, განზე და გუჯრებს სპარსულად, არაბულად, თურქულად, ბერძნულად და ქართულად შეავსებს. მოურავი და მელიქი ყაღს მოწმეები იქნებიან; დეკანოსი და მსაჭული — ჩემი. მოვაწერთ თავის აღგილზე ხელს ყველა ასლს. მე ჩემ ასლებს ავიღებ, ყალი — თავისას. ვირს მე გადმოვიყვან, დანიშნენდს — ყალი და ქატო იქა, ფქვლი აქა, ჭირი იქა, ლხინი აქა...

— არ შეიძლება-მეთქი! — იყვირა მსაჭულმა.

— რატომ, ბატონო მსაჭულო, ბუი გადასდილი მაქვს, — თავი იმართლა ანანიამ და ბაზრის მელიქს მიაპყრო თვალი.

— ჰო, მაშ, გადასდილი აქვს, — სიმართლე არ დაუკარგა მელიქმა.

— არ გუნდა, ეგრე ხელს არ მაწლებს! — ქართულად განაცხადა ყაღმა და ყუღლებს უსივრცე ხელი აუქნია, — აქედან წავიდეთო.

— ვაჰ, რათა, კაცო? — გაუკვირდა მელიქს. — შამქორის ომის მერე ამ ბაზარზე ეგრე იაფად ტყვე არ გაყიდულა. სუთი, ექვსა... ჰა, ათი მარჩილიც ფულაა?!

— მწერალს დაუძახოს ვინმე იონათამის საცაქროდან! — ბრძანა ლარგველმა ანანამ და ყაღს მიმართა: — მწერალი მოვა, აქ დადგება. თუ ინებებთ — გუჯრებს შეავსებებს... ვირი დანიშნენდების საკადრასი უნდა იყოს, თორემ ჩემთვის სულერთია... თუ არ ინებებთ, ამ კაცს ყვიჩაღეთს გაგიყიდით მონად. ისინი ვირს არ დაგჭერდებიან, მავერანაპირიდან ახალთეჟურს მოგაყვანილებენ.

ჩიხო დაღალი ახლა ყაღს მიეხლა:

— ყაღიჯან, თითონა ნახამ, თუ აგირჩიო? ამ ბაზარში ჩემნაირად სახედარი არავინაა იცის.

ყაღმა დაღალს ერთი ისეთნაირად დაუტატანა, რომ დორბლები გადმოსცვივდა და ჩიხომ დროებით გაცლა არჩია.

დანიშნენდი კი კვლავინდებურად ბღღვინავდა, მაგრამ მის მოძრაობებს ახლა უკვე კარგად ჩამოყალიბებული შინაარსი ჰქონდა. ყველაფერს დაწვრთვებით და თავიდან ბოლომდე აკეთებდა: ქამანდი დაიჭერდა ჭაყულების სარანგ გარსევან ლარგველს, დაბეჭით, საგანგებოდ და ხანგრძლივად აღრჩობდა. მერე მოსჭრიდა მარჯვენა ხელს, კრილობას ჯამს მიუღვამდა და სანამ ჯამში სისხლი წყარაწყურით ჩაღოდა, დანიშნენდი, ესოდენ საოცნებო გამარჯვებისთვის, ყოვლის შემძლე ალაჰს მადლობის ლოცვას ეუბნებოდა. მერე მარცხენა ხელს მოჰკვეთდა — ხანჯალი ეტყობა ბლაგვი იყო, მკლავის მოჭრამწელად ხერხდებოდა — და ახლა აქეთ შემოუღვამდა ჭურჭელს. ჯამი ივსებოდა, დანიშნენდი ორიოდ ყლუპა ცხელ-ცხელ სისხლს მოსვამდა, გარსევან ლარგველს სხეულის რომელიმე ადგილიდან ერთ ლუკმა ხორცს წააჭრიდა, დაღუულ სისხლს მიადეჟავდა, ისევ მოსვამდა და ასე, სანამ ჯამში რამე იყო. დაიცლებოდა ჯამი და ახლა თავად ანანია ლარგველს მიაშვრდა ხელს და ყველაფერი თავიდან იწყებოდა.

— ეხლა უკეთ აკეთებს! — ჩაილაპარაკა იონათამმა, თვალები რაღაც მიხვედრამ გაუნათა და დასძინა:—ესა მსახიობი კი არ იყოს, ჰა?.. ამნაირები მსახიობებში მინახავს...

გამოსყიდველები ისევ შეტუჩდნენ და თათბირს მისდგნენ.

იონათამის სოლომონი თავისი შეგირდითა და საწერ-კალამი მოწყობილობით მოვიდა, ლამაზად ჩაწიწიკებული გუჯრები მოიტანა.

— აქ დადექით, — უთხრა ანანამ და თათბირის დამთავრებას დაუწყო ლოდინი. ბატონებს დიდი დავა და კამათი ჰქონდათ. მოურავი და მელიქი ლარგველის პირობებზე თანხმობას არჩევდნენ; ყაღი და ლეკანოსი წინააღმდეგი იყვნენ; მსაჯული თავს იკავებდა, მაგრამ საქმეს ისე ეტყობოდა, რომ დანიშნენდი ვირში დაიხაც გაიცვლებოდა. მოღარდე იაკოვას ტანმა თუ უგრძნო რამე და დაიძახა:

— წერილ არს: არა განსცადო უფალი შენი! — დაიძახა და თავის საზარელ საყვირს მისდგა.

— აი, დაგწყევლოს ზეცა-უფალმა! — ჩაილაპარაკა გამწარებულმა იონათამმა, ყურები დაიცო, მიაყურა და დასძინა: — ე რანაირი ბუკი აქვს, დაგმანულ ყურშიც შემოღის, ისევ ისე ისმის, ეს ოხერი, ესა!

გავონებათ ვერავინ რასმე გაიგონებდა და მოურავმა ჩიხო-დაღალს ხელი დაუქნია, — მოდიო. ჩიხო მოურავს ეახლა. მოურავმა ყაღზე მიანიშნა, — მაგასთან მიდიო. ჩიხო დაიხარა და ყაღს ჰკითხა, — მოვიყვანო? ყაღმა თავი ჩაიქნია და გაბრუნებულ ჩიხოს პანდურა ამოჰყრა.

ჩიხოს ამისთვის ყურადღება არ მიუქცევია, წინასწარ შერჩეული სახედარი კაღონს ახსნა, ყაღს მიჰგვარა. თითებთ ილაპარაკეს, ყაღმა თავის ქნევითა და საყვედურებთ რვა

მარჩილი გადაუთვალა, დალაღს ვირის საბელი გამოართვა და ყულიებს უბრძანა, ანაწილით მიეყვანათო. სისხლიდან როკვას აყოლილ თურქს ანანია ლარგველი მაჯაში ჩააფრინდა, ხაზთან მიიყვანა. მოდარდე იაკოფა დადუმდა. მწერალმა თავის საქმეს მიჰყუ ხელი.

თითქოს, ყველაფერი კარგად მიდიოდა. სოლომონ მწერალი სინგურით ავსებდა გუჯრის პირებში გამოტოვებულ ადგილებს, შეგირდი საქმის ცოდნითა და მარად ასრულებდა თავის მოვალეობებს და საცა ხელას მოწერაც უნდა დაწყებულიყო, რომ ჯოლემ შვილიშვილსა ჰკითხა:

— ეგ ვირი რაღად გინდა, ბალო, რაში გამოგადგება, განა?!

— გაუყიდი, პაპი! — მიუგო ანანიამ და მცარელი სიჩუმის შემდეგ ბაზრის მელიქის გაოცებული ხმა გაისმა:

— არა, შენ ამის სოვდაგრობა ნახე!.. ამ ერთ კვირაში აქ ათჯერ ამივლია და ჩამივლია. ეგ ვირი სულ მანდ არი... ყადის მადლობა უთხრას, გაის ამ დროსაც მანდ იქნებოდა. მაგას ვინ იყიდის, კაცო?! აჰა და — გაიყიდა. რას მოგცემენ, რო?

— ას დრჰკანადა ვყიდი! — დაიძახა ანანიამ. — ასი დრჰკანი!

— ორმოცდაათი! — მოისმა ბრბოდან ბოხი ბანი.

— ოთხმოცდაათი!.. მარჩილი არ დააკლდება! — გასძახა ანანიამ.

— კარგი, რა... ამათ უნდათ ჭკვიდან გადავიდე! — ჯავრიანად შემოჰყრა ტაში ბაზრის მელიქმა. — კაცო, რომელი ხარ, ერთი გნახო... გამაატარეთ!

წარემა სამოცს გადაცილებული, ჩაფსკვნილი, მელოტი კაცი გამოვიდა. — ესა გობრონი არ არის?!. გობრონი ყიდულობს, კაცო, გობრონი! — გაოცდა მოურავი.

მწერალმა გუჯრები და საწერ-კალამი ჩამოატარა. სანამ ხელი ვარიგების ყველა მოწაწილემ მოაწერა, ლარგველი ანანია და ხარფუხელი სოვდაგარი სამოცდაათ დრჰკანად მორიგდნენ. გობრონმა უზომოდ განცვიფრებულ დამსწრეთა თვალწინ ქისა ამოიღო. ლარგველ ანანია გარსევანის ძეს ერთ სახედარში ორმოცდაათი თოხლის საფასური გადაუთვალა.

ანანიამ მწერალს გუჯრების თავისი ასლები გამოართვა, დანიშნენდს ხელი წაჰყრა, ხაზს იქით გადაიყვანა. ყულიებმა ყადის ტასტრევანი ასწიეს, ხაზთან მიიტანეს. ანანიამ ყადს ვირის საბელი გამოართვა, ცხოველი ხაზს აქეთ გადმოიყვანა, გვერდშა ამოიყენა და სოლომონს უთხრა:

— ესლა ამ ვარიგებისა დაწერე. მაგ გუჯარს მე დავიტოვებ, ამაებს გობრონს მივცემ. — ანანიამ სოვდაგარს გუჯრები და ვირის საბელი გადასცა, — ქისა ხელი შეათამაშა და ჭიბეში ჩაიდო.

საქმე დამთავრებული იყო, გამომსყიდველები, თითქოს, უნდა გაბრუნებულიყვნენ და თავისი დანიშნენდი წაეყვანათ, მაგრამ ყველამ იცოდა, რომ ჭკუით განთქმული სოვდაგარი არ მამად არაფერს გადაჰყრიდა.

— გობრონქან, სიმართლე თქვი, ეგ ვირი რაღად გინდა? — თითქმის მუდარით ჰკითხა საგონებელში ჩავარდნილმა მელიქმა. — არა, ხეირი უნდა ნახო — ეგ ვიცო. მანდელან ხეირი როგორ გამოვა — ეგ არ ვცი.

— ისწავლე, მელიქო! — მიუგო გობრონმა. — ჩემ ქარვასლასთან კარავს დავდგამ. ამ ვირს შიგ ჩავამწყვდე, აბრას გავაკრავ, კარვის წინ ბიჰს დავსვამ. ვისაც ერთ მარჩილად დანიშნენდში გაცვლილი ვირის ნახვა მოესურვება, გადაიხადოს და ნახოს. აი, შენ ეს სახედარი უფასოდა გყავს ნანახი, მელიქო. როცა დავამწყვდე, ერთ მარჩილს არ გადაიხდი და ხელახლა არა ნახავ?

— გადავიხდი, ჩემმა მზემა, — და ვნახავ, მაშ! — დაუდასტურა გობრონის ეშმაკობით გაოცებულმა მელიქმა.

— მთელი ღუნის ხალხი მოვა! — ეს ჭაბუკი სწავლასა და ხეტილს არის გადაგე-

ბული, ვაჭრობისა და ფულის მოგებისა არა გაეგება რა, თორემ არც სამას დრაჰმას
დამჭერდებოდა, — ღიმილით აღნიშნა გობრონი და მოდარდე იაკოფამ დაიძახა: გობრონი!

— ქრისტიანენო, მოვა თქვენს თავს დათხრავი ორთავ თვალსა, თქვენგან მოთხრილი
ერთის თვალისა ნაცვალგებად! — დაიძახა და საყვირს დაჭრა.

ბრბოს გობრონის განზრახვა როგორც იქნა მისწვდა და ღრინაციელი გრიგალივით
ავარდა. ქრისტიანები სიცილით ისიცებოდნენ. მაშადაღანებმა, — ჰეა მაგათ, გაიურებხარ!
ბაზრის მანდატურებმა შფოთისთავეების დასაშოშმინებლად მათრახები დაატრიალეს.
ღნიშვნელმა როკვას თავი მიანება, ყაღს ეცა, საკინძე ჩამოახია, სახეში შეაფურთხა და სილა
გააწნა. მერე მელიქს ეტაკა, ერთი იმასაც უთავაზა...

— იუდეო, დაკალით! — ყვიროდა დანიშმენდი და თავისსავე დამსხნელებზე იწეგდა.

იაკოფას საყვიარი კი გაჰკიოდა, იქაურობას აწიოვებდა.

— გაათრიონ! — გადაულაპარაკა მსაჯულმა მოურავს.

— გაათრიეთ! — დაიდრიალა მოურავმა.

თავმანდატური აღვილს მოსწყდა, მაგრამ იქვე დამუხრუჭდა, შემოტრიალდა და
მოურავს ჰკითხა:

— რომელი გავათრიოთ?!

— რომელი გაათრიონ?! — დასაშუსტებლად მიმართა მოურავმა მსაჯულს.

იმ ღრინაციელსა და ბუკის ცემაში მსაჯულმა ან მოურავის შეკითხვა ვერ გაიგონა,
ან იყო და გობრონის განზრახვისგან დარეული რეტი ჯერაც არ გამოწელებოდა და არ
იცოდა, რომელი იყო გასათრევი — დანიშმენდი თუ მოდარდე იაკოფა. ამიტომ, რაც
ენაზე მოადგა, ისა თქვა, ანუ იმ წამს ვინც მეტად აწუხებდა, იმის გათრევა ბრძანა — მ-
დარდე იაკოფას!

თავმანდატური ნეტარ მესაყვირეს ეცა, ბუკი პირიდან დააგდებინა და ყურთასმენამ
შეშა იგრძნო. წართმევა სცადა — ვერაფერს გახდა. პატრონს საკრავი მხარილივ ეკიდა,
ხამ თასმაზე ჰქონდა. მაშინ მოდარდეს ასახები ეტაკენ, ჰაერში აიტაცეს, მხრებზე გაი-
დეს, წაიღეს კიდეც, მაგრამ კაღონზე დაბმული თოკი დაიჭიმა და წესრიგის დამყარებ-
ლები შეფერხდნენ... ამ დროს იყო, გახელებულმა დანიშმენდმა მოურავს, სწორედ რომ,
კარგისა გააწნა და ყაღს მიუბრუნდა. ყაღმა ცხვირპირთან მძიმე ქისა აუჩხრიალა, — ვი-
ყილით და დაეკლავთ მაგ სახედარსაო, დაწყენარდით. დანიშმენდს დაწყენარება სხვა მხრი-
დან ელოდა: მოურავმა თავისი მერხი და ქოლგა დატოვა, უზარმაზარი ტორი გახელებულ
თურქს შიგ თავში ჩასცხო, უგონოდ დააგორა და კვლავ ქოლგას მიაშურა.

მოდარდე იაკოფა კი ასახების მხრებზე გაწოლილიყო და ქადაგებდა:

— ეკრძალენით, ქრისტიანენო, მიზღვას ბოროტებისა და გებინებას შურისა!..

ყადი, რა თქმა უნდა, მიხვდა, რომ მოდარდე იაკოფა გობრონის მზაკვრული გან-
რახვის მოწინააღმდეგე იყო და, როცა დანიშმენდი გონს მოეგო და კვლავ მიხვდა ჯა-
ყელთა სარანგის სისხლით სავსე ფიალას, თბილისელი სუნიტების წინამძღვარმა თანა-
მოაზრის დახსნა სცადა:

— რას ერჩით, ხალხო, ნეტარ იაკოფას! ცოდოა, ხალხო, დაუშვით ძირსა!

— თოკი აბია!.. კანჭზე აბია თოკი, თქვე რევენებო, თქვენა! — ვითარებაში გარკვევას
უადვილებდა სიონის დეკანოზი ასახებს და ყავარჯენს ატყაპუნებდა.

არავინ იცის, მსაჯულმა დაიძახა რამე თუ ასახებმა თავად იფიქრეს, — გვეო დას-
ვენებო, მაგრამ ის კი ნამდვილია, რომ ერთობ ძალუმად გასწიეს. მოდარდე იაკოფა ქა-
დაგებას მოეშვა, თავის საყვირზე უარესად აკივლდა. იონათამი დაავკირდა და ჩაილაპარაკა:

— საყვირი რაღად გინდა, შე შეჩვენებულო, ეგრე რა, უარესია?.. ოჰოჰო-ჰო, რა
ხმა აქვს, კაცო, საიდან ამოსდის... არა, ეს ჩვენი სარდლები ყველაფერში ტუტულები არი-
ან. განა მოიფიქრებს რომელიმე, ლაშქარში მოკივილედ ატარონ?!. აღარც ბუკი გინდა,
აღარც ნაღარა და ქალაქიც დაისვენებს, მე და ჩემმა ღმერთმა.

მოდარდე იაკოვამ კი, ალბათ ისაზრა, რომ საყვირი იქვე ჰქონდა, არც ვინმე უშლიდა და დაჰკივლა — ზედ იონათამის ყურთან დაჰკივლა. ბერიკაცი მოცელილივით დაეშვა მიწაზე, ყურები დაიცო. ასახეზე ხელახლა გასწიეს და გაჯავრებულმა თავმანდატურმა კაღონზე დაკანძულ იაკოვას თოკს ხმალი დაჰკრა... ასახეზე თავი ველარ შეიმავრეს, ყადის ტახტრევანი გადააბრუნეს და შვიდი თუ რვა საცხი ზედახორაში ჩაიგორგლა.

სხვებზე ადრე ისევ იაკოვა წამოხტა. ნახა, თოკი თავისუფალი იყო, წელზე მშვილად შემოიხვია, შეტრიალდა და მოხდილი ვალის გრძნობით დატოვა სარბიელი.

იონათამი იჭდა, თავის თავს ებუტბუტებოდა:

— ვირს რომ ზურგი აჰქავდება, მეწისქვილეს მიაღებოდა. რა გინდოდა, შე ოხერო, რაღა ღროის სეირის ყურებაა, ჰა?! — და ამ საუბარში, ღიანაც, საკვირველ სანახაობას შეასწრო თვალი: ლარგველთა სახეღარზე გადაკიდებული ზურგინი ძირს ეგდო, მიწაზე; ზედ იონათამის სოსო ორთავ ფეხებით შემდგარიყო და ისე, რომ არც შეიგეული დაქუღუტილიყო და არც ჩანთებში ხელის შეყვრა მოეხერხებინა ვინმეს. ლარგველ რეზო გარსევანის ძეს ხანჯალი დაეძრო, სახედრისკენ ოთხზე მიმლოდავ დერვიშს სიბრტყლივა სცემდა და დაჰკიოდა. ჭოლე გაცეცხლებულ შვილიშვილს თავს წახდგომოდა, კვლავინდებურად არიგებდა:

— მოეშვი, რეზო!.. მოეშვი-მეთქი, ბიჭო!

ასახეები წამოიშალნენ, ტახტრევანი ყადიანად წამოაყენეს. მოხუცმა სული მოიოქვა, გობრონს ხელი დაუქნია, — მოდიო! სოვდაგარი მივიდა, საბლით ვირი მიიყვანა, ყადის სიტყვას არ დალოდებია, სამი თითი აჩვენა:

— გაგიჟდი, კასო! — შეიცხადა ყადმა.

გობრონმა გაიღიმა და მიტრიალდა.

— მოიხა, კასო! — მიაძახა ყადმა.

— სამასი დრაჰკანი უნდა! — მხარუყუღმა ესროლა გობრონმა და გზა განაგრძო.

— კასო, სამასი დრაჰკანი!.. ვირია, უფლისწული ხომ არ არის! — გაჯავრდა ყადი.

გობრონმა ისევ მხარუყუღმა მიუგო:

— დანიშნენლია!.. ჰა, რაო, ხლათის დიდ სულტანს ისე დაუდგა საქმე, რომ მარჩილზე მევაჭრება?!

დანიშნენდი ყადს მიეჭრა:

— მიეცი!

— მიეცი, ყადიჯან, თავზეით ძალა არ არი! — ურჩია მელიქმა და ჩაიციხა.

— ო, ალაჰ, ეს რა ქვეყანაა, კანონი და სამართალი სად არი, ალაჰ!.. მოდი საიდე, შენი შვილების ლუკმა გასყდა, მოდი საიდე! — მიაძახა ყადმა გობრონს და უბიდან კვლავ გამოაცურა მძიმე ქისა.

— რეგვენა ეს ყადი, — მოურავს გადაულაპარაკა მსაჯულმა, — კანონს ძალა არა ჰქონოდა, ე მაგ ანანიას მაგდენს ვინ გააბედვინებდა!.. ამ სახელმწიფოს სწორედ კანონ-სამართალზე ღვომა დაარღვევს, სხვა ვერაფერი, თორემ, აჰა!

ამასობაში მოდარდე იაკოვამ ისნის ხიდს მიაწია, ზედ შუაზე დადგა, ბუკი მეტეხის სასახლებს მიაშვია და ააკივლა. ისე ჩანდა, რომ ნეტარი ზუსაყვირე ყველა თავის საყვედურსა და მოწოდებას დიდი თამარის სამეფო კარს უმეორებდა: — ეკრძალებით ქრისტიანენო!...

— გამოართვი, — ქისაზე მინიშნა სოვდაგარმა ლარგველს.

ანანია ყადს ქისა გამოართვა და გობრონმა დასძინა:

— დათვლა არ უნდა, ხლათის სულტანს ქისაა, შიგ სამასია, ვიცი. ჩემი სამოცდაათი მომე.

ანანია გობრონს თავისი სამოცდაათი დრაჰკანი გაუწოდა. სოვდაგარმა გამოართვა და უთხრა:

— ეგ ფული შენია. წადი.

ანანია ამას არ მოელოდა. დაიბნა...

— თქვენი წილი არ უნდა წაიღოთ, ძაა გობრონ?!

გობრონმა გაიცინა და მიუგო:

— განათლებული, მეცნიერი კაცი ხარ. როდისმე, სიბერეში მატანეს დაწერ, ეს ამბავი მოიხსენიე, — დიდი თამარის დროს ქართველები დანაშემენდებს სახედრებში ვცვლიდით-თქო! ჩემი წილი სარგებელი ის იქნება, ბოლოში თუ მიაწერ, — ტფილისში სოფლაგარი იყო, კოლხი ჩილაჩაის ძე გობრონი, ასეთი ფანდება იცოდა-თქო! წადი, ანანია, შენი გზა ნახე, ღმერთმა ხელი მოგიმართოს.

გობრონმა გუჯრები ყადს ტახტრევანში გადაუყარა და წავიდა.

ანანია გარსევანის ძე იდგა, მოსულ სოფლაგარს კვალში გასცქეროდა. მელიქმა თქვა:

— არა, შენ ამ გობრონს უყურე... ჩემმა მზემ!

დანიშნული თავმანდატურს ეძგერა, ქარქაშიდან ხმალი დაუძრო.. ანანიამ მწევარი-ვით ისკუპა, განზე გახტა, თავდაც იშიშვლა ხმალი, მაგრამ დანიშნულს სხვა გულისხმადები ჰქონდა — სახედარს დაუქნა, თავი წააგდებინა; ხმალი ზედვე შეახოცა და პატრონს დაუბრუნა.

— რა კარგი თაობა წამოვიდა, რა კარგი თაობა! — ფიქრობდა იონათამი. — ესლა, დერეფნი რომ სურჯინს ეპარებოდა, ესა ჩემმა სოსომ შენიშნა და განა თავად ეცა — რეზოს ანიშნა, — აგერა, რა სდებოდა!.. ამ ხნის კაცი ვარ, მე დაწინა — იქნება, ვტაკებოდი კიდეცა და... არ კი შეიძლება. იქნება, ვტაკებოდი კიდეცა, იმიტომ, რომ, ბებერი ვარ, გამოვტვინდი. გამოვტვინებული არ ვიყო — რამდენი ვათვლიერე და როცა ვიფიქრე, — სად უნდა ჰქონდეს ეტრატები ანანია-სამეტიქი?! რა მოფიქრება მაგას უნდოდა. ანანია შინიდან ბარე სამი დღის წამოსული იქნება და თან ზომ არ ატარებდა?... პაპას დაუტოვა, მაგას წამოაღებინა სურჯინით... ე მაგ თურქმა მაჯობა, მაგან მოიფიქრა, რომ ამ სურჯინში... არა, საიქნებოდ იპარავდა, ცხადია, მაგრამ მაინც ზომ მაგან მოიფიქრა და მე — ვერა!.. ანანიას რომ არა სცნობდეს, მაგას ვერ მოიფიქრებდა. ჰო, იქ კიდეცა, საფაროსთან, ჯოდეს რატრატიც მოიხმინა, — ანანია აქ უნდა მოსულიყო... ქართული ეცოდინება!.. ერი-მან! ამას კარგი მოფიქრება უნდა, კარგი მოფიქრება... ჯერ ეს ეტრატები ენახოთ, ჯერ ეტრატები!..

ვარის ბაზარი დაცარიელდა, ბატონები წაბრძანდნენ, ბრბო დაიშალა.

დაბლები მოვიდნენ, თავწაგდებინებული სახედარი ზეგურეზე დადეს და წაიღეს.

პუშკინი და ლერმონტოვი

ირაკლი ანდრონიკოვს

მოვედი და ვნახე რუსული მასკარადი,
მქონდა პოეზიის საგზალი,
პუშკინმა სიკვდილი გაამასხარავა,
ნაბიჭვარ დანტესთან გაგზავნა.

ქერა ქალების ჯადოსნური რონინი,
ყველა ხომ არ იქნება ლამაზი ანასავით,
შუა ზამთარში ტვერის ბულვარს მოვივლი,
თითქოს მე ვიყო დამნაშავე.

დაგებული ხაფანგი ლერმონტოვსაც
არ ასცდა,
მტარვალი გულში ბოლმას ხარშავდა,
ნურას უკაცრავად, სიკვდილი დამარცხდა,
მარტინოვის პირი გაშავდა.

ორი სიკვდილი — დანტესი და მარტინოვი,
ორი უკვდავება—პუშკინი და ლერმონტოვი,
ავდექი და ცარსკოე სელოში მარტო მოველ,
რომელიც ვერა და ველარ მივატოვე.

რომელიც ვერა და ველარ მივატოვე,
ყინვაა და ირგვლივ ისადგურებს სიცივე,
ორი გენია — პუშკინი და ლერმონტოვი,
ორი დუელი — ორი სირცხვილი.

თავდახრილი მიმზერს ტახტი ნატახტარი,
ტვერის ბულვარში სიჩუმეა სრული,

პუშკინი რუსეთის უკვდავი მზე გახდა,
ლერმონტოვი — რუსეთის უკვდავი სული.

სიყვარულის გენია გაშლილა წიგნით,
რომელსაც ქარწვიმა ცერაფერს უზამს, —
რუსული პოეზიის ორი გვირგვინი,
რუსეთის ორი უკვდავი მუზა.

ჯანსუღ ჩარკვიანს

მე ვარ მხატვარი თანამედროვეობის,
ულამაზესი სამშობლოს პატრონი,
ახალი საქართველოს მოქალაქე
და ძველის რესტავრატორი.

დაქცეული სოფლები და ქალაქები.
რუსთავი,
ნოსტე,
თბილისი,
ავიღე და ხელისგულზე ვალაგებ,
რესტავრატორი ვარ იმისი.

რაც დაინგრა და ჩამოიქცა,
ხანძარმა რომ შთანთქა, იმისიც.
მე ვარ მხატვარი-რესტავრატორი
და აღვადგინე თბილისი.

გორო.
გეგუთო,
გელათო,
ჩემო დაქცეული ბურჯებო,
გენიის შუჭი შეგნათით
და წარღვნას გადაურჩებით

სახხერე,
სამცხე...
სამგორი
მინდა სიზმარში ვინახულო,
ქუდზე კაცია გამგონი,
შენი პატრონი და კირითხურო.

ზღვიდან ამოვზიდე განძივით
ლიოსკურია და ვილოცე,
რა დიდი გზაა და მანძილი.
ვიდრე საუკუნე მეოცე.

როგორც აქლემების ქარავანი,
წინ გავიძღვანე და ვიარე,
ბევრი ქონგური და გალავანი
ლექსებში ავაბრიალე.

ბალავრის სულთან ჩახუტება
შენი ცისკარივით ელავდა,
ომებში დაფხრეწილ ჩაფხუტებად,
დახეული ჯაჭვის პერანგად.

ციხე, გატეხილი შიგნიდან,
შევრკინე და გავამაგრე გარედან,
ვეფხვის და მოყმის წიგნიდან
მოყმე დავაყენე კარებთან.

ვიდრე მეგულება ვარძია,
რწმენის კედელიც მექნება,
რადგან წარსული ვაქციე
შენი მომავლის ძეგლებად.

რ მ ი ს ი — 7 9 3

(მოსკოვი-ბათუმი)

თვითმფრინავი — ტუ-114,
რეისი — 793.
„ღმერთო, ჩემს ოჯახს მოხედე,
თუ სახლში ვეღარ ჩავედი“.

თითქოს ჩემი ფიჭრი წაიკითხა,
სალონს ღიმილი მოფინა
სტიუარდესამ, რომელიც
პერედელკინოდან ყოფილა.

ლიმილითვე ეუნიშნავ პაემანს,
— სალამოს ბათუმის „ფანტანთან“...
საუბარი კარგად გაება,
მაგრამ ფრენა უკვე დამთავრდა.

ერთად ვაგროვებ
გოგონების მშვენიერ ღიმილს,
მე ამ ღიმილით რწმენის გორას
ეუშენებ ბიჭებს,
ბიჭებს, რომლებიც ხნულში დგანან,
ვენახში დგანან,
რომ არ დაუცხრეთ ქვეყნის მომავლის
გული და ნიჭი...
ერთად ვაგროვებ
ულამაზეს ქალების ღიმილს.

გაიმეორე ჩემი სახელი,
გაიმეორე ჩემი ძახილი, —
მეძახის თოვლი, თოვლზე მარხილი,
ჩემი ყველაზე ნაღდი სამხილი.

საცაა მალე აღმართს ავიელი
(თოვლში მოხრილა ბებერი მოცვი),
და ეს იქნება ნაღდი ალიბი,
რომ მოგეტყურო და გადაგოცნო.

რევან იბანიშვილი

ძველებური გერბი

კიდევ უფრო მეტი! წასულა თქვენი თაობის ვინმე ნისლების სანახავად თბილისიდან, ვთქვათ, ჟინვალს? ჩვენ წავსულვართ. თანაც რა დრო იყო ის დრო! ყოველი ჩვენგანი ჯერ ისევ პირველყოფილი შემოთებით უყურებდა ხოლმე გრძლადწაღებულ გზებს და დაუკანონებელი გასეირნებებიც ათასგვარ ეჭვს აღუძრავდა საზოგადოებრივ ხელმძღვანელობას! მაგრამ დღეს უკვე თვითონაც აღარ მიკვირს ეს ამბავი — ოცდაორი წლისანიც არ ვიყავით, სადღაც კავკასიონიდან ძირსდაწეული ნისლები მეღანქოლიური თრთოლვით დასდგომოდა ზედაზენსა და დიდგორს, თბილისი ოქტომბერს ეთხოვებოდა, დაპატარავებულ, დაწმენდილ მტკვარში მოზაიკური ციმციმით ირეკლებოდა შეყვითლებული წნორები და ვერხვები, წინა დღის ნანახი გვექონდა წარმტაცი ფილმი „ვატერლოოს ხიდი“, რადიოთი ის-ის იყო გადმოსცეს მოცარტის „ღამის პატარა სერენადა“ და, სრულიად ბუნებრივია, დაბანგულნი ვიყავით უსათუთესი რაღაცების კეთების და უხამსობების მსხვერვის, განადგურების სურვილით.

ხელი-ხელ ჩაკიდებულნი მივყვებოდით სანაპიროს ტროტუარს მე და ჩემი ლამაზი (უკვე ასე ვუწოდებდი იმ მართლაც თავისებურად ლამაზ — იშვიათად მოხამხამე მრგვალოვალებიან, ოდნავ აპრეხილ ცხვირზე ჭორფლშემორჩენილ, ტუჩებანთებულ გოგონას), თითქოს დიდი ხნის განშორების შემდეგ პირველად შეხვედრილები, ჯანმრთელად მსუბუქები, ბედნიერები, და ვამბობდით, რომ „ნისლი საიქიო ყოფის ამქვეყნიური ილუსტრაციაა“. მაშინ ძალიან გვიყვარდა ასეთი რამეების თქმა: „ნისლი — საიქიო ყოფის ამქვეყნიური ილუსტრაცია“, „სასაფლაო — გაქვავებული მუსიკა“, „ომი — ლოყებჩამომჭკნარი გენერლების ფერ-უშარული“, „ლექსი — ცასა და დედამიწას შორის გაბმული ბეწვის ხიდი“. მაშინ, პროვინციებიდან თბილისში ახალჩამოსულნი, მეცა და ისიც, დიდხანს ვიდევით ხოლმე სამხატვრო სკოლაში, ყოველი უმნიშვნელო სურათის წინ, თვით წიგნების მაღაზიაში გამოკრული ფერადი რეპროდუქციების წინაც კი. აღტაცებულნი ვიყავით კუინჯის „არყნარიო“, ლევიტანის „მარტიო“, სავრასოვის სურათით „ჭილყვავები მოფრინდნენ“. ამ უკანასკნელში გვესმოდა ფრთების ფათქუსი, ჩხვილიანი გადაძახილ-გადმოძახილი, ერთი ჭილყვავის სუნთქვაც კი. ვიცოდით, რომ სადღაც არსებობდა კიდევ უფრო საოცარი სურათები — ვანგოგის „მზესუმზირები“ და გოგენის ტაიტური პეიზაჟები. ვიცოდით, რომ ეს სურათები „მზით იყო სავსე“. გვიყვარდა „ჩახჩახა მზე“, ჩვენს ყმაწვილურად გამხდარ ხელებს გვიანზამთრამდე არ შორდებოდა მისეული სიმაჟე, მაგრამ არანაკლებ გვიყვარდა ნისლიც, ანუ როგორც ჩვენ ვეძახდით, „ნისლები“; ისინი უეცრად აპატარავებდნენ სამყაროს, საგნები ხდებოდნენ „როგორღაც განწირულნი“, ეს განწირულება გვიმძაფრებდა ერთმანეთთან ახლოს დგომის სურვილს, ამ სურვილით გვტკიოდა თითები, და ავტობუსის სადგურის დანახვისას თეატრალურად ვთქვი:

— ჩემო ლამაზო, მოდი, წავიდეთ და ეგ ნისლები სულ ახლოდან კნახოთ.

ჩემმა ლამაზმა კმაყოფილების გაკვირვებით შემომხედა, — ძალიან უხდებოდა ეს გამომეტყველება მორჩილების ღიმილით დადარაჯებულ მის თვალებს.

— ჩავსხდეთ ავტობუსში, ავეყვით არაგვის პირს, იქ ახლა ნისლებით იქნება გამოვსებული მთელი ხეობა, კნახოთ და წამოვიდეთ.

— ფული თუ გვაქვს, ბატონო?

— გვაქვს.

— გვეყოფა?

თხელი საწვიმრის ჯიბეების ქექვა დაიწყო, ორი დაჭმუჭნული თუმნა-ანი გამომიწოდა (მაშინ ჯერ ისევ ძველი ფული იყო), მე მისი ფული არ ავიღე, — გქონდეს, და თუკი დაგვჭირდა, გამოვიყენებთ-მეთქი. ჩქარი ნაბიჯით წავედი ავტობუსის სადგურისაკენ, — ჩემს ლამაზს ოდნავ დიდი ფეხები თითქოს უკან რჩებოდა, — ბელად მივუსწარიო „ფასანაურს“, ბილეთიც კი ავიღეთ ჟინვალამდის, ორი უკანასკნელი ადგილი, ავედით, დავსხედით, ცოტა ხანს ვიყავით ასე, ყუჩად, ვიღაცის თვალს მორიდებულებივით, და დავიძარიო, გავედით ქალაქიდან. გვეჩვენებოდა, რომ სულ ცოტაც და ჩვენი ბედნიერება ნაპირს გადასცდებოდა.

ჩვენს ახლოს სიგრძის სკამზე მჯდარ ხნირ ფშაველ ქალს და-ძმანი ვეგონეთ, — უიმე, როგორა ჰგავხართ ერთმანეთსო. ჩვენ სიზარულით კავუღიმეთ და არაფერი ვუთხარიო, ვისხედით ჩვენთვის, ჩუმი ამბორით მხრებ-შეხებულები, და ვიყურებოდით ფანჯრებში. ფანჯრებში ერთმანეთის მიეყო-ლებით შემოდრიოდნენ საზამთრისპიროდ ჩამშვიდებული კორაკები, ბექები, ბუჩქნარები, ხეები, სახლები და ძველი ნანგრევები. იყო თხრილებიც, ნაყარებიც, ბოძებიც, ბლოკებიც. მაგრამ მათს იქით, ტყის ფერადოვან კორომებზე და ფლატეებზე წყნარ, სევდიან მუსიკასავით იყო გაფენილი ნისლის ნაძენძები. იმ ნაძენძებში, აქა-იქ, შემოდგომის მწვანეს სძოვდა საქონელი. მწვანე უთუოდ სავსე იყო ცივი, ცივი ცვრით, ერთ ადგილას ლანდივით გარბოდა დიდი შავი ძაღლი.

საკვირველია, ორივეს ერთად მოგვივიდა ასეთი აზრი, რომ ყველგან და ყველაფერში თითქოსდა რაღაც იყო ჩვენიც. შეგვეძლო მივსულიყავით მათთან, ბექებთან, ხეებთან, ბუჩქებთან, და დავსახლებულიყავით. არავან შეიცხადებდა ამ ამბავს. პირიქით, თითქოს უკვე გველოდნენ კიდეც ჩვეულებრივი ლოდინით. ამიტომ იყვნენ გამომდგარნი გზის პირებში კაცები, ქალები და ბავშვები, ზოგან თავაწეული ძაღლებიც. ამიტომ შემოგვყურებდნენ, როგორც შინაურებს.

ჩვენ უკვე ამოვირჩიეთ რამდენიმე მიმყუდროებული სასახლარე კედელი, გილი, არაგვის მარჯვნივაც, არაგვის მარცხნივაც. იქ ვიცხოვრებდით, იქ ვიშრომებდით ერთად მე და ჩემი ლამაზი. ჩვენი სახლის სახურავი ხშირად გაეხვეოდა ნისლში, მე ტყიდან ჩამოვთრეული მორებს, დავჭრიდი გაალმასებული ცულით, დაეხეთქავდი, ის გამოზრდიდა გოჭებს, ქათმებს და ჟანგისფერ მთის ინდაურებს. დასასვენებლად დავსხდებოდით ერთადვე, ის დაატრიალებდა თითისტარს, მე დანით გამოვუთლიდი კიდეც უფრო უკეთეს თითისტარებს, ყაისნალებს და რაღაც ასეთებს. მაგრამ ზემოთ და ზემოთ კიდეც უფრო უკეთესი ადგილების იმედი გვქონდა, იქით მიგვიწევდა გული, და უკანდარჩენილებს პატიებას ვთხოვდით, მათ მასპინძლობაზე და მეზობლობაზე რომ უარს ვამბობდით.

ზემოთ და ზემოთ კი გაუჭრელი ჯანლი და ბურუსი იწვა, აღარსად იხსნებოდა ცა, ფანჯრებს ხედებოდა წვიმის მუქი წვრილი წვეთები და უკვე შემკრთალნი ვეჭუჭკებოდით ერთმანეთს.

ჟინვალის პირქუშად შეგვხვდა, ნაწვიმარიც იყო და თითქოს უკვე საღამოს ბინდიც იდგა. თბილი ავტობუსიდან ჩამოსულები, დაკარგული ბავშვებით ვიდექით სველი გზის პირას. თითქმის სუნთქვა ჭირდა, ისე იყო გაჟღენთილი ჰაერი ნესტით, ძლივსდა ვინარჩუნებდით მხნეობის დიმილს. ყელამდე შევიკარით საწვიმრები, ხელები ჯიბეებში ჩავიწყეთ, წავედით, აქ უკვე ერთმანეთისგან ცოტა შორი-შორს, — უმწეოდ, მაგრამ მაინც საგრძნობლად გვკებნდნენ ნისლის წინწკლები სახეზე, — მივედით არაგვის ხიდან და გადავხედეთ მომწვანო წყალს ლოდიანებში.

იწურებოდა, მკვრივდებოდა, იმსხვრეოდა, თეთრად იქოჩრებოდა, ქვემოდან იბოლქებოდა ჩვენკენ მოსწრაფებული ის მომწვანო წყალი — ყველა ქართველისთვის აიაზმასავით წმინდა. მის ხივილზე და ბუბუნზე თრთოდა, კანკალებდა ხიდი, თითქოსდა თრთოდნენ აქეთ-იქიდან მომდგარი ჯანლში შებუდებული მთებიც. რაღაც განსხვავებულად მძიმე და ცივი სიო მოდიოდა მათ შორის და ღონივრად გვაწვებოდა ორივეს.

„დამწუხრებულმა, არაგვო, რომ გნახე, გავიხარეო“. „ნისლი ფიქრია მთებისა, იმათ კაცობის გვირგვინი“. „არაგვის ხეობაზედა ერთი ყვავილი ჰყვავისა, იმას ხელ არვინ არ მიხლოს, თავის პატრონი ჰყავისა“. „შენ, ნისლო, ადექ, მთას წადი, თავზე რას მებურვებო“, — ვიგონებდით ხან ერთი, ხან მეორე. მერე სიამოვნების ღიმილით მივადევნებდით თვალს კლდის ძირას ჩრდილებით მიმავალ კისერდაგრძელებულ ცხენებს. მერე — წახრილ, ალბათ შინისკენ ფეხაჩქარებულ სამ ქალს. მერე ძალიან შეგვცვივდა, ჩემს ლამაზს კანკალი დააწყებინა, წამოვედით, უნებლიეთ ჩავჭიდეთ

ცივი ხელები ერთმანეთს, ისევ სწრაფად გავუშვით. ავედით სასადილოში, — ჩემს ლამაზს ეშინოდა, მეც, გამოგიტყდებით, დაძაბული ვიყავი, — შევალე კარი, შევედით და, ჯერ რიგიანად არაფერი გვქონდა გარჩეული, დასცხეს ღოღს, აჰყვა იმ ღოღს გარმონი.

ქეიფობდა მთის ხალხი, ფშავლები, ხევსურები, ერთ სუფრასთან შეჯგუფული ათიოდე კაცი, ზოგი ახალგაზრდა, ზოგი შეჭალარავებული. ამოვარჩიე გამონაპირებული კუთხე, დავსვი ჩემი ლამაზი იმ ხალხისკენ გვერდმიქცეული, — ყოჩაღად-მეთქი, — ჩაჩუჩრჩულე, მივედი მებუფეტესთან, თხუთმეტი ხინკალი, ერთი ბოთლი ღვინო და ერთიც ღიმონათი გამოვართვი, დავაწყე მაგიდაზე, მეც დავჯექი, ჩავიხარენით ღიმლით ცხელი ხინკლისკენ, — ჩემს ლამაზს ისევ აკანკალებდა და ცდილობდა, საწვიმრის საყელო მოეფარებინა ღოფაზე მხრით, — წამოვიდა ჩვენკენ შვინდისფერსეიტერიანა, მაღალი, ხეხელა ახალგაზრდა, გამოჰყვა შუახნის ტანმორჩილი კაცი, გამოსდო ხელი მკლავში, გააჩერა. რაღაც ილაპარაკეს, იქანავეს, მიბრუნდნენ, ისევ თავიანთ სუფრასთან დასხდნენ. იქაურობა აიკლო ღოღმა. ხან ვინ იყურებოდა ჩვენკენ, ხან ვინ. მე ღვინო დავლიე და უცებ გავგულადდი. წამოდგა ისევ ის შვინდისფერსეიტერიანი ახალგაზრდა, წამოედო საკუთარ სკამს, წააქცია, იქიდანვე დაიწყო ცეკვა, იატაკზე ფეხის ცემით, მარჯვენა ხელის მაღლა თამაშით, წამოვიდა ჩვენკენ, უთუოდ ჩემი ლამაზის გაწვევა უნდოდა, ისევ ჩაუდგა წინ ის შუახნის კაცი, იმან და იმ ახალგაზრდამ იცეკვეს, ხელების ქნევით, შეძახილებით, წავიდნენ, დასხდნენ თავ-თავიანთ ადგილზე. ახალგაზრდას ჩვენკენ რჩებოდა თვალი. ძალიან მომეწონა ის შუახნის ტანმორჩილი, კოხტადრცემული კაცი. მოსაწონი იყო ახალგაზრდაც, შუბლზე ჯიუტკოჩორჩამოშლილი, თვალებნადვლიანი. მაგრამ ვერაფრით გამოვხატე ჩემი მოწონება, ჯიბეს უსიამოვნოდ ვგრძნობდი. ორი ხინკალი დავტოვეთ, ავდექით, წავედით. ეხლა უფრო აშკარად გვიყურებდნენ. ვიცანი იმ ახალგაზრდის ხმა, — „მა რას დაანათებს აქა!“ გაფიცხდა, განერვიულდა ღოღი. ჩემმა ლამაზმა მკლავზე მომიკიდა ხელი და მომეხუტა თავითა და მხრით. მე გავიწიე, თან შევახსენე, რომ აქ ასე არ შეიძლებოდა, ვინც უნდა ვყოფილიყავით ერთმანეთისთვის. ჩავედით დაბლა, გავჩერდით გზასთან და დავუწყვით ზემოდან მომავალ მანქანას ცდა. მალე დიდი მწვანე თვითმცლელი მოვიდა, თანაც კეთილადგალიმებული ასაკოვანი მძღოლით. ავედით. კარს რომ ვიხურავდი, სასადილოს აივანზე ის ორი მოქეიფე დავინახე — ახალგაზრდა და შუახნის. აუწიე ხელი გამომშვიდობების ნიშნად და წამოვედით.

მცხეთამდე იმ თვითმცლელმა ჩამოგვიყვანა, მცხეთიდან გორის ავტობუსს გამოვეყვით. შეიდ საათზე უკვე თბილისის ავტოსადგურში ვიყავით — დაღლილნი, დაღლილნი, თითქოს დიდჩხუბგადატანილნი, — და როდესაც ჩემს ლამაზს ვკოცნიდი ჭადრების მკერდზე სიბნელეში, ის სულ ამას ამ-

ბობდა, — დავიღალე, საშინლად დავიღალე, — და ქვემოთ-ქვემოთ მიმისხლ-
ტებოდა, მსუბუქ, შმაშურა საწვიმარში გახვეული მისი გლუვი, როგორღაც
ცივად მოშვებული, მორბილებული მძიმე სხეული.

.

ნურც წახვალთ ნისლეების სანახავად ჟანვალს, — მართლა დაღლა
იცის, საშინელი დაღლა. შემდგომ ამისა, იმ სურათების სამუდამო მოყვა-
რულად დარჩენა, ოცდამდე წლის ასაკში რომ გიყვარდათ, რაიც დაბალი
განვითარების არსებად გამოგაჩენთ თქვენს თანამედროვეთა შორის, კიდევ
უფრო შემდგომ კი, ათეულობით წლების შემდგომ, ყოველივე ეს გადააქ-
ცევა მწვავე მოგონებად, რომელიც აღარ დაგაძინებთ მრავალსა და მრავალსა
ღამეს, ბევრჯერ კი ამ მოგონებას დაერთვება განწირულობის მუდარაც:

— კეთილო ღამეც, ნულარ გათენდები ნულარასოდეს ჩემთვის!

აღარ წვიმს ახლა,
წვიმის წვეთები
ძუძუებივით ამშვენებს ფოთლებს,
აღარ წვიმს ახლა,
თეთრი ღრუბლები
ცის ლურჯ ტილოზე კრავებს ხატავენ,
გადაირია ჭოროხი წუხელ,
ზღვამ ჩაყლაპა და
უთხრა — პატარავ,
ჩემს ხელთა არის შენი სადავე.

ცაში კი, ცაში თეთრი ღრუბლები
ისევ ხატავენ უმანკო კრავებს.

მე გუშინ, ძმებო...

ძუძუმწოვარა ბავშვის სუნივით
მიზიდავს სარფი, გავცდი კვარიათს,
მთა მაღალია როგორც დუმილი
და ვგრძნობ, ამ მიწის დიდი ვალი მაქვს.
ალაგ მთებიდან წყალი მოწვეთავს,
წყალი თუ ცრემლი ლაზი ასულის,
დგას ისტორიის მოწმედ მთვარე და
ჩემს ნორჩ სხეულში ტირის წარსული.
სარფი ტკივილი, სარფი სიზმარი,
და გაფრთხილება ჩვენი მარადი,
მე გუშინ, ძმებო, სარფში ვიყავი
და სოფელივით დავპატარავდი.

გაიცინა ლაზმა
ირონიულ ქვეტექსტით,
— ამ პატარა სოფელს
რას მისცემსო ეს ლექსი.
რა ვიციო —
ვუთხარ და
მარცხნივ გავიხედე,
ამშვენებდათ ცრემლები
ქალწულებს და დედებს.

ერთმა მანდილოსანმა
ჩამოიღო ფანდური,
ლაზიკაზე იმღერა
სევდიანი ქართულით.
აგვაცრემლა და უცებ
მოსჭრა ლხინის თარგზე,
— კიდევ ერთი ლექსი
დაწერეთო სარფზე.

თ მ ო ნ ა

თვალებში ჩაუდგება კელაპტრები,
გამოქანდება და მკოცნის,
ორიოდ დღეში ცენატრები,
წუხს, თუ ველარ მხედავს მოცლილს.
საკუთარ გულში ჩაიხედოს
ყველა მშობელმა და შვილმა,
განა უფრო მეტად საიმედოს
ნახავ ამგვარ გრძნობის მიღმა?
თვალებში ჩაუდგება კელაპტრები,
გამოქანდება და მკოცნის,
ორიოდ დღეში ცენატრები,
წუხს, თუ ველარ მხედავს მოცლილს.
ერთი სასწელმწიფო ჩემი ოჯახია,
სამანს ვერ დამიდებს მტერი,
ვსხედვართ სიყვარულის ხალიჩაზე
ბედნიერები და ვმღერით...
ლალე, ლალე
დივლი-დალაღლე,
ჩემო ლამაზო სამშობლოვ,
შენ კი გენაცვალე.

ნუგზარ ბერიძე

პირველი ლაურეატი აჭარიდან

ჩაის საკრეფი მანქანის „სა-ქართველოს“ საჭეს კუჭა სების-კვერაძე უზის. იგი კარგად გრძნობს ამ „ჭკვიანი“ მანქანის სუნთქვას. როცა გამართული მე-ქანიზმი რიტმული გუგუნით მიჰყვება ლარივით გაჭიმულ მწკრივებს და ხელმარჯვე მეჩაიესავით იღებს სურნელოვან ნორჩ ღუფებს, კუჭას შრომის ხალისიც ემატება, ოცნებაც ეძალდება.

ერთმანეთს ენაცვლება ფიქრები შრომაზე, ოჯახზე, სამი შვილის ბელნიერ მომავალზე, ახლო მეგობრებზე... მაგრამ ვერასოდეს წარმოადგენდა, თუ სახელს ასე საქვეყნოდ გაითქვამდა.

ძნელია იმ სიხარულის აღწერა, რაც კუჭა სებისკვერაძემ განიცადა ოქტომბრის 62-ე წლისთავის დღესასწაულის წინ: გამოქვეყნდა ცნობა სრულიად საკავშირო სოციალისტური შეჯიბრების მოწინავეებისათვის შრომაში მოპოვებული თვალსაჩინო მიღწევების აღსანიშნავად 1979 წლის სსრ კავშირის სახელმწიფო პრემიების მინიჭების შესახებ და ლაურეა-

ტებს შორის კუჭა სებისკვერაძეც დაასახელეს.

ეს მაღალი ჯილდო ქობულეთის რაიონის ოჩხამურის ი. პ. სტალინის სახელობის „საპატიო ნიშნის“ ორდენოსანი ჩაის საბჭოთა მურნეობის მექანიზატორს კუჭა სებისკვერაძეს მიეკუთვნა მე-

ნიერების მიღწევების გამოყენებისა და კომპლექსური მექანიზაციის დანერგვის საფუძველზე ჩაის უხვი და მყარი მოსავლის მისაღებად შრომაში მოპოვებული თვალსაჩინო მიღწევებისათვის.

შრომის დაფასებას, ჯილდოებასა და კეთილ სიტყვას კარგა ხანია შეეჩვია, მაგრამ ასეთი აღიარება მაინც სხვა იყო. თავი სიზმარში მგონიაო, ეუბნებოდა მისალოცად მისულ ამხანაგებსა და მეგობრებს.

კუჭა სებისკვერაძე სახელმწიფო პრემიის პირველი ლაურეატია აჭარიდან. არის რაღაც სიმბოლური იმაშიც, რომ ასეთი პატივი წილად ერგო მუშას და ისიც მეჩაიეს. მაღალი შეფასება, რომელიც სკკპ ცენტრალური კომიტეტის 1979 წლის ნოემბრის პლენუმზე წარმოთქმულ ისტორიულ სიტყვაში ამხანაგმა ლ. ი. ბრეჟნევმა მისცა საქართველოს მეჩაიეთა საქმიანობას, ოჩხამურის საბჭოთა მეურნეობის სახელოვან კოლექტივსა და მის საუკეთესო მექანიზატორს კუჭა სებისკვერაძესაც ეკუთვნის.

ალბათ, ისიც სიმბოლურია, რომ ოჩხამურელი მუშის ესოდენ დიდი აღიარება ამ მეურნეობის შექმნის 50 წლისთავს დაემთხვა.

პირველობა თითქოს თავიდანვე დაეხედა ოჩხამურელთა კოლექტივს, რომელიც მეჩაიე საბჭოთა მეურნეობებს შორის პირველი დაჯილდოვდა „საპატიო ნიშნის“ ორდენით. აქ აღიზარდნენ პირველი სტახანოველები და სოციალისტური შრომის გმირები, ეს

კოლექტივი გახდა ჩვენი ქვეყნის სახალხო მეურნეობის მიღწევათა გამოფენის ერთ-ერთი პირველი და მუდმივი მონაწილე. დღეს კი, თავისი არსებობის 50 წლისთავის იუბილეზე, მის მოწინავეთა პლეადას სსრ კავშირის სახელმწიფო პრემიის ლაურეატის სახელიც შეემატა.

ჭეშმარიტად მუშური გზა გაიარა ამ დიდებამდე კუჭა სებისკვერაძემ. მას შემდეგ, რაც სკოლის მერხს გამოეთხოვა, უქმად ერთი დღეც არ დაუკარგავს. პირნათლად იმსახურა საბჭოთა არმიის რიგებში, საიდანაც პირდაპირ ოჩხამურის საბჭოთა მეურნეობას მიაშურა. სულ მალე მოიპოვა მუყაითი მშენებლის სახელი, მერე კი სამექანიზაციო კურსები დაამთავრა და ერთ-ერთ პირველს მიანდეს ჩაის საკრეფი მანქანა „საქართველო“. იყო სიმწელებიც, ჯერ კიდევ პრაქტიკით შეუმოწმებელი მანქანა დიდ გულისყურსა და მაღალ პროფესიულ ოსტატობას ითხოვდა. სწორედ ეს თვისებები აღმოაჩნდა კუჭა სებისკვერაძეს. იგი ყოველწლიურად დიდი გადამეტებით ასრულებს გეგმებსა და ვალდებულებებს, მხარში უდგას თანამოსაქმეებს, არის ახალგაზრდა სპეციალისტთა ვარგი დამრიგებელი, ხალისით უზიარებს 15 წლის გამოცდილებას.

კომუნისტი კუჭა სებისკვერაძე აქტიურად მონაწილეობს საზოგადოებრივ საქმიანობაში, მეურნეობის პარტიული კომიტეტის წევრს ყოველთვის აქვს თავისი სათქმე-

ლი, როცა პარტიულ კრებებზე საჭირობოროტო საკითხები წყდება. არც კრიტიკას ერიდება, პრინციპულად გამოდის სამეურნეო საქმიანობაში ჯერ კიდევ არსებულ ნაკლოვანებათა წინააღმდეგ, მოითხოვს მართლწესრიგის განმტკიცებას, თითოეულის პასუხისმგებლობის გაძლიერებას.

საქართველოს კომპარტიის XXV ყრილობის დელეგატმა კუჭა სებისკვერაძემ კარგად იცის, რომ კომუნისტის ადგილი იქაა, სადაც მეტი სიმძნელებია, რომ მისი სიტყვა თუ მოწოდება პირადი მაგალითით, საქმით უნდა იყოს განმტკიცებული. იგი სამაგალითოა შრომაშიც, ცხოვრებაშიც, მეგობრობაშიც, ყოველწლიურად გადიდებულ სოციალისტურ ვალდებულებებს კისრულობს და პირნათლად ანაღდეbs მათ. ვადამ-

დე შეასრულა პირადი ხუთწლიანი
ოთხ წელიწადში მოკრიფა 342
ტონა ნედლეული, ნაცვლად დაგე-
გმილი 277 ტონისა.

შრომის წითელი დროშის ორდენი, სსრ კავშირის სახალხო მეურნეობის მიღწევათა გამოფენის ოქროს მედლები, სხვა ჯილდოები და პრემიები თავისთავად ბევრს ამბობენ მის შრომითს დამსახურებაზე.

საბჭოთა კავშირის სახელმწიფო პრემიის მინიჭებამ უსაზღვრო კმაყოფილებით აავსო კუჭა სებისკვერაძის გული. მას არ უყვარს ზედმეტი ხმაური და თავის ქება, ამიტომ გადაწყვიტა ისევ საქმით გამოხატოს თავისი მაღლობა, ამრავლოს სახალხო დოვლათი, გაადიდოს პირადი წვლილი ქართული ჩაის წარმოებაში.

ნ ა რ კ ე ნ ი დ უ რ ს უ ნ კ ო მ ა ნ ი ძ ი ს ო ქ რ ო ს ვ ა რ ს კ ვ ლ ა ვ ი

დედ-მამის მაგალითი რომ არა, ალბათ. ვერც კი შევიგნებდი, რომ მეც, ისე როგორც ყოველ ადამიანს, ვალი მაქვს ამ ქვეყნის წინაშე. — ასე ამბობს ღურსუნ კომანძიძე.

ღურსუნი ახლა მოწიფული კაცია. ავკარგის მცოდნე, შვილებით, შვილიშვილებით ვახარებული. გულზე სოციალისტური შრომის გმირის ოქროს ვარსკვლავი უკიან.

ოდესღაც მეოცნებე ბიჭი გმირი გახდა.

როგორი იყო ეს გზა?

ბედნიერებისაკენ და სრულყოფილები-საკენ გაჩენიდანვე მაილტვის ადამიანი, ოღონდ ესაა, ძნელად სავალია ეს გზა. ზოგჯერ ბეზღითა და დაბრკოლებებით სავსე. ამბობენ, თავის მოწოდებას კაცი მხოლოდ მაშინ შეიტყობს, თუ მის საპოვნელად ისწრაფვისო.

დღეს ყველას გასაგონად შეიძლება ითქვას, რომ ღურსუნ კომანძიძემ მიაგნო თავის მოწოდებას. ადვილად შეძლო, ვერ იტყვით, მაგრამ უპირველესად უნდა დავრწმუნდეთ, რომ ადამიანს შეუძლებელის შეძლების უნარიც შესწევს, თუ ყოველდღიური ბეჩითი შრომით გაივლის წუთისოფლის შინაარსიან გზას.

* * *

1941 წლის შემოდგომა იდგა. ქვეყანას უჭირდა, ოჯახს უჭირდა, სოფელს უჭირდა... და ჯერ თითქმის ბავშვი, კოლმეურნეობაში დატრიალდა.

ბევრი იყო საქმე, ძლივს აუდიოდნენ ქალები და მოხუცები. ადვილი როდი იყო ყოველდღე შრომა. პასუხისმგებლობა, სხვისი ტკივილების გულთან მიტანა, საკუთარი გასაჭირის დაძლევა ღიდ შინაგან

ძლიერებას მოითხოვდა. ხანდახან აუჯანყდებოდა კიდეც თავისთავში არსებული მეორე „მე“, მაგრამ ღურსუნი არ თმობდა, უფრო მეტიც, სწორედ მაშინ მოქმედებდა პრინციპით — „გავაყეთებ პირიქით“, და ასე, თვითშეგნების გზაზე დამდგარს, ყოველი დღე საკუთარ თავზე გამარჯვების დღედ მიაჩნდა. ეს რწმენა ძალას ჰმატებდა და უკეთესად შრომობდა, სხვებსაც ძალასა და მხნეობას უნერგავდა. მისი შემყურენი უფრო გულდაგულ შრომობდნენ და რწმენა უმტკიცდებოდათ.

ომი რომ დამთავრდა, მახინჯაურშიც აღმართეს შინამოუსვლელთა ობელისკი. ბევრმა ქალმა ჩაიცვა შავი. პირველი აპარელი გმირი მფრინავი ისრაფილ ჭინჭარაძე დაიბრუნეს... სიცოცხლე კვლავ გაგრძელდა.

ახლა მეტი თავდადებული შრომა იყო საჭირო. ბევრი იყო გასაშენებელი და გასაკაფავი, დასათესი და დასარგავი.

1947 წელს 250 ძირი ლიმონის ნარგავი გაუპიროვნეს. ღურსუნი ნარგავებსაც უვლიდა და თან ჩაის პლანტაციაშიც მუშაობდა. ეს ის პერიოდი იყო, როდესაც კოლმეურნეობა, როგორც იტყვიან, წელში სწორდებოდა; ბევრი საქმე ჰქონდათ: ციტრუსები და ჩაი გასაშენებელიც იყო და გასახარებელიც. რაც გაშენებული იყო, არც ის გამოირჩეოდა კარგი მოსავლით.

კლიმატური პირობები ხელს ვეწყობს, მთავარია შრომა და მზრუნველობა, ფიქრობდა ღურსუნი.

ჩაის პლანტაციაში თოხნასა და ბარვას რომ მორჩებოდა, ციტრუსში გადაინაცვლებდა. მისი ახალგაზრდული ენერგია რომ დაინახეს, ენთუზიასტებიც მომრავლდნენ. რიფთა ცხადაც და ანმედ ღლონტი ცდილობდნენ ტოლი არ დაედოთ ღურსუნისათვის. ბევრი კომკავშირელი აიყოლია მაშინ ღურსუნმა, გაჩაღდა შეგიბრება.

შრომობდა ღურსუნი... შეჭოფინებდა: თითოეულ ძირ ციტრუსს, მერე და, როგორ ბავშვით მზრუნველობას მოითხოვდა თითოეული ნარგავი. 250 ძირი ლი-

მონის ხე ცოტა როდია მოსავლელად, ვერ ვიტყვი, ღამეს სახლში არ ათევდა, სულ ციტრუსის ბაღში იყო, მაგრამ ერთი ცხადია: თავისით არაფერი კეთდება, საქმეს წარმატება არ მოჰყვება, ცოტა ზედმეტად თუ არ გაისარჩე, ცოტა ზედმეტად თუ არ დაიღალე გული და მკლავი.

ამ გარჯამ შედეგიც გამოიღო. თითოეული ნარგავიდან 454 ცალი ლიმონი მოკრიფა, სულ კი პლანტაციაში — 113.500. ეს იყო 1948 წელს.

თავდადებული შრომა დაუფასეს ღურსუნს, მის მკერდზე სოციალისტური შრომის გმირის ოქროს ვარსკვლავი აკიფდა

* * *

30 წელზე მეტი გავიდა მას შემდეგ, რაც სრულიად ახალგაზრდა კაცს გმირობა მიანიჭეს. 30 წელი ადვილად ითქმება, ისე კი... გმირის ოქროს ვარსკვლავის ტარება სასიხარულოცაა, რა თქმა უნდა. და ამავე დროს უდიდეს პასუხისმგებლობასთანაცაა დაკავშირებული.

შინაგან დარაჯად მუდამ სინდისი მედგაო, — თქვა ღურსუნმა, და არც გაგვიკვირებია, რადგან მოვალეობის შეგნებამ და დისციპლინამ მიანიჭეს მას ის დიდი ზნეობრივი ძალა, შემდგომ გმირობად რომ გამოიხატა.

1949 წლის მიწურულსა და 1950 წლის დასაწყისში დიდი თოვლი მოვიდა, დეც: ტემპერატურა, ყინვა დაიწყო, არც მაშინ მოუკლია მზრუნველობა და ყურადღება ლიმონის ნარგავებისათვის, ღამლამობით ცეცხლს ანთებდა, მაგრამ ვერაფერი გააწყო ბუნების სტიქიის წინაშე — გახმა ნარგავები. რაღას იზამდა, თავში ცემა და ნაღველი რაღას უშველიდა, მოქმედება და შრომა იყო საჭირო.

იმ გასაფხულზე გაყინული ნარგავები ამოძირკვა და მათ სანაცვლოდ ფორთოხლის ბაღი გააშენა. ოთხი წელი ბეჭითად შრომობდა ბაღში ღურსუნი, ერთჯერ დარაჯად ედგა თითოეულ ძირ ნარგავს, კარგი მკურნალივით თავზე დასტრიალებდა, შეჭოფინებდა. სიმაღლედ გამხელილი სჯობსო, — ვეითხრა, — ძალიან მიყირადა, მაგრამ ძალ-ღონეს ვძაბავდი, მწამ-

და, გავიმარჯვებდი, მწამდა ამ ჩვენს მიწი-სა... აკი გამიმართლდა კიდეც.

1955 წლის გაზაფხულზე ყველამ, ვინც კი ღურსუნის გაშენებული პლანტაცია ინახულა, ერთხმად აღიარა — აი, თურმე რა შესძლებია თავდადებულ შრომასო.

ერთხელ კიდეც დაადასტურა ღურსუ-ნმა, ჭეშმარიტი გმირი რომ იყო: დატოვა თავისი წვითა და დაგვით გაშენებული ფორთოხლის ბაღი და განთიადში მე-9 ბრიგადის მანდარინის პლანტაციას მია-შურა, მოუვლელობით რომ დაკნინებუ-ლიყო.

ბევრი დახვდა სამუშაო. გული არ გაუ-ტეხია. პირიქით, როგორც იტყვიან, ელო-ლიავებოდა თითოეულ ნარგავს.

უკვირდით, ნეტავი რა სჯიდაო — ღუ-რსუნს კი სხვანაირად არ შეეძლო, ეგონა, ხეები ცოცხალი ადამიანებივით შველას თხოვდნენ, ემუდარებოდნენ.

იმ წელსაც მკაცრი ზამთარი დადგა. თოვლის სიმძიმისაგან იზნიქებოდნენ ტო-ტები... ღურსუნი კი ბერტყავდა ტოტებს. ანთებდა ცეცხლს, რომ ნარგავებს არ გაძნელებოდათ მკაცრი ზამთარი... გა-დარჩა პლანტაცია, გამოცოცხლდა, შე-მოდგომაზე ნაყოფით დაიხუნძლა.

შემოდგომაზე განპირობებულ 0,25 ჰექ-ტარზე იმ პერიოდისათვის რეკორდული მოსავალი მიიღო — 4 ტონა.

1951 წელს მოწინავე კომკავშირელი მეციტრუსე სკკპ რიგებში მიიღეს. ამ დი-დმა ნდობამ მეტი შთაგონებითა და ენ-თუზიაზმით აავსო.

ყოვლისშემძლეა სიყვარული. დიადი ძალაა დაფარული ამ შინაგან საგანძურ-ში. როცა საკუთარ მოწოდებას მიაგნებ და საქმეს შეიყვარებ, გაუკეთებელი რა დაგჩრება. სწორედ რომ სიყვარული ქმნის ჩვენს გარშემო ყოველივე ღამაზ-სა და ამაღლებულს, ადამიანს კი უფრო გაბედულად და კეთილად აქცევს.

ამ გაბედულებამ და სიკეთემ ბევრი და-ბრკოლება დააძლევინა გმირს, უმკურნა-ლა დაავადებულ ხეებს, პლანტაცია ახა-ლი ნარგავებით შეავსო და მერე დარა-ჯობდა თითოეულ ძირს... აგროწესების ზუსტი დაცვა, ღროული შეწამვლა, ნია-

დაგის გაფხვიერება — რომელ ერთს მო-თვლის კაცი, ყველაფერი ეს მის პასუხის-მგებლობასა და საქმისადმი დიდ სიყვა-რულზე მეტყველებს.

მრავალი ღირსსახსოვარი თარიღია ღუ-რსუნის ცხოვრებაში. ახლაც კმაყოფილე-ბით იგონებს 1958 წელს. როგორც საუ-კეთესო მეციტრუსე, მოსკოვში გამოფე-ნაზე გაგზავნეს.

წლებთან ერთად გამოცდილება ემატე-ბოდა მახინჯაურელ მეციტრუსეს. შრო-მითი მიღწევებიც უფრო მასშტაბური ჩანდა. 1974 წელს კი ყველა განაცვიფრა ღურსუნმა—0,25 ჰექტარზე 12 ტონა ცი-ტრუსის მოიწია. რიფათ ცხადემ, ახმედ ლლონტი, აგროუბნის მმართველი მერაბ კონცელიძე, ბრიგადირი ნადიმ კომახიძე და სხვები აღტაცებით ყვებიან ღურსუ-ნის წვლილზე, მის გარჯზე.

— ღურსუნი უბადლოა შრომაში. ამას მაშინ იგრძნობ, თუ მის გვერდით ხარ, მის ნაშუშევარს შეჰყურებ... ამ სიტყვე-ბის სიმართლეში ღურსუნის პლანტაციამ დაგვარწმუნა. მართლაც, რა შეუძლია ადამიანის მარჯვენას!

— ღურსუნ კომახიძე, — გვითხრა კო-ლმეურნეობის თავმჯდომარემ გურამ კო-ნცელიძემ, — ყოველთვის მაღალ მოსა-ვალს იღებს, იგი გეგმაზომიერად ანახ-ლებს პლანტაციას. ერთი სიტყვით, ღურ-სუნი თავისი საქმის მცოდნე კაცია და სასიხარულოა, რომ მის კვალზე ახალგაზ-რდები იზრდებიან. უპირველესად კი თვით ღურსუნის შვილები — თემური, მურმანი და ილია, რომლებიც თავდადე-ბით მუშაობენ კოლმეურნეობაში.

ბევრი საქმე აქვს ღურსუნ კომახიძეს — კოლმეურნეობის სარევიზიო კომისიისა და აჭარის ასსრ სახალხო კონტროლის კომიტეტის წევრს. ხან სხდომაზე მიიჩქა-რება, ხან საკითხი აქვს შესასწავლი და შესამოწმებელი, ხანაც თავისუფალ დროს წიგნებიც უნდა იკითხოს, კითხვა ყმაწვი-ლობიდანვე უყვარდა, განსაკუთრებით მხატვრული ლიტერატურისა.

შორს კვლავ მოსჩანს დასაპყრობი სი-ვრცეები, ახალი პერსპექტივები იშლება მახინჯაურელთა წინაშე, რეზერვებიც გა-

მოსაძებნია, მეტის გაკეთება შეიძლება, ოღონდ გული გულმოდგინედ, ოღონდ შემართება და გაქანება იყოს...

* * *

აღამიანს ერთგული დარაჯი ჰყავს — სინდისი. სინდისიერი კაცი თავად აგებს პასუხს თავის ყოველ საქციელზე.

ასე ფიქრობს გმირი, დღენიაღა ბაღში, რომ ტრიალებს.

კაცის ცხოვრება ისეთია, დროდადრო წაიფორხილო იქნებ კიდეც, მაგრამ ხომ უნდა გახსოვდეს საყუთარი შეცდომა, და ხომ უნდა ცდილობდეს კარგი საქციელით გამოისყიდოს იგი. ფიქრობს კი ყველა ასე?

— № 8 ბრიგადის მიმამაგრა პარტიულმა ორგანიზაციამ, — გვუყვება ღურსლუნი, — ბრიგადაში ხშირად ვარ და განსაკუთრებით ახალგაზრდებისაქენ მაქვს თვალი და ყური, მინდა ყველა არა მარტო კარგად შრომობდეს, არამედ ზნეობრივად სრულყოფილი იყოს, კარგსა და ცუდს არჩევდეს. ჩემი აგიტაცია არა მგონია ცუდად მოქმედებდეს, მაგრამ... ახალგაზრდებს რომ ვარიგებ, მე მარტო შრომის სიყვარულს არ ვუქადაგებ მათ. არ უნდა დავივიწყოთ, რომ ახალგაზრდა მაშინ შეიყვარებს შრომას, თუ იგი ზნეობრივად იქნება გაზრდილი, მის სულში ხინჯი არ იქნება ამოზრდილი. ამ რამდენიმე ხნის წინათ გაზეთში წავიკითხე, ერთი ოჯახის დედამ როგორ გადაასხა ძაღლს მდულარე წყალი, როცა იგი პაწაწინა ლეკვებს ძუძუს აწოვებდა... ამ ამბავმა ჩემზე ისე იმოქმედა, რომ... ჩემზე კი არა, ყველაზე, შვილებზე, ბრიგადის წევრებზე. მეკითხებოდნენ, ოჯახის დედამ ასეთი რამ როგორ ჩაიდინაო. ფიქრობ და ვერ გამოვიგა, ქალს თუ შებრალების, შეცოდების გრძნობა არა აქვს, დედა როგორ იქნება?

ანდა იმათ რაღა უნდა ვუწოდოთ, ათასნაირი ნივთებით რომ აავსებენ სახლს, თანაც საიდან? — ევკიც რომ გიპყრობს კაცს. ხედავ, პატროსანი შრომით არაა მოპოვებული, მას კი არც რცხენია, თითქოსდა კარგი კაცია, ისე გამართული დადის და მერე სად დადის! ასეთ კაცს

თეატრში ქუდიც რომ შეუგდო, არ შეიხედავს. წიგნს არ წაიკითხავს, რესტორანებში კი, იცოცხლე! ასეთ ხალხს ჩვენს სოფელშიც შეხვდები. მათ რომ ვუყუარებ, გული მიყვდება, ნეტავი, რამ დაუკარგა მათ კაცურ-კაცობის მაღალი შეგნება?

* * *

მშვენიერია სიცოცხლე — სიბრძნით, სიყვარულით, სიკეთით, სილამაზით სავსე. მხოლოდ აღამიანს ძალუძს შეიგრძნოს სილამაზე და იგი მშვენიერების რანგში აიყვანოს.

რა ამშვენიერებს კაცს?

— წვდომა და ძიება კეთშარიტებისა, აღქმა და დაფასება სილამაზისა, ერთგულება სიკეთისა და სიყვარულისა!

როგორც ამბობენ, ყოველ საქმეს თან სდევს „სილამაზის საიდუმლო“. განა სიკეთე და სიყვარული არ ამშვენიებს მინდვრის მშრომელს, ჩვენი არსობის პური რომ მოჰყავს? დიანაც რომ მშვენიერია მისი ცხოვრება. მშვენიერია ჩვენი გმირის — ღურსლუნ კომანძის ცხოვრება. იგი ხომ ათეული წელია თავდადებულად შრომობს, თავისი საქმის ერთგულია და მოყვასისადმი სიყვარულით აქვს სავსე გული. ყოველივე ამას კი კიდეც ერთი უსაჩინოესი თვისება ემატება — ღურსლუნ აფასებს და განიცდის, გრძნობს სილამაზეს, ეტრფის ხელოვნებას... ტურისტულ მოგზაურობაში იყო და იტალია მოინახულა. ასე მეგონა, ბავშვობის სიზმარი ამიხდა-მეთქი, — გვიოხრა ღურსლუნმა, — ხელოვნების უკვდავ ძეგლებს გავეცანი, დიდი სილამაზე ვნახე, ვიგრძენი, რა შეუძლია აღამიანის გენიას, რა ძლიერი და ლამაზი სული აქვს კაცს, ბედნიერი ვარ. რომ ეს ყველაფერი განვიცადო... წარმოვიდგინოთ ჩვენი ცხოვრება ხელოვნების, ლიტერატურის გარეშე? ნეტავი რა მოგვივიდოდა, მიქელანჯელოს, რეპინის, ფიროსმანისა თუ გულდიაშვილის ნახატები, ბაირონისა და პუშკინის, გოეთეს, ტოლსტოის, შექსპირის, რუსთაველის ქმნილებები სავალ გზას რომ არ გვინათებდნენ?

ანდა, ბუნების ლამაზ პეიზაჟებს რომ არ მივაპყრობდეთ ცქერას, სმენას არ გავიტკბობდეს ჩიტების ჟრიაშული, ხეების შარი-შური რომ კეთილად არ გავგანწყობდეს.

* * *

„ვინ თქვა, რომ ცხოვრება დუხჭირია, ვინ თქვა, რომ მასში მხოლოდ გესლი და კენესა, მწუხარება და ცრემლებია!... მასში მხოლოდ უხამსი კი არა, გმირულიც ბევრია, მხოლოდ ბინძური კი არა, ბევრია ნათელიც, მომხიბვლელიც, ლამაზიც. მასში არის ყველაფერი, რის პოვნასაც მოისურვებს ადამიანი. ამ უკანასკნელს კმ ძალუძს შექმნას ის, რაც ცხოვრებას არ გააჩნია! ცხოვრება მშვენიერია, ცხოვრება დიდებული, დაუოკებელი მოძრაობაა საყოველთაო ბედნიერებისა და სიხარულისავენ“. როცა გორკი ამ სიტყვებს წერდა, იგი სჭვრეტდა, რომ ახალი სამყაროს მშენებელთა ცხოვრება ხალისიანი იქნებოდა... დღეს, როცა პარტიის ლოზუნგი — „ყველაფერი ადამიანისათვის, ადამიანის კეთილდღეობისათვის“ თანდათანობით ხორცს ისხამს, საბჭოთა ადამიანის ყოველი დღე გასხივოსნებულია ამ ახალი ცხოვრების შუქით.

სილამაზე, ჰარმონიულობა, ხალისი თანდათან ფეხს იკიდებს ჩვენს ცხოვრებაში. კარგი განწყობილება კი ოჯახიდან იწყება. ბუნებრივია, ვერც ღურსუნი იქნებოდა ბედნიერი კაცი, ოჯახში მყუდროება და

სიტკბოება რომ არ ჰქონდეს. თითქმის სამი ათეული წელია მის გვერდითა მეუღლე ზეჟიე, რომელიც შვილების კარგად აღზრდას, ოჯახში დიასახლისობასა და კოლმეურნეობაში შრომას მშვენივრად უთავსებს ერთმანეთს. ასე გავიდა წლები... წამოიზარდნენ, დაფრთიანდნენ შვილები. უფროსი ქალიშვილი ცილა უკვე გაათხოვეს, თემური და მურმანი კოლმეურნეობაში მუშაობენ, ორთავემ მისაბაძი ოჯახი შექმნა, შვილიშვილებიც მომრავლდნენ ღურსუნის კერიაზე. ნაბოლარა ილიამაც გაახარა ამაგდარი მამა, სავალდებულო სამხედრო სამსახური სამაგალითოდ მოიხადა და დაბრუნებისთანავე მამას ამოუღდა მხარში.

* * *

შეხედე, რა ცაა,
ესაა რაცაა!

მახსენდება გალაკტიონის სტრიქონები. გამკვირვალე, წმინდა, მოსარკული ცა დაგვყურებს მაღლიდან, მისი სილურჯე ორგანულად შერწყმია ლამაზ პეიზაჟს — ლურჯად მოლივლივე ზღვასა და მწვანედ აფეთქებულ გორაკებს. შემოდგომაზე ოქროსფერი მოჭარბებული მახინჯაურელთა ბაღებში და აუწერელი სილამაზის ათინათი ადგას ყველაფერს. ამ დიდებულ პეიზაჟს კი ერთიასად ალამაზებს ღურსუნ კომახიძისა და მისი მეზობლებისა თუ მეგობრების გამრჩე მარჯვენა.

მხეობა თაზოგმანსი

საკები ესენი

შინა ვარ ისევ ოჯახის მკვიდრი...
ნაზია ჩემი სამშობლო წრფელი!
გორაკის მიღმა ხუჭუჭა ბინდი
მომესალმება ქათქათა ხელით.

მიდის, ილევა დღე ნაავდრალი,
გაუწეწია ქარში ჭაღარა.
მღელვარე გრძნობა სევდისმაგვარი
ცისფერმა მწუხრმა შემომაპარა.

ეკლესიების გუმბათებს ზედა
მიმქრალი სხივი კიაფობს ოდენ.
ო, მეგობრებო ბავშვობის დღეთა,
ველარ გიხილავთ ველარასოდეს!

ღრო დავიწყებას მიეცა უკვე,
თქვენც დაიფანტეთ ღროთა ტრიალით.
მხოლოდ წყლის ჩქერალს წისქვილის უკან
კვლავ ძველებურად გააქვს ჩხრიალი.

და ახლა ხშირად, შელამებისას,
რეკვა რომ ისმის დამტვრეულ ისლის,
შენდობას შევთხოვ კვამლიან მიწას —
ვინც აღარ მოვა, ვლოცულობ მისთვის.

ო, პატარავ, შენზე დარდით
მე ვტიროდი დიდხანს.
ყოველ ღამე კაეშანით
მოწამლული ვიყავ.
ვიცი, ვიცი, რომ სულ მალე
უნდა დავიღუპო;
სულთათანით საფლავისკენ
წაიღებენ კუბოს
და ფანჯრიდან ჩემს სუდარას
როცა გადმოხედავ,

გულს მოგიკლავს უთქმელი და
უსაშველო სევდა.
იღუმალი თბილი სიტყვა
ცრემლთან ერთად გცვივა
და კურცხალი გადაიქცა
მარგალიტის მძივად.
აკვინძე და ყელსაბამად
მოგიძღვენი ცრემლი,
იქნებ აღარ დამივიწყო —
დაიმშვენე ყელი.

ან დავიხურავ ბერის არახჩინს,
ანდა გავხდები მოხეტიალე.
გულარხეინად ვივლი ჭალაში,
სად არყის ხეთა რძე მოჩხრიალებს.
მიწის კიდეზე გავზომავ მანძილს
შორი ვარსკვლავის მაცთურ ცქრიალში.
ბედნიერება მსურს მწამდეს კაცის
ყანობიერებზე ჭვავის შრიალში.
დაისი გრილი ცვრიანი ხელით
ბერტყავს აისის ლაქლაქა ვაშლებს.
მთიბველი ნაცნობ სიმღერას მღერის
და საყვარელი ჰანგებით მავსებს.
ახლა, ამ ღღემდე როცა მოველი,
კამბობ, ნაღდია და მართალია:
ნეტარ არს, ვინაც წუთისოფელი
მწირის აბგით და არგნით გალია;
ვისაც სიხარულს ცოტა რამ მოფენს,
არც მეგობრობს და არცა მტრობს ვინმეს,
დაუზარებლად გაივლის სოფელს
და ლოცვებს ეტყვის ძნებსა და ზვინებს.

წარბშეკრულია სადამო ქუში.
 უცხო ცხენები ჭიშკართან დგანან.
 სიყრმე ლოთობას შევწირე გუშინ,
 არ მოგიძულე შენც გუშინ განა?
 მარხილო ჩემო, დრო მოგვეწრაფა.
 უკვალოდ გაქრა დღეთა ჭენება.
 საავადმყოფოს საწოლზე ალბათ
 ხვალ სამუდამოდ მომესვენება.
 მაგრამ იღბალმა თუ გამიღიმა,
 წავალ ჯანმრთელი, საითაც მინდა.
 მიმღერენ რამეს შოთხვი და წვიმა,
 ჯანსაღი კაცი სულდგმულობს რითაც.
 იმ ბოროტ სულებს, ვით შხამს და ნადველს,
 აღარასოდეს არ გავიხსენებ.
 ალერსიანო და სათნო სახევე,
 არ დაგივიწყებ არასდროს შენ ერთს.
 თუმცა სიყვარულს აწ აღარ ვეძებ,
 თუ შემავყარებს სხვა ვინმეს ბედი,
 ჩემო სულისდგმავ, ვუამბობ შენზე,
 რარივ ძვირფასი იყავი ჩემთვის.
 იმასაც ვეტყვი, რა სანეტარო
 დრო იყო, შენთან ვიყავი ვიდრე...
 შენ, ჩემო თავო, დაუდეგარო,
 ეს რა უკუღმართ დღეს გადამკიდე!

ოქროსფერ ველთა და მთათა მიღმა
 ბილიკი მისდევს სოფლიდან სოფელს.
 ვხედავ, ტყეს ადგას დაისის ჯილა
 და მოხვევია ჭინჭარი ლობეს.
 საყდრის გუმბათი თეთრად კრიალებს,
 დილით ცის ქვიშა ცისფერი არი.
 გზასთან ბალახებს ააწკრიალებს
 შემოფრენილი ტბებიდან ქარი.

განა მიტომ მთნავს ეს მწვანე ველი,
რომ გაზაფხულის სიმღერებს მღერის? —
მე შემეყვარდა წეროს ნაღველით,
მაღალ მთაზე რომ დგას მონასტერი.
როს ინისლება ლაჟვარდის პირი,
ხიდზე დაისი იწვის ღაღანით,
მიდიხარ, ჩემო, საბრალო მწირი,
ჯვარს და სიყვარულს რომ სცე თაყვანი.
მონაზვნის სული სათნოა ღმერთით
და ექტენიას ისმენ მიტომაც.
მაცხოვრის ხატზე ილოცე ჩემთვის,
იქნება ცოდვილს მომცეს მშვიდობა.

ახლოვდება ბინდი. ეძინება კატას.
„მიხსენ, ქრისტე ღმერთო!“ ლოცვა ისმის სადღაც.
ცას დაისი ფერავს. ნისლის ბოლი დადგა.
ფანჯარაზე მოჩანს ალისფერი ფარდა.
დაიხლართა სხივი, როგორც აბლაბუდა.
ხაფანგს ფხაჭნის თავი — თავის დახსნა უნდა.
ველზე დგანან ძნები — ჯერ არ გაუღეწავთ.
ფიჭვი, როგორც შუბი, მიბჯენია ზეცას.
ღურჯი კვამლი მოდის გადანამულ ტყიდან.
კულში სძინავს ღუმილს და ნაწილებს წმინდას.

თარგმნა გიორგი სალუქვაძემ.

მიხეილ მშვიდლობაძე

„შუაგითობა“, „კოლხობა“, „ტბელობა“...

უკვე ოთხი წელი გავიდა მას შემდეგ, რაც გამოქვეყნდა საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის დადგენილება „მავნე ტრადიციებისა და წესჩვეულებების წინააღმდეგ ბრძოლის გაძლიერების ღონისძიებათა შესახებ“. ეს იყო უაღრესად დროული და საჭირო დოკუმენტი, რომელმაც ახალი მძლავრი ბიძგი მისცა რესპუბლიკის იდეოლოგიურ ცხოვრებას.

დადგენილების გამოქვეყნებიდან დღემდე საგრძნობლად გაჯანსაღდა მორალურ-პოლიტიკური კლიმატი, რამაც ბევრ სიკეთესთან ერთად მშრომელი ადამიანების სულიერი ცხოვრების ძალუში აღმავლობაც გამოიწვია. ამას ცხადყოფს უკანასკნელი წლების მანძილზე ტრადიციების საკითხებზე გამოქვეყნებული არაერთი საინტერესო წიგნი, ბროშურა, საურუნალო თუ საგაზეთო სტატია, მრავალი თეორიულ-პრაქტიკული კონფერენ-

ცია, ლექცია-მოხსენება, მავნე ტრადიციების დასაძლევად განხორციელებული პრაქტიკული ღონისძიება.

ამას მოწმობს, თუნდაც, უკანასკნელ წლებში გამართული სახალხო ღღესასწაულები. საქართველოს პარტიული ორგანიზაციების, საბჭოთა ორგანოების, პროფკავშირული და კომკავშირული ორგანიზაციების გაერთიანებული მეცადინეობით მშრომელთა ყოფა-ცხოვრებაში თანდათან

მკვიდრდება ახალი სახალხო ზეიმები თვალსაჩინო მწერალთა და საზოგადო მოღვაწეთა პატივსაცემად, შრომითი ღღესასწაულები, ქუჩის ღღესასწაულები. სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტების, უმაღლესი სასწავლებლებისა და შემოქმედებითი კავშირების ხელშეწყობით აღადგენენ უძველეს სახალხო ზეიმებს, ფოლკლორულ-თეატრალიზებულ სანახაობებს, ათავისუფლებენ მათ რელიგიური ნაშთებისაგან.

რელიგიურ დღესასწაულებს დაუპირისპირდა ახალი, სოციალისტური საზოგადოების წიაღში აღმოცენებული ისეთი ტრადიციები და წეს-ჩვეულებანი, როგორიც არის მამა-პაპათა რევოლუციური, საბრძოლო და შრომითი მემკვიდრეობის ერთგულება, საერთო-სახალხო დღესასწაულების, პროფესიული დღეების, ფართოდ აღნიშვნა.

უკვე რამდენიმე წელია მოქალაქეობა და პოპულარობა მოიპოვეს „გარეჯობამ“ და „გრემობამ“. გამდიდრდნენ, სისხლსავსე და უფრო სრულყოფილ გახდნენ ჭერ კიდეც ილია ჭავჭავაძის სიცოცხლეში აღმოცენებული „ილიაობა“, უკვე ჩვენს დღეებში დამკვიდრებული „შოთაობა“, „ვაჟაობა“, „იაკობობა“, „ვანოობა“ და სხვა.

ძველია და ახლის ამ დიდებულ სინთეზში, სადაც ყველაფერი ახლით სულდგმულობს და თანამედროვე მოთხოვნათა სიმაღლეზე ადის, ცხადად ვხედავთ ფიზიკური შრომისა და შემოქმედებითი პათოსის ერთიანობაზე დამყარებული ჩვენი ხალხის სულიერი ცხოვრების მომავალ არჩაბულ სიმდიდრესა და სიღიადეს.

დჰმლი, დრომოკმული და მავნე ტრადიციების აღმოსაფხვრელად, ახალი თანამედროვე ადამ-წესების დასამკვიდრებლად მუშაობის მდიდარი გამოცდილება აქვს საქართველოს კომპარტიის აჭარის საოლქო ორგანიზაციას. პარტიის აჭარის საოლქო კომიტეტთან შეიქმნა და ნაყოფიერად მუშაობს მავნე ტრადიციების დაძლევისა და მშრომელთა ყოფაცხოვრებაში ახალი წეს-ჩვეულებებისა და რიტუალების პროპაგანდისა და დანერგვის კომისია. ასეთივე კომისიები ჩამოყალიბდა პარტიის ბათუმის საქალქო, რაიონულ კომიტეტებთან, საქართველოს საზღვაო სანაოსნოს პარტიულ კომიტეტთან. მათი საქმიანობა ხანგრძლივი პერიოდისათვის შემუშავებული კომპლექსურ ღონისძიებათა პერსპექტიული გეგმით წარმართა.

პარტიის აჭარის საოლქო კომიტეტმა, საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის დადგენილების მოთხოვნათა

შესაბამისად, გააანალიზა პარტიის ბულოს, შუახვევისა და ქედის რაიონების მუშაობა ახალი ტრადიციებისა და წეს-ჩვეულებების დასანერგავად, ათეისტური პროპაგანდის მდგომარეობა რესპუბლიკაში, ამხილა არსებული ნაკლოვანებები და დასახა მათი აღმოფხვრის გზები.

დიდი როლი შეასრულა სამეცნიერო-პრაქტიკულმა კონფერენციამ თემაზე „თანამედროვეობა და ტრადიცია“, რომელიც საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის პრეზიდიუმთან არსებულმა სოციალურ-კულტურულ ტრადიციათა პრობლემების სამეცნიერო-საკუოროდინაციო ცენტრმა და საქართველოს კომპარტიის აჭარის საოლქო კომიტეტმა მოაწყვეს.

ახლა აჭარაში მრავალი შესანიშნავი ტრადიცია დამკვიდრდა. ქედის რაიონის მევენახეები უკვე ოთხი წელია ზეიმობენ მოსავლის აღებას. შარშანწინ ხელვაჩაურისა და ქობულეთის რაიონებში გაიმართა მეჩაიეთა პირველი შრომის დღესასწაული, რომელმაც შარშან ქობულეთის რაიონში გაცილებით ფართო მასშტაბი მიიღო. ეს დღესასწაულები თვით ყოველდღიურობამ, ჩვენმა საბჭოურმა ცხოვრებამ შექმნა. ისინი დაიბადა კოლმეურნეობების, საბჭოთა მეურნეობების შრომითს კოლექტივებში, უშუალოდ აქ, სადაც კომუნისტური შრომის იდეალების ერთგულება ჩვენი კაცობისა და ღირსების საქმე გახდა.

მაგრამ განსაკუთრებული პოპულარობა მოიპოვა და შორს გაითქვა სახელი აჭარაში აღმოცენებულმა სახალხო დღესასწაულებმა „შუამთობამ“, „კოლხობამ“ და „ტბელობამ“.

სპარტიის აჭარის საოლქო კომიტეტმა უკურადღება მიაყურო მაღალმთიან აჭარაში გავრცელებულ უძველეს ხალხურ გართობა-ზეიმს „შუამთობას“. მავნე ტრადიციების დაძლევისა და მშრომელთა ყოფაცხოვრებაში ახალი წეს-ჩვეულებებისა და რიტუალების პროპაგანდისა და დანერგვის საოლქო კომისიამ საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის ბათუმის სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტის სოციალურ-კულტურულ ტრადი-

ციათა პრობლემების სამეცნიერო-საკოორდინაციო საბჭოსთან ერთად შეისწავლა ამ ზეიმის არსი და შემუშავა მისი ახლებურად გამართვის რეკომენდაციები.

ჩვენი წინაპრები უხსოვარი დროიდან მისდევდნენ მესაქონლეობას. მაისში პირუტყვს მთაში მიერეკებოდნენ, შუა ზაფხულში კი, მინდვრის სამუშაოებს რომ მორჩებოდნენ, მთელი ოჯახებით საძოვრებზე მიდიოდნენ. იქ იმართებოდა გულითადი შეხვედრები, ერთგვარი შრომითი ანგარიშის ჩაბარება, ერთმანეთის გაცნობა. ყოველივე ამას ახლდა ქართული სუფრა, სიმღერა, ცეკვა, მაგრამ ღვინო და მოლხენა ღრეობაში არასოდეს გადადიოდა. ყველაფერში ზომიერება აღინიშნებოდა.

კიდევ ერთი კარგი თვისება გაჰყვა იმთავითვე „შუამთობას“. ეს იყო წმინდა სახალხო გართობა-სიერნობა, თავისუფალი ყოველგვარი რელიგიური დანაშრევისაგან. არავინ ლოცულობდა, არც რაიმე სხვა რელიგიურ რიტუალს ასრულებდა და უძველესმა ეროვნულმა დღესასწაულმა უამთა ქარტიხოს გაუძლო, ჩვენს დღეებამდე მოაღწია.

ხალხმა იგი გულთი ატარა და თავისი ყოფის ორგანულ შემადგენელ ნაწილად აქცია. თუმცა ამ 15-20 წლის წინათ მის პირვანდელ ფორმას უცხო მინარევებიც დაემჩნა. შესანიშნავ ზეიმში სტიქიურობის ელემენტებმა იჩინა თავი. როცა რომელიმე სასოფლო საბჭოს ან კოლმეურნეობის მშრომელები ამთავრებდნენ, სხვები მხოლოდ მაშინ იწყებდნენ „შუამთობას“. ირღევოდა ზეიმის ვადები, დავიწყებას ეძლეოდა შუამთობისათვის და მახასიათებელი სპორტის ისეთი შესანიშნავი სახეობანი, როგორცაა ქიდაობა, დოლი. ხელოსა და შუახევის რაიონების კულტურულ-საგანმანათლებლო დაწესებულებები ნაკლებად ზრუნავდნენ ზეიმის მოწაწილეთათვის სანახაობითი ღონისძიებებს: გასამართავად. ამის გამო „შუამთობას“ შეერია ისეთი მახინჯი მოვლენები, როგორიც არის აზარტული თამაში, ლოტობა, დებოში. ამან კი ძველებური შნო, და ლაზათი მოაქლო, ჩრდილი მია-

ყენა მის ხალხურ ტრადიციებს, უარყოფითი გავლენა მოახდინა საკოლმეურნეო სამუშაოების მიმდინარეობაზე, გაასწირა მუშახელის მოცდენა.

ცხადია, ასეთი უარყოფითი მოვლენებისადმი შერიგება აღარ შეიძლებოდა. მაგნე ტრადიციების დაძლევისა და მშრომელთა ყოფა-ცხოვრებაში ახალი წესჩვეულებებისა და რიტუალების პროპაგანდისა და დანერგვის საოლქო კომისიამ საქართველოს კომპარტიის ხელოსა და შუახევის რაიკომებთან ერთად შეიმუშავა „შუამთობის“ ორგანიზებულად, თანანდეროვეობის შესაფერისი ფორმითა და შინაარსით წარმართვის ფართო პროგრამა. გადაწყდა, რომ ზეიმი ყოველწლიურად აგვისტოს პირველ შაბათ-კვირას გამართულიყო, აღმსდგარიყო მისთვის ადრე დამახასიათებელი ხალხური სიმღერებისა და ცეკვების, მუსიკალური საკრავების გამოყენების, გაშირების, ლექსებისა და ანდაზების თქმის, სპორტული შეჯიბრებების ტრადიცია; დანერგილიყო „შუამთობისას“ კურორტ ბეშუმსა და გოდერძის უღელტეხილზე ადგილობრივ ხალხურ ნაკეთობათა და ქალის ხელსაქმის ნიმუშების გამოფენა-გაყიდვა, ზეიმის დღეებში გაშლილიყო საშეფო მუშაობა. კოლმეურნეობებს უნდა წვეოდნენ შეფები — ბათუმის საწარმო-დაწესებულებათა წარმომადგენლები. წვეოდნენ არა ხელცარიელი, არამედ იმით, რაც სოფელს მეცხოველეობისა და სხვა დარგების შემდგომი განვითარებისათვის სჭირდებოდა.

ღია ცის ქვეშ მოწყობილ აუდიტორიებში გამოვიდოდნენ პარტიული კომიტეტების, საზოგადოება „ცოდნის“ აჭარის რესპუბლიკური და რაიონული ორგანიზაციების ლექტორები.

თითქმის ყველა მთაზე გაემგავრებოდა რაიონული და სასოფლო კულტურის სახლებისა და კლუბების მხატვრული თვითმოქმედების კოლექტივები.

ზეიმზე მოიწვევდნენ აჭარისა და მეზობელი რაიონების (ახალციხე, ასპინძა, ადიგენი) წარმომადგენლებს.

მას შემდეგ „შუამთობის“, როგორც შრომის სახალხო ზეიმის, ორგანიზებუ-

ლად მოწყობისა და ახალი სოციალისტური შინაარსით გამდიდრებისათვის ბევრი რამ გაკეთდა. რესპუბლიკისა და რაიონების პარტიული, საბჭოთა, პროფკავშირული, კომკავშირული ორგანიზაციების ხელმძღვანელობით, მზრუნველობითა და ხელისშეწყობით „შუამთობას“ — ამ დიდ სახალხო ზეიმს ჩამოსცილდა ზედმეტი, არაჯანსაღი ელემენტები. იგი დაიხვეწა და ახალი, შინაარსით სოციალისტური და ფორმით ეროვნული კულტურის განვითარების ინტერესებს დაეძვემდებარა.

ამასთან ერთად საოქლო კომისიამ გადაწყვიტა უკვე შექმნილ და ფესვგამაგრებულ ტრადიციებზე დაყრდნობით ზეიმზე მეტი ყურადღება დათმობოდა ზეპირი და მუსიკალური ფოლკლორის ნიმუშების შესრულებას, ღონისძიებებში უშუალოდ მშრომელთა მონაწილეობის გაქტიურებას. შარშანდელი „შუამთობა“ სწორედ რომ ჭეშმარიტ სახალხო ზეიმად იქცა.

ბ აზერბაიჯანის „კომუნისტის“ 1979 წლის 18 ოქტომბრის ნომრის მოწინავე წერილში „ხალხი ამკვიდრებს“ ნათქვამი იყო: „ამას წინათ პრესა იუწყებოდა იმის შესახებ, თუ როგორ ჩატარდა ხელვაჩაურის რაიონის სოფელ სარფში შესანიშნავი სახალხო დღესასწაული „კოლხობა“. მისი გამართვის მოთავენი ბათუმის პედაგოგიური ინსტიტუტის სტუდენტები და სარფელი კოლმეურნეები არიან. „კოლხობა“ თავისი ფორმითა და შინაარსით ჭეშმარიტი თანამედროვე სახალხო დღესასწაულია, რომელმაც ერთხელ კიდევ დაადასტურა ჩვენი ხალხური შემოქმედების უკვდავება და მარადიულობა“.

მართლაც რომ უადრესად შთამბეჭდავი და დაუფიქრარი იყო ყველაფერი, რაც გახული წლის 22 სექტემბერს სოფელ სარფში ვნახეთ და განვიცადეთ. ზეიმი დღის სამ საათზე დაიწყო „ქვაომხაზეს“ — სოფლის შესასვლელთან აღმართული უზარმაზარი ლოდის მახლობლად, რომელსაც ძველი ლაზები „ადგილის დედის“ მნიშვნელობას ანიჭებდნენ.

უკვე „ქვაომხაზედან“ საზეიმოდ იყო

მორთული სარფი. უზარმაზარ ლოდებზე ძველ კოლხურ სამოსელში გამოწყობილი შუბითა და მახვილით შეიარაღებული ჭაბუკები გაქვავებული იდგნენ. შესასვლელს კოლხების ცხოვრებისა და საქმიანობის ამსახველი ნახატება ამშვენებდა...

მიტიנגზე გამოვიდნენ ხელვაჩაურის სახალხო დეპუტატთა რაიონული საბჭოს აღმასკომის თავმჯდომარე რევაზ ბაქრაძე, ვანო სარაჯიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო კონსერვატორიის პროფესორი გრიგოლ ჩხიკვაძე, თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პროფესორი ვახუშტი კოტეიშვილი, საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის ბათუმის სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტის ფოლკლორისტიკისა და დიპლექტოლოგიის განყოფილების გამგე, ფილოლოგიის მეცნიერებათა კანდიდატი ზურაბ თანდილაშვილი, შ. რუსთაველის სახელობის ბათუმის სახელმწიფო პედაგოგიური ინსტიტუტის კათედრის გამგე, გეოგრაფიულ მეცნიერებათა დოქტორი პროფესორი ნადიმ ნიჟარაძე.

ამ მიტინგმა კიდევ ერთხელ წარმოაჩინა, თუ რა ძირძველი და ძლიერია ჩვენი ერის მიერ განვლილი მრავალსაუკუნოვანი გზა, ჩვენი ხალხის ყოფა და ცხოვრება.

დღესასწაულს შინა და ღარათი შემატა სარფის საშუალო სკოლაში მოწყობილმა ნიჟერი თვითმოქმედი ლაზი მხატვრის ხასან ჭელიშვილის სურათების გამოფენამ. არგონავტების მითისა და ევრიპიდეს „მედებს“ მოტივებზე განხორციელებულმა ლიტერატურულ-მუსიკალურმა კომპოზიციამ, „კოლხობისადმი“ მიძღვნილმა საზეიმო კონცერტმა, რომელშიც მრავალმა თვითმოქმედმა კოლექტივმა და ინდივიდუალურმა შემსრულებელმა მიიღო მონაწილეობა.

ეს ზეიმი დაკავშირებულია ძველ კოლხებთან, შავი ზღვის სანაპიროზე რომ ცხოვრობდნენ, და აღინიშნება ჩაის სეზონის დამთავრებისა და საშემოდგომო თევზჭერის სეზონის დაწყებასთან დაკავშირებით, თევზჭერისა, რომელსაც ჩვენი წინაპრების ეკონომიკაში უკანასკნელი ადგილი როდი ეჭირა.

ლაზებმა ისტორიულად უძლიერეს მე-
ზღვაურთა სახელი დაიმკვიდრეს. მე-19
საუკუნის ცნობილი უურნალისტისა და
საზოგადო მოღვაწის პეტრე უმიკაშვი-
ლის სიმბოლური თქმით, ლაზეთის
„მთელი ცხოვრება, მთელი მისი წარსუ-
ლი, აწმყო და მომავლის ბედი ზღვის
ზევრთებს მიაქვთ და მოაქვთ“.

ლაზეთა ყოფა-ცხოვრებაში ზღვის სამე-
ურნეო მნიშვნელობამ და ზღვის სიყვარუ-
ლმა განაპირობა მთელს ლაზეთში ფარ-
თოდ გავრცელებული დღესასწაული, რო-
მელიც ადრე „ზღვის დღედ“ იყო მიჩ-
ნეული.

აკადემიკოსი ნ. მარი 1909 წელს თურ-
ქეთის ლაზეთში მეცნიერული მოგზაუ-
რობისას მოწმე გახდა ამ ხალხური ზეი-
მისა. იგი მას ერთ-ერთ უძველეს, მაგრამ
უკვე „მომავლად ლაზურ დღესასწაულს“
უწოდებს.

დღეს ეს ტრადიცია ახალი ძალით აღ-
ორძინდა და მას სავსებით სწორედ „კო-
ლხობა“ დავრქვა. ეს თითქმის კიდეც ერთ-
ხელ უხვამს ხაზს კოლხთა უდიდეს დამ-
სახურებას ქართული ეროვნული კულ-
ტურის წინაშე.

შარშანდელი „კოლხობა“ თუმცა ერთ
სოფელში გაიმართა, მაგრამ მაინც ფარ-
თოდ აღინიშნა. ზეიმს ესწრებოდნენ ავ-
ტონომიური რესპუბლიკის საზოგადოებ-
რიობის წარმომადგენლები, თბილისელი,
სოხუმელი, ფოთელი, ზუგდიდელი სტუმ-
რები.

სარფელთა შესანიშნავი თაოსნობისადმი
გამომჟღავნებული დიდი ინტერესი ცხა-
დყოფს, რომ „კოლხობის“ ლოკალიზება
აღარ შეიძლება. მომავალში იგი გაიმარ-
თება, როგორც აჭარის ზღვისპირეთის
დღესასწაული. შეიქმნა კომისია, რო-
მელიც შეიმუშავებს ზეიმის მოწ-
ყობის კონკრეტულ გეგმას იმ ვარაუ-
დით, რომ მას უფრო ფართო მასშტაბი
მოუპოვოს. „კოლხობაში“ აქტიურ მო-
ნაწილეობას მიიღებენ საქართველოს სა-
ზღვაო სანაოსნოს, ბათუმის საზღვაოსნო
სასწავლებლის, № 1 ქალაქის პროფესი-
ულ-ტექნიკური ხასწავლებლის აღსაზრ-

დელები, სამხედრო-საზღვაო და საავაჟიო
ფლოტების ვეტერანები.

ვინ იცის, იქნებ „კოლხობა“ მთელი
საქართველოს ტრადიციული ზღვაოსნო-
ბის დღესასწაული გახდეს!

ბასშილი წლის 18 ოქტომბერს ხულოს
რაიონში გაიმართა რუსთაველის უმე-
ცროსი თანამედროვის, აჭარის ერისთავთ.
ერისთავთა სახლის შთამომავლის, XIII
საუკუნის დიდი ქართველი მწერლისა და
მოაზროვნის ტბელ აბუსერისძის ცხოვრე-
ბისა და შემოქმედებისადმი მიძღვნილი
საერთო-სახალხო დღესასწაული „ტბე-
ლობა“.

დღესასწაული დაიწყო ფურტიოს თა-
ღოვანი ზიდიდან, სადაც სტუმრებმა ნახეს
„ტბელობის“ ემბლემა — ბექდურად გა-
მრავლებული ტბელ აბუსერისძის პორ-
ტრეტი სხალთის ტაძრის ფონზე და ლო-
ზუნგი: „ვაკციოთ „ტბელობა“ ტრადიცი-
ულ ლიტერატურულ დღესასწაულად!“.

ძველისძველ ზიდე პიონერები ჩამწყ-
რივებულებიყვნენ. „ტბელობის“ მონაწილე-
ებს მიესალმა ხულოს სახალხო დეპუტა-
ტების რაისაბჭოს აღმასკომის სახალხო
განათლების განყოფილების მეთოდკაბი-
ნეტის გამგე დიმიტრი აბულაძე. მოსწა-
ვლებმა შეასრულეს ლიტერატურული
მონტაჟი „მგზავრო, აუწყე სხალთას, რომ
ტანჯვის ფასად ძველი დიდება შემოვიწა-
ხეთ“.

სხალთას ძველ ტაძარში საზეიმოდ გაი-
ხსნა ხეობის ისტორიულ-ეთნოგრაფიული
მუზეუმი. პირველი ექსპონატებია აჭარის
მატერიალური კულტურის ძეგლების რუ-
კა და ფოტოსურათები, ტბელ აბუსერის-
ძის ხელნაწერთა ფოტოპირები, კვის ჩუ-
ქურთმა, ხის ორნამენტი, სამეურნეო და-
ნიშნულების ნივთები წნეხი, კხარაჯი (მა-
ტულის საძახავი), საქსოვი დაზგა, ხისა და
თიხის ქოთნები, ჭაშები, ციცხვები, კარდ-
ლები, კევრი, ფარცხი, პაიჭები, წინდები..

იმავე დღეს ტაძრის უძველეს დარბაზ-
ში გაიხსნა კულტურის სახალხო უნივერ-
სიტეტი. გამოვიდა სახალხო უნივერსი-
ტეტის რექტორი, სხალთის სასოფლო
საბჭოს აღმასკომის თავმჯდომარე ნაზი
სურმანიძე. კარგ წამოწყებას მიესალმა

საქართველოს მწერალთა კავშირის აჭარის განყოფილების გამგეობის პასუხისმგებელი მდივანი, რუსთაველის პრემიის ლაურეატი პოეტი ფრიდონ ხალვაში.

პირველი ლექცია ქართული ლიტერატურისა და კულტურის უძველესი ფესვების შესახებ წაიკითხა საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის ქართული ლიტერატურის ისტორიის ინსტიტუტის უფროსმა მეცნიერმა თანამშრომელმა პროფესორმა იოსებ მეგრელიძემ.

გერმალური ტაძრის თაღები ძველმა ქართულმა სიმღერებმა აავსეს. ქალთა გუნდს ახალშექმნილი სახალხო უნივერსიტეტის რექტორი ნაზი სურმანიძე ლობჯიძეობდა.

კლდეში აღმოჩენილი მე-12 საუკუნის ქართული მარანი მნახველს იტაცებს თავისი ქვევრებით, ანთებული ნიშებით, ძველი ინტერიერით. ძველ ქვევრებში ახალი მჭარა დუღს. ზეიმის მონაწილენი სავსე ფიალებით ლოცავენ პირველ „ტბელობას“.

დიდძალ ხალხს მოეყარა თავი სოფლებში ვერნებსა და თხილვანაში აღმოჩენილ უძველესი კულტურის ნაშთებთან. ეს ადგილები XIII საუკუნეში აბუსერისძეთა სამკვიდრებელი ყოფილა. თხილვანაში, წმიდა იოვანე მახარებლის ეკლესიაში. განისვენებენ ტბელ აბუსერისძე და მისი სახელგანთქანი და-ძმანი.

ზეიმის მონაწილეებმა უდიდესი ინტერესით დაათვალიერეს არქეოლოგიური გათხრის შედეგად აღმოჩენილი ამ ეკლესიის საძირკველი.

ხიხაძის საშუალო სკოლის ეზოში გამართა დიდი მიტინგი, რომელზეც გამოვიდნენ საქართველოს კომპარტიის აჭარის საოლქო კომიტეტის მდივანი ნანი გუგუშავა, პარტიის ხულოს რაიკომის პირველი მდივანი თამაზ ტუნაძე, პროფესორები იოსებ მეგრელიძე, გურამ შარაძე, ნადიმ ნიუარაძე, გაზეთ „ლიტერატურული საქართველოს“ მთავარი რედაქტორი მწერალი ვახტანგ ჭელიძე, პოეტები ფრიდონ ხალვაში, მამია ვარშანიძე, ჯემალ ქათამაძე, ჯემალ ჭაყელი, ხიხაძე-

რის სასოფლო საბჭოს აღმასკომის თავმჯდომარე ასლან მიქელაძე და სხვები. მათ ილაპარაკეს ტბელ აბუსერისძის ცხოვრებისა და შემოქმედების დიდ მნიშვნელობაზე, მისი სიტყვისა და საქმის უკვადავბაზე.

„მლზმობა“ და „ტბელობა“ წინ უხსწრებდა „მცხეთობას“ და „თბილისობას“ და დიდი საზოგადოებრივი რეზონანსი ჰქონდა.

ცხადია, მომავალში კიდევ უფრო დაიხვეწება ამ დღესასწაულების ფორმა, ახალი ნიუანსებით შეივსება მათი შინაარსი, ყველაფერი გაკეთდება დიდი მწერლისა და მოაზროვნის შემოქმედებითი მემკვიდრეობის მეცნიერული გამოცემისა და შესწავლისათვის, მისი ცხოვრებისა და შემოქმედების პოპულარიზაციისათვის. ეს შესაძლებლობას მოგვცემს „ტბელობა“ არა მარტო ხულოს რაიონის, არამედ მთელი ქართველი ხალხის ერთ-ერთ საყვარელ ლიტერატურულ ზეიმად ვაქცი-
ოთ.

ძველი ტრადიციების წიაღში აღმოცენებული სახალხო დღესასწაულები, რომლებმაც წარსულისაგან აიღეს რაციონალური მარცვალი და ახალი შინაარსი შეიძინეს, ახალი დღესასწაულები, რომელთა აღმოცენება მხოლოდ ჩვენს დღევანდლობას უკავშირდება, ნათლად მოწმობს, რომ საქართველოს კომპარტიის ენტრალური კომიტეტის ხელმძღვანელობით რესპუბლიკის მორალურ-ფსიქოლოგიური ატმოსფეროს გაჯანსაღების შედეგად მშრომელმა ადამიანმა სრულად შეიგრძნო ნამდვილი შემოქმედებითი თავისუფლება, აღიდგინა საკუთარი ძალების რწმენა და მატერიალური დოვლათის წარმოებასთან ერთად აქტიურად ჩაება მაღალ სულიერ ფასეულობათა შექმნისათვის ბრძოლაში.

სახალხო დღესასწაულები არა მარტო გადმოგვცემენ ჩვენი დღეების გმირების ამაღლებულ გრძნობებს, არამედ წარმოაჩენენ ეპოქის სულს, ადიდებენ ქართველი კაცის მარჯვენას, მომავლის საკეთილდღეოდ მის შრომითს თავდადებას.

ქართული ლიტერატურა

რედაქციის

პრიტიკული მონოლოგი სიტაცებითურთ

„ჭოროხის“ რედაქციიდან ტელეფონით დამირეკეს (ბათუმიდან თბილისში), მთხოვეს ჟურნალისათვის სტატია დამეწერა. თემა — აჭარა და გალაკტიონი, აჭარა გალაკტიონ ტაბიძის პოეზიაში. ვალა — ერთი თვე.

გავბრძოვდი და დავეთანხმე. უარის თქმა აღარ ეგების — პირობა პირობაა, სიტყვა სიტყვაა, რაკი წამოისროლე, „ქამანდითაც ვეღარ დაიბრუნებ“.

გადის ერთი კვირა. თავს იმას ფიქრით ვინუგეშებ, რომ ეს არის „მოსამზადებელი პერიოდი“: თემას უნდა შეეგუო, უნდა მოიშინა-ზრო, გაითავისო. ცნობიერებაში გაბნეული სათქმელი თავისთავად მოიყრის თავს, შენივთდება, შემოგაწვება და, რომ არ ელოდება, მაშინ აგაღებინებს კალამს ხელში.

გადის მეორე კვირა. თქვენც არ მომიკედეთ, არაფერი გამოდის. ერ-

თი ხეირიანი აზრი რაა, ისიც არ გამჭაჭანებია. გვარიანად შეფიქრიანება ნერვიულმა დაძაბულობამ შეცვალა.

მესამე კვირა იწურება. იმერეთში რომ იტყვიან, მეტი არაა ჩემი მტერი. მეტი არაა ჩემი მტერი, მე იმ სტატიის დაწერა ვერ შევიძლო.

სირცხვილი და თავის მოჭრა! ახლა კეთილი ინებე, აილე ყურმილი და ბათუმი შეუკვეთე. ანდა, სტატიის დასაწერად გამზადებულ ქალღლზე საბოდიშო ბარათი გააშანშალე. დროულად მაინც მოგებოდიშებინა!

არა, არ შეიძლება, არ იქნება, არ იქნება!.. „არ იქნება, რომ სამშობლო გალაკტიონს არ ახსოვდეს, არასოდეს, მეგობრებო, არასოდეს, არასოდეს!“.

ასეა. სიტყვას ვერ იტყვი, გალაკტიონის რომელიმე სიტყვა, გამოთქმა, სტრიქონი, ლექსი რომ

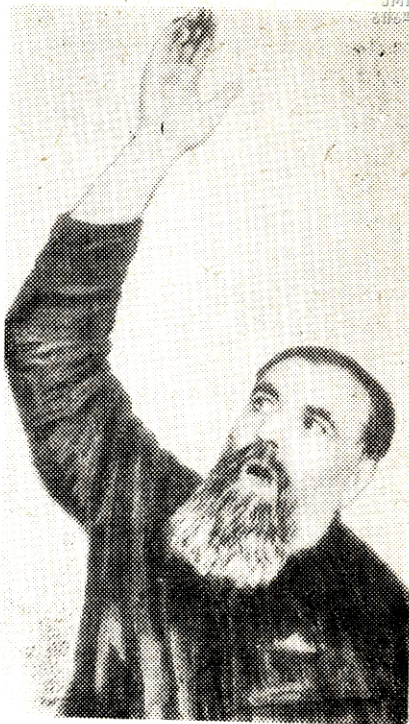
არ აგეკვიატოს. ეს არ გავიწყდება, ყველაფერი რომ დაგავიწყდეს... ყველაფერი რომ დაგავიწყდეს? „არ დაგავიწყდეს ოქროს საღამო, არ დაგავიწყდეს მზის ჩასვლა ზღვაზე, მიზეზის სხვისა და სხვისა გამო, გთხოვ, არ იფიქრო მხოლოდ დღევაზე. არ დაგავიწყდეს პალმა, ლიანა, გეტყვი, თუნდ გული ჩემი დამიწდეს, არ დაგავიწყდეს ჩვენი ქვეყანა, ყველაფერი რომ გადაგავიწყდეს“...

ასეა. მაგრამ ეს ვერაფერს შევლის შენს გაჭირვებას. აილე ყურმილი და შეუკვეთე ბათუმი. დიახ, ბათუმი. „ბათუმი!.. მისი ზეცა და გემი, იმისი მიწის ხმა საჯალოქრო, სად დაიბადა სიმღერა ჩემი: „ოქრო აჭარის ლაქვარდში“ — ოქრო“.

აწ უკვე ძნელია თავის დაოკება. ნიაღვარივით მოსკდება, ერთიმეორეს გადაებმის სტრიქონები:

მიყვარს ბათუმი... მისი ბუნება,
მის ოქრორეულ ლაქვარდთა ბლონდი,
მისი ზღვის მძლავრი აგუგუნება,
მისი ზენიტი და ჰორიზონტი.
მიღის გამზირი სწორ ისარივით,
ცურავს ფოთლებში სუფთა და ჩუმი.
ფლორის სიმშვიდით და გადარევით
სავსე ლაქვარდი — მიყვარს ბათუმი.
ვერც ისე საშუაო წვიმების ხშირი
და მხიარული უღტიმატუმი
შეძლებს, რომ გულის გულთან კავშირი
შეწყვიტოს, ისე მიყვარს ბათუმი...

დიდი უცნაურობაა ლექსის, სტროფის, სტრიქონის გახსენება. ოღონდ უფრო მეტი უცნაურობა ჩვენი ჩვეულება გახლავთ: საყვარელ სტრიქონთა გახსენებისას

იმის ცდაში ვართ ხოლმე, სხვასაც — მოსაუბრეს, მსმენელს, მკითხველს — შევახსენოთ ეს სტრიქონები. თითქოს აუცილებელი იყოს, რომ შენთვის ძვირფასი სტრიქონები იმ წუთას შენი მოსაუბრის, მსმენელის თუ მკითხველისათვისაც შეუღლებელი შეიქნეს, მასაც მსგავსი სიხარული განაცდევინოს.

მით უმეტეს, როცა გალაკტიონისნაირ პოეტს ეხება საქმე. გალაკტიონ ტაბიძის პოეზიით კოლექტიური ტკობა შეუძლებელია. მისი ლექსები მარტოდ მეოფმა უნდა იკითხო, ჩუმად, ხანგრძლივად. უნდა მოეფერო მის სტრიქონებს, ელოლიავო, სასხვისოდ

არ უნდა გემეტებოდეს. მისი სტრიქონების კრიტიკულ წერილში ციტირება საცოდაობაა ნამდვილი. კრიტიკის უპირველესი მიზანი ანალიზია და გალაკტიონის ლექსის გაანალიზება, თქმულა უკვე, ლამის განწირული ცდაა.

ფიზიკოსთაგან გვსმენია დაახლოებით ამდაგვარი რამ: არსებობს მატერიის ნაწილაკები, რომელთა დანახვა ვერანაირი სიძლიერის მიკროსკოპით ვერ ხერხდება. მათი ხილვის ერთადერთი საშუალება იქნებოდა რომელიმე ელემენტის ზედ დასხივება, მაგრამ უბედურება (თუ ბედნიერება?) ისაა, ამგვარი დასხივებისას ის ნაწილაკები სულაც იშლება და უჩინარდება საბოლოოდ.

ამგვარად უნდა იყოს გალაკტიონ ტაბიძის პოეზიის საქმეც: მონალიზე მზერა თუ არ დაასხივე, ისე ვერ გაიცნობიერებ, ვერაფერს მიუხვდები მისი ლექსების მომხიბვლელობის საიდუმლოს. ხოლო ანალიზს მიმართავ თუ არა, ეს მომხიბვლელობა, ეს მშვენება მაშინვე ხელიდან გეცლება და უჩინარდება.

ინდური იგავი მაგონდება აგრეთვე: ერთმა მარილის თოჯინამ ოკეანის სიღრმის გაზომვა მოიწადინა, მის სიღრმეში ჩაეშვა იმას დამვიწყებელი, თავადაც მარილისგან შექმნილი რომ იყო, და ისე განზავდა ზღვის წყალში, საწადელს ვერ ეწია.

ეს იგავი სხვა, განუზომლად უფრო დიდი აზრის გასამხელად არის მოთხრობილი, მაგრამ ჩვენს შემ-

თხვევასაც მიესადაგება ერთბაშად: გალაკტიონ ტაბიძის პოეზიას ვერაფერს გაუგებ, მის უღრმეს შრეებში თუ არ დაინთქი. ოღონდ, დაინთქები თუ არა, ისე განზავდები მასში, სიღრმის გაზომვა აღარ დაგცალდება.

არადა ამგვარი გაზომვის, ანალიზის, შეცნობის გარეშე ვართ ასე ზედაპირზე მოტივიტივინი და ციტატების დახვავება შემოქმედების წვდომა გვგონია.

თუმცა რა, იგივე არ გვემართება, აღტაცების გამომხატველ წყალწყალა ფრაზებს რომ დავახვავებთ ხოლმე ამა თუ იმ პეიზაჟის გამხსენებელნი? იმას ვეღარ ვითვალისწინებთ, არამცთუ მთელი პეიზაჟი, ყოველი უბრალო ფოთოლიც კი სასწაული რომ არის თავისთავად და ამ სასწაულის წვდომა ტურისტული გასეირნებისას ვერასგზით ვერ მოხერხდება. სივრცედ განფენილის გარდა სიღრმისეულსაც თუ არ სწვდება სული, უკეთ რომ ვთქვათ, იმ სიღრმეს თუ არ არის ნაზიარები იმთავითვე, ვერც გარესამყაროს მიმოხილვისას და ვერც პოეტურ სახეებად მისი გარდათქმისას სახეიროს ვერაფერს ეწევა.

მრავალი და მრავალი პოეტი-საგან განსხვავებით, მშობელი ქვეყნის ამა თუ იმ კუთხის პოეტურ ფოკუსში მოქცევისას გალაკტიონ ტაბიძე არასოდეს კადრულობს ტურისტულად ზერელე მიმოხილვას. ქართლიც, კახეთიც, ფშავ-ხევსურეთიც, მესხეთ-ჯავახეთიც, იმერეთიც, რაჭა-ლეჩხუ-

მიც, გურიაც, სამეგრელოც, სვანეთიც, აფხაზეთიც და აჭარაც მისთვის გასასეირნებელი მხარე ან თუნდაც მამულიშვილური ვაღლის მოსახდელი თემების წყარო კი არ არის, არამედ — ტკივილამდე მისული სიყვარულის საგანი, უღრმეს სულიერ წვდომათა აღმძვრელი.

საგულისხმო ისაა, ეს მაშინაც კი ხერხდება, როცა მიმქროლავი მატარებლის სარკმლიდან არის დანახული ესა თუ ის პეიზაჟი. ასეთ ვითარებაში ტურისტის კი არა, თვით ჩვეულებრივი მგზავრის ზერელე აღქმის მეტი თითქოს არაფერი უნდა შეგვრჩენოდა ზელთ. მაგრამ ვკითხულობთ ქართლის პეიზაჟებით შთაგონებულ ერთიმეორეს მომყოლ ლექსებს („აგვალის იქით“, „ზაპესთან“, „მცხეთამდე“, „მცხეთიდან“, „რა მშვენიერი მინდვრებია“, „გავსცდიოთ ზანდაკს“) და, სხვას ყოველსავეს რომც დავეხსნათ, სამუდამოდ გვაძახსოვრდება შავოსანი ქალი, მწუხარედ რომ მიემართება სადღაც და თან ერთი ლექსიდან მეორეში გადადის საკვირველ ჩვენებასაკით: „შორით კი ქალი ახალგაზრდა, როგორც ნაკვეთებს, შავით მოსილი მწუხარებით მიჰყვება ახოს“. და სხვა ლექსში: „და ის ქალი კი (ეხლა მალე კავთისხევია) იმავე მღვრიე გულგრილობით მიჰყვება ახოს“.

ამიტომ მოულოდნელი აღარაა. აჭარაშიც რომ იგივე ხდება. ესე იგი, თითქოს გარედან თვალი

ერთი მოვლებით დანახული პეიზაჟი ზაჟიც კი სათუთ სულიერ ვიბრაციებს ეხმიანება:

შეხედე, როგორ არის ჩასვენილი
ამ მთების ჩრდილი და ჩაის ჭალა!
ჩამავალ მზეთა უკანასკნელი
და სისხლიანი გზა ჩაიშალა.
ჩემი გულია — მშვენიერ მაისს
ხვეწნად მუხლებში რომ ვუვარდები,
სიმღერა ჩაის, სიცოცხლე ჩაის
და უყვითლესი ჩაის ვარდები.
რა არის ნეტავ ქვეყნად მისთანა,
რომ გამიცვივოს გული მისდამი,
მიჩვენოს სადმე აჭარისთანა
სხვა რომელიმე კუთხე ახალი,
ახალგაზრდობის დღე, საიდანაც
ჩემგან პირველად ზღვაა ნახული,
მიჩვენეთ სადმე ზღვა ამისთანა,
ან მთები ზღვაზე გადასახული...

ხოლო უფრო ადრე, ოცდაათიან წლებში, სასტიკ სულიერ დეპრესიაში დანთქმული პოეტისათვის იგივე პეიზაჟის ხილვა სხვაგვარ ვიბრაციათა აღმძვრელი, ძნელად გასაძლევ სულიერ სატკივართა გამხელის საბაბი იყო:

ჩემი გულია დღეს ეს შავი ზღვა,
თავმიდებული აჭარის კალთებს,
რაც დატეხილა ჩემს თავზე რისხვა,
თქვენს მშვიდობიანს ასცდეს
ხომაღლებს.

სხვას თუ არ უნდა ამის გაგება, შენი გაიგებს ნაძვი და ფიჭვი, —
რომ ქვა არა ვარ და ქანდაკება,
არამედ კაცი რწმენით და იქვით.
რომ მომავალშიც ავიტან მრავალს
უამინდობას, წყურვილს, სიცოცხლს,
ოღონდ ვხედავდეთ ჩვენ წინ მიმავალს
ერთი იმედის შუქს მოციმციმეს.
ღაბრკოლებათა ათასგვარ საკანს,
შეურაცხყოფის სუსხსაც ავიტან,
ოღონდ ვხედავდეთ სიცოცხლის საგანს
ჩემი სამშობლოს სანახავიდან.

მართობასაც ავიტან მწარეს,
ჟმევლობას ავიტან მძიმეს,
ჩემი სამშობლოს სანახავიდან
ოღონდ ვხედავდე შუქს მოციპციმეს.

„ჩვენ, ვითარცა ხედავთ, ზღვისა რაფთურით (სრულებით) გამოცდილება არა გვაქვს“, — ჩიოდა მეთერთმეტე საუკუნეში დიდი ქართველი — გიორგი მთაწმიდელი. ეს საწუხარი შემთხვევით არ გამოითქმულა. პელაგური, ეტრუსკული, ძველკოლხური ზღვაოსნობის ტრადიციები, ძნელად ასახსნელ მიზეზთა გამო, შუა საუკუნეთა საქართველოში თითქმის სრულებით გაქრა. და მოხდა პარადოქსი: თავისი შინაგანი ბუნებით დასავლური, ხმელთაშუა ზღვის აუზის კულტურისკენ თავგადაკლულად მიმსწრაფი, ზღვის პირას მოსახლე ერი რადაცნაირად მოსწყდა ამ ზღვას, ზურგი აქცია. იმავე ბიზანტიასთან დასაკავშირებლად სახმელეთო გზებს ამჯობინებდნენ ხოლმე ზღვისას. თუ შეხსიერება არ მღალატობს, ჩვენს საისტორიო ქრონიკებში ვერსად წაუწყდებოთ ცნობას, რომელმაც დაგვიდასტურებდა, რომ ქართველობას ფლოტი თუ არა, რამდენიმე გემი მაინც ჰყოლოდა. სამაგიეროდ ბიზანტიური გემების შესახებ არცთუ იშვიათად არის საუბარი და ვახტანგ გორგასალის ბიოგრაფი იმასაც გვამცნობს — ბიზანტიის იმპერატორმა ხუთასი ხომალდი გამოგზავნა და თითოეულ ხო-

მალღში ხუთას-ხუთასი მეომარი იჯდაო! ეტყობა, ზღვის ნაპირას გაშენებული კონსტანტინეპოლიდან და ზღვას დიდად დაშორებული თბილისიდან ქვეყნის მართვა-განმგებლობა საიმდროოდ განსხვავებულ კონცეფციებს წარმოშობდა ზღვაოსნობის განვითარების საკითხზე.

მართალია, ერთი (ერთადერთი!) ხალხური ლექსი, თამარ მეფისადმი მიძღვნილი, გვიდასტურებს, — ზღვაში ჩაუშვა ხომალდი, შიგნისა ქართველთა ლაშქარიო, მართალია, რუსთაველისთვისაც თითქოს უცხო არ ჩანს ზღვაზე მიმოსვლისა და საზღვაო ბრძოლათა ნიუანსები, მართალია, ტრაპიზონის სამეფოს დაარსებაც საზღვაო სივრცეთა დაუფლებისკენ ქართველთა სწრაფვის ერთგვარ გამოხატულებადაც შეიძლება მივიჩნიოთ, მაგრამ ერთიც, მეორეც და მესამეც თამარის სახელს, მის დროს უკავშირდება და სხვა თითქოს აღარაფერი მოწმობს, რომ ან მანამდე, ან შემდგომში, აკერ ახალ დრომდე, ქართველობას ზღვისა და ზღვისპირეთისთვის მიუხედოს როგორც რიგი და წესია.

ხოლო ახალმა დრომ, დაწყებული მეცხრამეტე საუკუნიდან, სხვა პრობლემათა გვერდით ეს პრობლემაც მთელი სიმწვავეით წამოჭრა. ამ თემაზე სიტყვის გაგრძელება აუცილებელი აღარც არის, ისედაც კარგადაა ყველასთვის ცნობილი, როგორია აწინდელი ვითარება. ამ შემთხვევაში ჩვენთვის მთავარი ისაა, გალაკტიონ ტაბიძე ერთი პირველ-

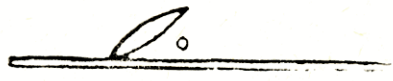
თავანი იყო ქართველ მწერალთა შორის, ზღვასა და ზღვისპირეთს რომ შიაპყრო მახვილი მზერა.

ნიშანდობლივია, რომ ეს მზერა, ყოვლის უწინარეს, საქართველოს საზღვაო კარიბჭეს — ბათუმს და, საერთოდ, აჭარას მისწვდა.

ამის შედეგი იყო მომცრო ფორმატის ერთი ძვირფასი წიგნი, ამ ოცდაათმეტი წლის წინათ ბათუმში გამოცემული, დღესდღეობითაც რომ გვხიბლავს თავისი განუმეორებელი ჩანაფიქრითაც, აღნაგობითაც, ეროვნული, სახელმწიფოური აზროვნების სიმაღლითაც და წმინდა პოეტური ღირსებებითაც, „ოქრო აჭარის ლაჟვარდში“ ერქვა ამ წიგნს. ყოველ ლექსს „ვეფხისტყაოსნის“ ესა თუ ის სტრიქონი

ჰქონდა წამძღვარებული ეპიგრაფად, რაც აგრეთვე განუმეორებელ სურნელს ანიჭებდა საკუთრივ გალაკტიონის სტრიქონებსაც და, პოეტურ განწყობილებასთან ერთად, კიდევ სხვა მრავალ, მრავალ საფიქრალსაც აღგვიძრავდა.

კარგა ხნის წინანდელია ეს ამბავი, ჩემი თაობის სიჭაბუკისდროინდელი. მას შემდეგ მრავალი რამ შეიცვალა ცხოვრებაშიც, პოეზიაშიც. მაგრამ მშვენიერებისადმი ჩვენი დამოკიდებულება არ შეცვლილა და ნურც შეცვალოს ღმერთმა! ამიტომ არის, რომ სიამენარევი სინანულით ვიგონებთ ზოლმე იმ ძვირფას წიგნს, აწ უკვე გამქრალს, ბიბლიოთეკებშიც რომ ყველგან ვეღარ მიიკვლევა...

„დაგითგე ნუთი სალაპარაკოდ“...

ჰე, ქვაომხაზე, შენ არ ბერდები,
მიცნობ, თუ ხსოვნის მომაგე ბინა,
მე, გუშინდელი ბავშვი, ვთეთრდები,
შენ ღეხარ, როგორც იდეკი წინათ.

ხასან ჰელიმიში

საზღვრისპირა სოფელ სარფშია „ქვაო-
მხაზე“. უზარმაზარი, ციკლოპური ლოდა
კლდეს მოწყვეტია უხსოვარ დროში და
ზედ ნაპირთან ზღვაში ჩამხოზილა. მას
მერე აქაურ მცხოვრებთა, ლაზთა, მრავა-
ლი ზღაპრისა თუ ლეგენდის თემად ქცე-
ულა იგი.

ერთ დროს სამხრეთ-აღმოსავლეთ
შავიზღვისპირეთში კილით კიდეშდე
განფენილი ლაზიკა აწ მხოლოდ ერთი
პატარა სოფლით, სარფით, ანუ მო-
ლენი სარფით წარმოგვიდგება.

ორი ადამიანის სახელი უნდა ვახსე-
ნოთ ამჟერად, სახალხო საქმისათვის
თავდადებული ორი კაცისა, რომელთა-
გან ერთი ამ ბრძოლის გზამ მთელს
პლანეტაზე სახელგანთქნილი პიროვნება
გახლდა, მეორე კი...

პირველი ნაზიმ ჰიქმეთია, თურქი ხა-
ლხის დიდი შვილი, შესანიშნავი პოეტი
და ერთა ძმობის მომდგრალი. მეორე ხა-
სან ჰელიმიში გახლავთ, ჩვენებური,
ლაზი. ნაზიმ ჰიქმეთის სახელი დღეს
მსოფლიოში მშვიდობისა და თავისუფ-
ლების საშურ საქმესთანაა გაიგივებუ-
ლი. სამაგიეროდ, ხასან ჰელიმიში ისე-
ვე უცნობია თითქმის ყველასათვის,
როგორც მისი შესანიშნავი შემოქმედე-
ბა, მისი პიროვნება და კაცური საქმე-
ები, ნაზიმთან ერთად რომ უკეთებია
ოცინი წლების თურქეთში.

ახლაგზრდა თურქთა მოძრაობის მო-
ნაწილე იყო ორთავე. ნაზიმს ბურსას
ციხეში გაუჩინეს ბნელი საკანი ხანგ-
რძლივი დროით. ხასან ჰელიმიში კი,
ორთახოფელი მეწადის შვილი, გამო-
ექცა უმეველ სიკვდილს და სწორედ
„ქვაომხაზეს“ მოადგა გამთენიისას ნა-
ვით.

ეს ამბავი 1931 წლის გაზაფხულზე
მოხდა.

ძმასავით მიიღეს სარფელებმა მათი
მეზობელი და მოკეთე. საბჭოური ცხო-
ვრების წესს აზიარეს, სამოსახლოც
მისცეს და სამყოფელიც.

ხასან ჰელიმიშის პიროვნება ჩვენთ-
ვის უპირველესად იმით არის საინტე-
რესო, რომ აგერ, სულ ახლახან, ამ სა-
ხელს მიღშა უადრესად თვითმყოფადი
და თავისებური მხატვარი აღმოვაჩი-
ნეთ. ცოტა უფრო ადრე კი მასში კარ-
გა მოზრდილი, გაღვივებული მარცვა-
ლიც შევნიშნეთ პოეტისა. მაგრამ ეს
ყოველივე ხ. ჰელიმიშის სიკვდილის
შემდეგ გამოჩნდა ასე თვალნათლივ. სი-
ცოცხლეში სულ სხვა ცხოვრება ჰქონ-
და, ერთობ გაუზარელი ცხოვრება ბე-
დისაგან ვაგლახად ნამუშნათები კაცისა.

ძნელია მიჰყვე კვლევა-ძიების ნაცად
ხერხებს და მეტ-ნაკლებად მაინც წარ-
მოაჩინო ამ შემოქმედის მოღვაწეობის
სურათი. მხატვრის პირად არქივში, მი-

სი მეგობრებისა და ოჯახის წევრების მონათხრობში ფრაგმენტულად აირეკლა ხასან ჰელიმიშას ცხოვრების ძირითადი მომენტები. ალბათ, ეს იმის ბრალიცაა, რომ ერთ აღგილას დიდხანს არ უცხოვრია, გამუდმებით კარგავდა მეგობარსა და მეზობელს, უფრო სწორად, თავად ეკარგებოდა მათ და ახალ გარემოში მოქცეული, ველარ ეთვისებოდა ტომითა და ხასიათით უცხო.

ერთადერთი, ყველაზე საინტერესო საბუთი, რაც ხ. ჰელიმიშის ცხოვრებაზე თვალის გადევნების საშუალებას იძლევა, მისი შრომის წიგნაკი გახლავთ. გაუვითლებულ, გაცრეცილ ფურცლებს ათობით გერბიანი და უგერბო ბეჭედი აწის. უამრავი დიდი თუ პატარა ქალაქის მისამართი სწერია შავ ზოგი ადგილი სავსებით უცნობია ჩვენთვის, თუმცა, მათთვის, ვინც იქ ყოფილა, ბევრისმთქმელაა და სიკვდილამდე დაუწყვარი...

ხასან ჰელიმიში 1907 წელს დაბადებულია სოფელ ორთახოფაში, სარფიდან ორიოდე საათის სავალზე. ოჯახის ერთადერთი შვილს მამისაგან მეწაღეობა უსწავლია. აბა, რას აფიქრებდა უმაწვილი ხასანი მაშინ, რომ სწორედ ეს ხელობა იქნებოდა წლების მანძილზე მისი მარჩენალი.

ჭერ იყო და ბათუმის ტყავის ქარხანაში მუშაობდა ხარაზად. მისი იმდროინდელი უმაწვილური გატაცება მხატვრული ფოტოგრაფია ყოფილა. იმხანად აფხაზეთის ლაზებში მოკეთებები აღმოჩენია და სოხუმში გადასულა. ეს პირველი, ნებაყოფლობითი გადასვლა მეტად მნიშვნელოვანი ამბით დაგვირგვინდა. 1932 წელს განათლების სახალხო კომისარიატმა ლენინგრადში გაგზავნა სასწავლებლად, ე. წ. ეროვნულ უმცირესობათა ინსტიტუტში. მისი სტუდენტობის მეგობრებმა, პროფესორ იოსებ მეგრელიძისა და სარფელი შამია შემშიშის მეშვეობით შემოქმედის ცხოვრების ეს პერიოდი გაცილებით ზუსტ, დადგენილ თარიღებშია მოქცეული.

აქედან მოყოლებული, იწყება ახალი

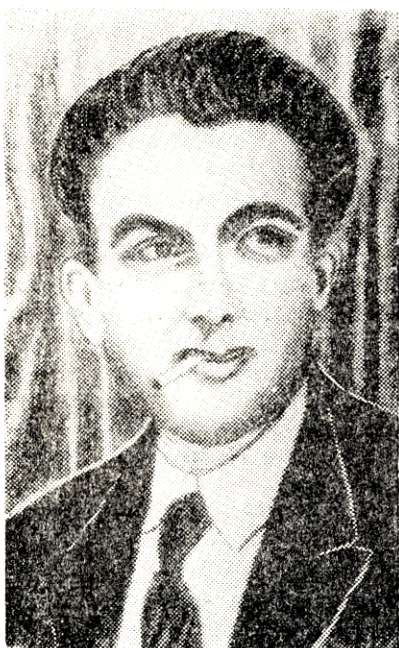
ცხოვრება მხატვრისა, რომელსაც ძნელია უწოდო უბრალო, რამეთუ მის ბიოგრაფიაში მითითური და პოეტური საწყისი ისევე სჭარბობს ყოფითს, როგორც მისივე ნახატებსა და ლექსებში.

პროფესორ ი. მეგრელიძეს, მაშინ თავად ახალგაზრდას, შემთხვევით მოუხმენია ლენინგრადის ქუჩებში ლაზური სიმღერა. ახლოს გაცნობია თანამემამულეებს და მათი დანამღერი ჩაუწერია კიდეც მაშინდელ ხმის ჩამწერ აპარატზე. ლექსებიც ჩაუწერია, ხასან ჰელიმიშის ნათქვამი. დეწაღმოსილ მეცნიერს ერთ-ერთ სტატიაში მითითებულიც აქვს ფონოგრამის ადგილსამყოფელი ლენინგრადში და ვინ იცის, ვის ერგება წილად იმ სიმღერის ხელმოწერედ მოსმენა...

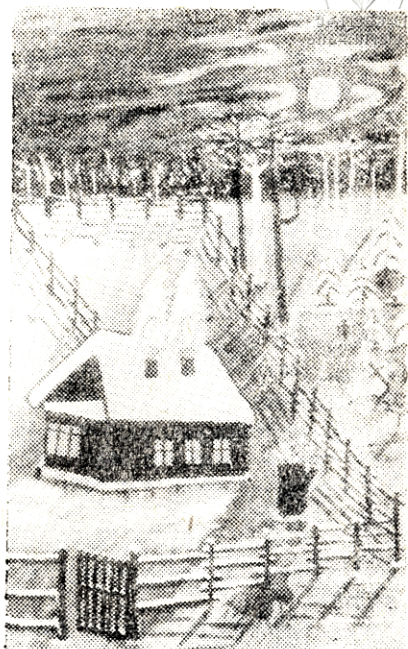
ვინ მიეახლება მარად თავისუფალი ლაზური სულის იმ დიად სიმღერას, რომელმაც თავისი სიღრმითა და უაღრესად დახვეწილი პოლიფონიით არათუ უბრალო მსმენელები, არამედ „პუშკინის სახლის“ (სსრ კავშირის მეცნიერებათა აკადემიის ლენინგრადის განყოფილების) ყოვლისმომსწრე და ყოვლისგამგონე მეცნიერებიც მოხიზლა. ჰელიმიში — მხატვარი გაცილებით გვიან მოვიდა ჩვენთან. მართებული იქნებოდა გვეთქვა, ჩვენ მიწველით მასთან და ისიც ძალიან გვიან.

ძალზე გულალაღი, კაცთმოყვარე და პრინციპული იყო, იგონებენ მისი მეგობრები. მარტოობას გაუბრუნდა, გამუდმებით ეძიებდა ახალსა და საინტერესოს. ერთი შეხედვით ჩვეულებრივ, სავსებით უბრალო საგნებსა და მოვლენებში უთუოდ იპოვიდა რაღაც ისეთს, რაც სრულიად ახალი კუთხით წარმოაჩენდა ადრე ბევრჯერ ნანახსა და განცდილს. ასეთ მაძიებელ კაცად ღარჩა იგი სიკვდილამდე, თუმცა ბედისწერამ არაერთხელ დაუგო მისეთული მახე და გარიყა ცხოვრებიდან.

პირველი, მოუჩინელი ტრავმა იქვე, ლენინგრადში მიიღო — ხალხით გადატენილი ტრამვაის საფეხურზე დაცურდა და ფეხი დაკარგა. მას მერე ბარე

ავტოპორტრეტი

სახლი, რომელიც ავაგე ვასიუკანში

ლაზი მონადირეები

ბათუმის პორტი

მიმინოთი ნადირი

ხუთჯერ გაუყეთეს ოპერაცია. მდუმარედ იტანდა ჯოჯოხეთურ ტკივილებს და თუ ხანდახან დაიკვნესებდა, მაშინაც სიმღერას ამოაყოლებდა გულს. ეს ამბავი მამია მემიშ.შმა მიაშხო, თავად დასწრებია ოპერაციას.

სწავლა აღარ დაუმთავრებია ხასანს, ლენინგრადიდან მობრუნებული, ერთხანს სოხუმში ცხოვრობდა, მერე კვლავ ბათუმში დასახლდა და ოჯახს მოეყიდა.

ზღვის შვალი იყო ხ. ჰელიმიში, ყველა ლაზიკით ზღვა უყვარდა მასაც უზომოდ. ზღვას ხატავდა, ზღვას უმღეროდა თავის ლექსებში. მაგრამ მოხდა ისე, რომ ცხოვრების დიდი ნაწილი ზღვიდან მოშორებით გაატარა. შორს დარჩა გულისთვის ასე ახლობელი და სანატრელი სარფი და „ქვამომხაზე“.

სარფში მართლაც საოცარია ზღვა, წარმოუდგენლად ლურჯია და გამჭვირვალე შავი ზღვის ტალღა. იქვე, გონიოსთან, განტოტილი ჭოროხი ზღვას შეერთებდა თუ არა, მაშინვე პირს ჩრდილოეთისაკენ იზამს და ბათუმისაკენ მიჭარავს კარჩხალის მთებში მოჩხვერილ ლამსა და ნაფოტს. ამგვარი დინება ბუნებრივ ზღუდედ აღგას სარფის სანაპიროს, მღვრიე ჭოროხის მისხალი წვეთიც კი ვერ გაუონავს ამ სისუფთავეში.

ასე რომ, გარემოს დაცვის ეს პრობლემა სარფელებს თვით ბუნებამ გადაუჭრა და რაღა გასაკვირია, რომ აქაურებისათვის ზღვა მუდამ დედოფალივით წმინდაა და ხელთუქმნელი! ამასთან, ოდითგანვე მათი მარჩენალია, სიყვარულისა და ვაჟკაცობის სიმბოლოდაა ქცეული.

ხასან ჰელიმიში სწორედ ამ სიყვარულისა და ვაჟკაცობის მომღერალი მხატვარია. ვინც კი დაინტერესდება მასი პიროვნებით, უთუოდ მისივე ნახატები უნდა იხილოს. მათშია გამჟღავნებული შემოქმედის სულის პირველყოფილი სიკისკასე და კიდევ ერთი, ფრიალ საგულისხმო რამ: სადაც კი უცხოვრია, იქვე ლაზური სახლიც აუგია. სწორედ ამ სახლებზე დაკვირვებით შეიძლება ჩაწვდომა მხატვრის ხასიათის სიღრმეში,

მის განწყობაში. მშობლიური სახლი სადაც დავაბადე“ წმინდა კოლხურია. მაღალი, ნათელფანჯრებიანი, მომხიბვლელად ახლობელი და სტუმართმოყვარე. „სახლი, რომელიც ავაგე ვასიუგანში“ ციმბირული მორებათაა ნაშენი. უშველღებელი ღობით შემორაგულ ვიწროსარკმლიან შენობას საკვამურებიც დაბამია აქვს...

დასადგენია ხ. ჰელიმიშის, როგორც მხატვრის, შემოქმედებითი გენეზისი. მისი ოჯახის წევრებმაც კი არ იცაან ზუსტად, როდის დაიწყო მან ხატვა. თავისი ნახატებით, ისევე როგორც თავისი არსებობით, არავინ შეუწუხებია ქვეყნად. ერთხელ იყო, დიდი ცხოვრებისეული გასაჭირის უამს, ყველასაგან მივიწყებული, მშობელ მხარეს მოცალეხულ ხ. ჰელიმიშს სიყრმის მეგობარი მუხამედ ვანლიში პატრონობდა შეძლებისდაგვარად. მაშინ გაიხსენა ხ. ჰელიმიშმა ნაზიმ ჰიქმეთი, რომელიც მოსკოვში ცხოვრობდა. სწორედ მაშინ თქვა ნაზიმმა ყველა ურწმუნოს გასაგონად, ხმაშალა — მე ვიცნობდი ხ. ჰელიმიშს ჩვენი ერთობლივი მუშაობით. ეს სიტყვები დიდად დაეხმარა ხ. ჰელიმიშს...

იმხანად თბილისის უნივერსიტეტში აღმოსავლეთმცოდნეობის ახლადშექმნილ ფაკულტეტზე მიიწვიეს ხასანი. აკადემიკოსი სერგი ჭიქია იგონებს: შემთხვევით გავიგე, რომ თურქულის ბრწყინვალე მცოდნე ლაზი ცხოვრობდა სოხუმში, მაშინვე მოწვევა გავუგზავნე და თბილისში ჩამოვიყვანეო. სამწუხაროდ, ამ ორი ადამიანის დიდი მეგობრობის მიუხედავად, არც სერგი ჭიქიამ იცოდა რაიმე ხ. ჰელიმიშის, როგორც მხატვრის შესახებ.

1975 წელს, ახლო მეგობრების ინიციატივით მოწუხობილ პატარა ვერნისაჟის ხელნაწერ კატალოგში, რომელიც თავად ავტორს შეუდგენია, ყველაზე ადრეული სურათი 1966 წლითაა დათარიღებული. იმასაც ამბობენ, საცოცხლის ბოლო წლებში, თბილისში, სტუდენტების ერთ პატარა ოთახში მართლმართო შეყუყუ-

ლი მხატვარი კედლის ნაპრალებს ფარავდაო ნახატებით...

უნივერსიტეტში მუშაობის წლები ყველაზე ნათელი პერიოდი შემოქმედის ცხოვრებაში. როგორც ჩანს, სწორედ მაშინ აუღია პირველად ხელში ფუნჯი. მაშინდელია ის უამრავი ლექსიცა და ლაზური ზღაპარიც, მეგობრებს რომ უსახსვრია მოსაგონრად. ერთმა მისმა ნამოწა-ფარმა ესეც გვიამბო, მეცადინეობისას გიტარას აიღებდა და შესასწავლი ენის უღერადობას სიმღერით გადმოგვცემდაო. დიღბანს არც უნივერსიტეტში გაჩერებულა. აქაც მოეცარა ხელი. კვლავ მარტო დარჩა. სტუდენტობის წინ, ერთ პატარა ჭიხურში იჯდა და ფეხსაცმელებს ამძვრალ ლანჩებს აკერებდა...

სალამოთი კი ყავარჯნის კაკუნით თავს სენაკში მიბრუნდებოდა, მუჟაოს წინ დაიღებდა და იწყებოდა ლაზური ნადი და კინოთი თევზაობა, ზღვის აბორგენულ ტალღებთან ჰიდილი და ლაზურად გაფრთხილი მიმინოთი ნადირობა...

არც ერთ მხატვართან არ უსწავლია, არც ერთი სკოლა არ გაუვლია, თუ შეგირდი იყო, ისევ ბუნებისაგან იღებდა გულუხვად გამეტებულ ფერებს. საღებავებსაც თავისებურად აზავებდა. უმეტესად მუჟაოზე მუშაობდა გუაშით, მერე ნახატს ლაქით დაფარავდა და ფერწერულ იერს აძლევდა. ვინ იცის, იქნებ თავისი დიდი მირზანელი წინაპრით ხ. ჰელიმიშსაც არ ჰქონდა ტილოს შესაძენი ფული. იქნებ ისიც ოცნებობდა სახალხო სახლზე, სადაც დაჯდომა და თანამოაზრეებთან საუბარი ყველაფერს ერჩია. ვინ იცის... მთელა ნახევარი საუკუნე უღვას ამ წარმოსახვას შუაში და მით უფრო საწყენია და სანანებელი, რომ აგერ, ჩვენს გვერდით, ცხოვრობდა უაღრესად თვითმყოფადი შემოქმედი და ასე უხმოდ გაგვეპარა, უსაყვედუროდ წავიდა ჩვენგან.

ხ. ჰელიმიშას მთელ შემოქმედებაში, მის ერთი შეხედვით გულუბრყვილო ნახატებში ძირძველი ქართული ყოფა ასახული. დღეს უკვე მივიწყებული ბევრი

ხალხური წეს-ჩვეულება ცოცხლდება მათში.

მაგრამ მხატვრის შთაგონების უპირველესი საზრდო ზღვაა მაინც. ყველა ნახატში სხვადასხვაგვარია იგი, ხან უაღრესად გამჭვირვალეა და აქროლადი, ხანც ვნებამორეული ტალღებით აასპისფრად აქოჩრილი, ნაფოტებით ათამაშებს განწირულ მეთევზეთა ფელუკებს.

უსაზოდ მომღერალს, უიარაღოს ეძახდა თავის თავს ხ. ჰელიმიში. ასამდე ნახატი დარჩა მას პატარა ოთახში. ერთი ამდენი მეგობრებისა და სტუმრებისათვის უჩუქებია. მეწაღის პროფესია ჰქონდა და უზადო მზარეული იყო, უაღრესად ღირიკულ ლექსებს წერდა და პერსპექტივის თეორიას უზიარებელი, შესაშური ბუნებრიობით ქმნიდა მრავალპლანიან ტილოებს. მის სამღერებს დღესაც მდერია ლაზები სარფის სასოფლო გუნდში. ახსოვთ და უყვართ ბედისაგან სასტიკად ნაჯახირები მეზობელი და მოყვარე.

მაგრამ ეს სიყვარული გამარჯვებული კაცისადმი პატივას მიგებას წააგვს მაინც. ერთადერთი მეგობრის, მემედ კაზანჯის ხელში დალია სული 1976 წელს. დიდთოვლობა იყო. გვიან ღამათ გამოასვენეს სტუდენტობიდან. საბარგო ვაგონით ჩამოიტანეს მისი ნეშტი ბათუმში... სურამის უღელტეხილი ჩაკეტილი იყო და სხვა ვეღარაფერი იღონეს პროფესორმა ი. მეგრელიძემ, სტუდენტობის მთავარმა ექიმმა ტ. მეგრელიძემ და სხვებმა.

სიკვდილის წინ დაიბარა ხასანმა, სარფში დამმარხეთ, თანაც ისე, ზღვას უცქერდნენ ჩემი საფლავი. აუსრულეს სოფლელებმა ანდერძი. სარფის სასაფლაოზე, ყველაზე ღამაზ ადგილას, ათასწლოვანი კუონის, ნამუხარის ძირში მიუჩინეს განსასვენებელი. აქედან კარგად მოჩანს მთელი სანაპირო და „ქვაომხაზე“ — ჩვენებური ლაზების ადგილის დედა, ხ. ჰელიმიშის ცხოვრებისეული ჯედასვლებისა და უკიდურესი გასაქირის მოწამე, მას, როგორც ცოცხალს, ისე ეხმანებოდა მხატვარი, თითქოს შურდა კიდეც „ქვაომხაზე“ უბერებლობა, უღარდებლობა და უცვლელობა: „შენ ქვისა ხარ

და ვინ მოგვცა დარდი, დარდი, რომელ-
მაც შუა გამაპო, უცვლელო, შენი იმე-
დით გაზრდილს, დამითვე წუთი სალაპა-
რაკოდ“.

საფლავის მარმარილოს ქვასაც მისივე
ლექსის სტრიქონები გასდევს: „საიქიოზე
არ ვნაღვლობდა საქაოში, ჩემი კუთვნი-
ლი წყალი შევსვი სოფლას წყაროში“.

ჩვენს თვალწინ, ჩვენს გვერდით ცხოვ-
რობდა ხ. ჰელიმიში. ხმაური არ უყვარ-
და, იყო თავისთვის, ხან თარი ეჭირა ხე-
ლში, ხანაც ფუნჯა და კალამი. იქნებ ბე-
დნიერიც იყო ხანდახან. ჩვენი წარმოსა-
ხვა ვერ ჩაწვდება მის სულს. ესაა მხო-
ლოდ, მისივე ნახატებით თუ შევიგრძ-
ნობთ უღროოდ წასული შემოქმედის ნა-
ფიქრალსა და ნააზრევს.

სიკვდილამდე ცოტა ხნით ადრე დედამ
ინახულა, მაინც მოძებნა ერთადერთი
შვილი, ღრმად მოხუცებულმა ტურის-
ტული საგზური აიღო, ცხრა მთა გადმო-
იარა და ორმოც წელიწადს ნამალავი
ცრემლებით იტირა განარებულმა.

ასეთია მოკლედ ხასან ჰელიმიშის ცხო-
ვრების გზა. ჩემი მონათხრობიც, ალბათ,
აქვე დასრულდებოდა, ერთი, ფრიალ
ნიშანდობლივი ამბავი რომ არ მომხდა-
რიყო გასულ, 1979 წელს. ნაშანდობლი-
ვი ის არის, რომ ხასან ჰელიმიშის, რო-
გორც მხატვრის სახალხოვრად წარმოჩენა
მაინც ისევ მხატვრის გამოისობით მოხდა.
ამაშიც არის რაღაც სიმბოლური და თა-
ვისებურად ბევრისმთქმელი.

იმხანად ბათუმში საქართველოს დამსა-
ხურებული მხატვრის, ლევან ცუცქირი-
ძის პერსონალური გამოფენა გაიხსნა. ამ
მოვლენამ დედაქალაქიდან ხელოვნებათ-
მცოდნეები და ლ. ცუცქირიძის ტალან-
ტის თაყვანისმცემლები ჩამოიყვანა. სტუ-
მრები სარფში დავაბრუნეთ. მერე, სარ-

ფის შემოგარენი რომ მიმოვიხილეთ, და-
ლაშური სტუმართმასპინძლობაც ვიგე-
მეთ, წამოსვლასას, სკოლის დირექტორ-
მა ზურაბ ვანლისშა სასოფლო ბიბლიო-
თეკის კარი გააღო და ასე ერთბაშად
აღმოვჩნდით ხ. ჰელიმიშის საოცარ სამ-
ყაროში. პირველ აღტაცებას საქმიანი
დინტერესებაც მოჰყვა და საქართველოს
ხელოვნების სახელმწიფო მუზეუმში ხ.
ჰელიმიშის გამოფენა მოეწყო.

რა დამავიწყებს იმ ივლისს. თბილისის
პაპანაქებას და საავადმყოფოდან გაპარ-
ვას. ხ. ჰელიმიშის აცრემლებულ მეგობ-
რებს. საგამოფენო დარბაზში მომწყდარ
ზღვა ხალხს. ამ საქმის მოთავის, ხელოვ-
ნების მუზეუმის განყოფილების გამგის
ლია დოლაბერიძის თავდადებას. მერე კი
უამრავ აღფრთოვანებულ ჩანაწერს შთა-
ბეჭდილების წიგნში, ერთი თვის ნაცვ-
ლად ორ თვეს გაგრძელებულ გამოფენას.

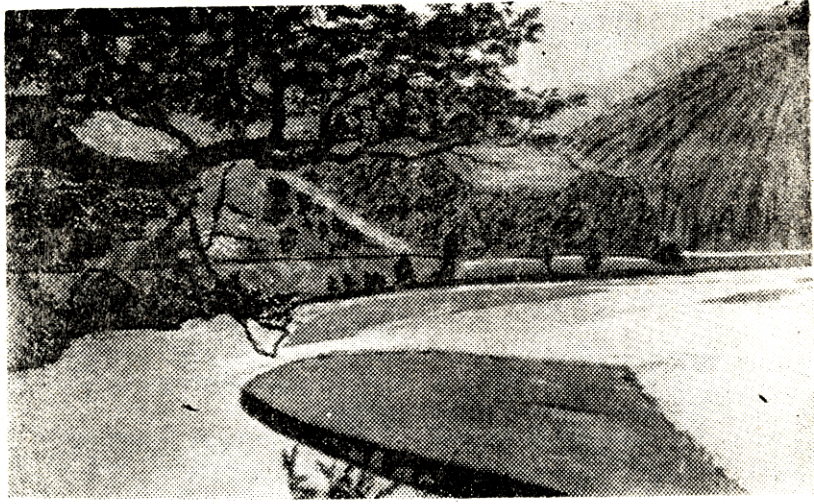
გარდაცვალებიდან სულ რაღაც სამიო-
დე წლის შემდეგ აღიარა ასე ერთბაშად
ხალხმა ქეშმარიტი ხელოვანი. დაიწყო
ახალი, დიდი სიცოცხლე ხ. ჰელიმიშმა.
საკვლევი და საკამათოც გაუჩინა მხატვ-
რებსა და ფოლკლორისტებს, ხელოვნე-
ბათმცოდნეებსა და გამომცემლებს.
ესეც მისი უსიტყვო ანდერძის დასტუ-
რია.

„ქვაომხაზეს“ ყველა ლეგენდა კარგად
მთავრდება, სიკეთე ზეიმობს დღენიადავ
ზღვასა და ხმელზე. ხასან ჰელიმიშის
ლეგენდაც კეთილად დასრულდა. თუმცა
არა — კეთილად დაიწყო ლეგენდა მხა-
ტვარზე, რომლის ტილოების მნახველ-
თაც ამიერიდან დიდი სიხარულისა და
სიამოვნების განცდა მოეღო.

ასე დაუბრუნდა ხელმეორედ თავის
ხალხს „ქვაომხაზეს“ დამეული სტუმარი.

რას მოგვითხრობენ ტოპონიმები

ჭ რ მ მ ს ი

სამხრეთ-დასავლეთ საქართველოს დედამდინარეს გარდა, „ქოროხი“ ამავე მხარეში სოფლის სახელიც უნდა ყოფილიყო. იგივე სახელწოდება გამოიყოფა ერთი ქანური (ლაზური) სოფლის სახელშიც — „ანჭოროხი“. ეს უკანასკნელი ხოფის უბანში მდებარეობს, ხუთვერსიან რუკაზე აღნიშნულია სოფელ გვარჯის მახლობლად. იმ მასალებში, რომლებიც ჯერჯერობით გავიანჩია, ამ სოფლის ოთხგზის მოხსენიებიდან მხოლოდ ერთია განსხვავებული („ანიზორი“), სხვა დანარჩენი (ქართული თუ რუსული დწერილობა) „ანჩოროხსა“ და „ანჭოროხს“ იძლევა (ჩვენი, ქანეთი, I, ბათუმი, 1977, გვ. 67).

სოფელი „ქოროხი“ იხსენიება აკადემიკოს ჯანაშიას სახელობის საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის ერთი კოლექციის (15-34:1,2) პასპორტში, რომელიც ვინმე თბილისელი ლაზარიდის ცნობას ემყარება. მას მუზეუმისათვის გადაუცია ბრინჯაოს ცულები (2), რომლებიც ამ სოფელ-

ში უპოვნიათ. რადგან ასეთი სახელწოდების სოფელი ამჟამად არ არსებობს, ზოგიერთი მეკლევარი ფიქრობს, რომ აქ თითქოს მდინარის სახელის სოფლის სახელთან აღრევაა და სხვა არაფერი (დ. ქორიძე, კოლხური კულტურის ისტორიისათვის, თბილისი, 1965, გვ. 12).

ასეთი სახელწოდების სოფელი ჯერჯერობით დადასტურებული არ არის, მაგრამ ეს მაინც არ იძლევა ამ საინტერესო ჩვენების ასე ხელაღებით უარყოფის საფუძველს. მდინარეთა და სოფელთა მსგავსი სახელები მრავლადაა ცნობილი და შესაძლოა, ქოროხიც ასეთი იყოს.

ეს სახელწოდება ძველ ქართულ წყაროებში ორი მცირედ განსხვავებული ფორმით იხსენიება: „ქოროხი“ და „ქორეხი“ (ქართლის ცხოვრება, I, ტექსტი, ყველა ძირითადი ხელნაწერის მიხედვით დადგენილია ს. ყაუხჩიშვილის მიერ, აბილისი, 1955, გვ. 42, 333, 337 და სხვ.).

თურქულში ეს პიდრონიმი „ჯოროხ-

ჯურუხადაა“ სახენაელო. რუსულში „ჩოროხი“-ა და ა. შ. თავიკიდური თანხმობის ასეთი შენაცვლება ამ ენებში „ჰ“-ს უქონლობით აიხსნება.

„ჰოროხის“ ეტიმოლოგიური ანალიზი ჯერ კიდევ თურქმა მოგზაურმა ევლია ჩელემა სცადა XVII საუკუნეში. ამ სახელწოდებას იგი „ჯუ-ი რუჰ“-ის (ნიშნავს „სიტყვების მდინარეს“) დამახინჯებულ ფორმად მიიჩნევდა (ევლია ჩელე-ბის „მოგზაურობის წიგნი“, თურქულიდან თარგმნა, კომენტარები და გამოკვლევა დაურთო გიორგი ფუთურიძემ, ნაკვ. I, ქართული თარგმანი, თბილისი, 1971, გვ. 94).

უფრო საინტერესოა XVIII საუკუნის ქართველი მეცნიერის ვახუშტი ბაგრატიონის ახსნა: „ჰოროხის მდინარე იწოდა ქვაყრილობით და რიყოვანობით მას შინა მყოფთასა“ (ვახუშტი, აღწერა სამეფოსა საქართველოსა, თ. ლომოურისა და ნ. ბერძენიშვილის რედაქციით, თბილისი, 1941, გვ. 121).

მკვლევარი წყაროს არ ასახელებს, მაგრამ სულხან-საბა ორბელიანის „სიტყვის კონას“ უნდა ეყრდნობოდეს, სადაც „ჰოროხი“ განმარტებულია, როგორც „მდინარისაგან ქვიშა შეყრილი“.

ამ ბოლო დროს „ჰოროხი“-ს ეტიმოლოგიზება სცადა ფილოლოგიურ მეცნიერებათა კანდიდატმა გ. თოფურიამ, რომელმაც ამ სახელწოდების ძირეული მორფემა — „ჰორ“ ქართული „წყალ“ სიტყვის ზანურ შესატყვისად მიიჩნია. იგი ყურადღებას აქცევს მეგრულ „ჰოროფას“, რომელიც, როგორც აკადემიკოსი ა. ჩიქობავა ადასტურებს, ხშირი წვიმებისა და ავდრიანობის აღსანიშნავად იხმარება (გ. თოფურია, „ჰოროხი“-ს ეტიმოლოგიისათვის, ენათმეცნიერების ინსტიტუტის 23-ე სამეცნიერო სესია, 1977 წლის 1-2 ნოემბერი, მუშაობის გეგმა და მოხსენებათა თეზისები, თბილისი, 1977, გვ. 8).

„ჰორ“ შედგენილი ფუძეა, რომელაც „ჰ“ ძირად და „ორ“ ფორმანტად იწლება. არის თუ არა აქ „ჰ“-ანი ქართული „წ“-ანის ორეული, ძნელი სათქმელია, — „ორ“

სუფიქსი კი ქართული „ალ“ მაწარმოვეს ბლის ზანური შესატყვისია.

„ჰორ“ ფუძე „ჰარ“-ის ვარიანტული ფორმითაც გვხვდება (ა-ჰარ-ა, ჰარ-ნალი) „ჰარ“-ის ნაირსახეობაა „ჰალ“ ფუძეც შდრ. „ჰალა“). სამხრეთ-დასავლეთ საქართველოს ტოპონიმიაში ამ ფუძის პირველი ნაწილი ცალკეაა დადასტურებული — „ა-ჰი“.

სახელწოდებაში „ჰოროხი“ ყურადღებას იქცევს „ოხ“ ფორმანტიც, რომელიც ხური-ურარტულ მაწარმოებლად ითვლება. ამ სუფიქსით მრავალი საგოგრაფიო და ეთნიკური სახელია ნაწარმოები (შდრ. დიაოხი, ხაზხი, კოლხი, მესხი და მისთ.). იგივე ფორმანტი ძველ გვარსახელებშიც (კობახი, კომახი, ბოზოხი, და მისთ.) შეინიშნება.

ამ სუფიქსს ჩვენს მაგალითებში ხან „ო“ ხმოვანი უძღვის, ხან კიდევ „ა“, სხვა შემთხვევებით არ არის იშვიათი, მაგრამ ამით ვითარება არ იცვლება.

მტკვრისა და არაქსის ზემო დინებებთან ერთად ჰოროხის აუზი იყო ის გეოგრაფიული არეალი, სადაც წარმოიშვა ძველ-აღმოსავლური ცივილიზაციის დიდი ბასტიონი კოლხეთი (აღმოსავლური წყაროებით „კულხა“, ბერძნულით — „კოლხი-და“).

აქვე აღმოცენდნენ ლაზებიც — ლეგენდარულ კოლხთა ამაყი მემკვიდრენი.

ჰოროხის ხეობაშივე ეზიარნენ სატომო ცხოვრებას ჰანებიც.

იქვე დაირწა მსოფლიო რეზონანსის ფეოდალური ქართული კულტურის აკვანიც.

და ყველაფერი ეს ჰოროხის აუზის ქართველობამ იმ დიდი ეკონომიკური და კულტურულ-პოლიტიკური ძლიერებით შესძლო, რომელიც ძველაღმოსავლურივე ხანიდან მოსდგამდა ძალუმად: საოცრად დაწინაურებული ბრინჯაოსა და რკინის მეტალურგია, სოფლის მეურნეობა, სულიერი კულტურა...

ჰოროხის ხეობა უძველესი დროიდან იყო ევროპულ და აზიურ ცივილიზაციათა ცხოველი ურთიერთობის ერთ-ერთი თვალსაჩინო არტერია. ამის დასტურია

ჯერ რომელი „ბანაკი“ ჭოროხის შესართავში (ე. წ. „პარემბოლე აფსაროსი“), ხოლო შემდეგ — „გონია“.

ეს დიდი კულტურულ-პოლიტიკური აღმავლობა გვიანშუაუკუნეებში შეფერხდა და ასე გაგრძელდა 1878 წლამდე, ვიდრე ჭოროხის აუზი კვლავ არ დაუბრუნდა დედასაქართველოს.

არდაკარგული ტრადიციების ძალამ და

ახლის სიცოცხლისუნარიანობამ გააძლიერა რობა ამ მხარის საოცრად მოკლე დროში გამოფხიზლება და დაწინაურება. სულ მალე ჭოროხის ხეობის გასაღები — ბათუმი — საქართველო - ამიერკავკასიის მსხვილი სამრეწველო ცენტრი გახდა და თავისი პროლეტარიატიც მოწინავე რევოლუციურ პოზიციებზე გაიყვანა.

იური სიხარულიძე,
პროფესორი.

მამია პარზანიძე

როგორ მოეპართო სრულადა,
ჰაა ვითხრა თუ ძამია?
ტაძრიდან გამოსულა და
დედულეთს მიდის მამია!
შენს ლექსში სხვა ზაფხულია,
სხვა ცეცხლია და სხვა ქურა,
შევ ჩვენი ერის სულია,
ჩვენი ჩოხა და ჩაქურა.

ნესკორ მაღაზონია

საახალწლოდ ნათქვამი

იოსებ ნონეშვილი

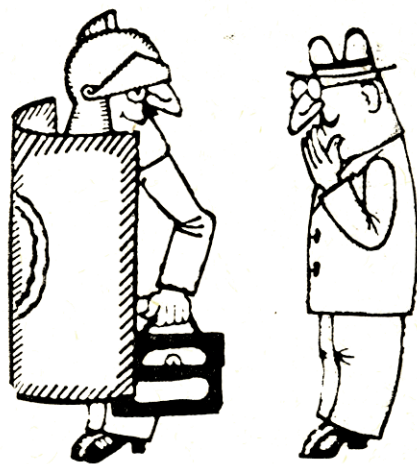
ნუ გვენახოს ნურასოდეს
შისი ლექსი ბებერი,
როგორც უთქვამს, ისე ეთქვას
ერის სადიდებელი.
ას წელიწადს უთენია
არ მოვშორდეთ კიოსკებს:
— ახალი რა უწერია
ჩვენს საყვარელ იოსებს?
ტაშს ვუკრავდით თვე და კვირა
აუბილარ ნონეშვილს,
სანამ, ბოლოს, არ იყვირა:
— კარგი, ძმებო, მომეშვით!

ფრიდონ ხალვაში

ფრიდონმა თქვა:
კი მაქვს ვიზა,
თუნდ გაუფრინდე მთვარეზეო,
აჭარისკენ პირს არ ვიზამ
რუსთაველის გარეშეო.
დღე დაგიდგა მოსალხენი...
არ მოვშლოდეს ეს სახელი!

გიორგი სალუქვაძე

თავისას რომ არ დასჯერდა —
პოემასა და ლირიკას,
მისდგა სხვადასხვა დამწერთა,
მოთარგმნა, მოიბილიკა.
გამზათოვსა თუ ესენინს
ალარ აცალა შემოსვლა,
ხელთ იგდო მათი ლექსები
და ჩვენი ჩოხით შემოსა.

— ჯვაროსნულ ლაშქრობაში ხომ არ
მიდიხარ, შე კაცო?

— არა, დამწყები პოეტის გასაყრიტი-
კებლად მივდივარ.

რ. სანადირაძის ნახატი.

მოჭადრაკე ილიმება

**„ამ სვლის წინააღმდეგ
პირ ვითავაშობა!“**

დიდად კეთილშობილი და სიმ-
პათიური ოსტატი არჩილ ებრა-
ლიძე თავისი სიცოცხლის ბოლო
წლებში იშვიათად თამაშობდა
ჭადრაკს. ამასთან, თუ ტურნირში
საქმე კარგად ჰქონდა, ბოლომდე
შეუპოვრად იბრძოდა, თუ არა და,
ყოველგვარ ინტერესს ჰკარგავდა.

ერთხელ საქმე ისე წავიდა, რომ
ებრალიძე ზედიზედ მარცხდებო-
და და დასაკარგიც არაფერი ჰქო-
ნდა. ერთ-ერთი პარტია მაინც კუ-
რიოზულად დამთავრდა. ებრალი-
ძის მეტოქემ პირველი სვლა ითა-
მაშა — მეფის პაიკი ორ უჯრაზე.
ეს ხომ ყველაზე უფრო გავრცელ-
ებული სვლაა. ასე თამაშობენ დი-
დოსტატები და დამწყები მოჭად-
რაკეებიც.

დიდი იყო მეტოქის გაკვირვება,
როდესაც პირველი სვლის პასუ-
ხად ებრალიძემ დანებების ნიშ-
ნად საჭადრაკო საათი გააჩერა და
მას გამარჯვება მიულოცა.

— რაშია საქმე, ბატონო არჩილ?

— ყველაფერი ნათელია. ამ
სვლის წინააღმდეგ კარგა ხანია

პასუხს ვერ ვპოულობ და რადგან
მაინც აუცილებლად უნდა დავმა-
რცხდე, ადრევე დანებება ვარჩიე.

ოპ. პს ცრუმორწმუნე მოჭადრაკეები

დიახ, მოჭადრაკეები ზოგჯერ
ფრიად ცრუმორწმუნენი არიან!
მ. ეივესთან მატჩის დროს ა. ალი-
ოხინს თამაშზე მიჰყავდა სიამის
კატა.

ზოგ მოჭადრაკეს მეტისმეტად
ეჯავრება კენჭისყრისას 13 ნომრის
მიღება, ზოგს უყვარს პარტიის წინ
ამა თუ იმ პიროვნების ნახვა. სწო-
რედ ასეთი პიროვნება გამოდგა
ცნობილი იუგოსლავიელი ოსტა-
ტისთვის — კატარინა იოვანო-
ვიჩისათვის ამ სტრიქონების ავ-
ტორი.

1964 წელს სოხუმში მსოფ-
ლიოს ჩემპიონობის პრეტენდენტ
ქალთა ტურნირი იწყებოდა. პირ-
ველი ტურის წინ რელაქციასთან
ტელეფონით დასაკავშირებლად
მივეშურებოდი. იოვანოვიჩი და მი-
სი მწვრთნელი საერთაშორისო
ოსტატი პეტარ სმედერევაცი შე-
მომხვედნენ. მცირე ხნით შევჩერ-
დით. იოვანოვიჩის ზუმრობით ვუ-
თხარი, თქვენ დღეს აუცილებლად

მოიგებთ-მეთქი. იმ საღამოს იოვანოვიჩმა გამარჯვება იზეიმა.

მეორე დღეს ჩვენ კვლავ შევხვდით. კატარინამ მითხრა: „თქვენმა ნახვამ გუშინ პირველი ქულა მომიტანა. ჭეშმარიტად ბედნიერ ფეხზე გხვდებით. მითხარით, თუ შეიძლება, მე დღესაც გავიმარჯვებ?“

— გამარჯვებთ! — დავაიმედე. იოვანოვიჩმა მეორე პარტიაც მოიგო.

მესამე დღეს იგივე გამეორდა.

მეოთხე დღეს სანაპიროზე ველარ გამოვედი, მოსკოვის ერთ-ერთი რედაქცია დამიკავშირდა ტელეფონით. როდესაც მთელი საათის შეყოვნების შემდეგ დავტოვე ოთახი, სასტუმროში შესასვლელთან კ. იოვანოვიჩი და პ. სმელერევატი მიცდიდნენ...

ნუ იცრუებ!

50-იანი წლების მიწურულში უამრავ ტურნირში ვმონაწილეობდი. ვთამაშობდი მოსკოვში, ლენინგრადში, კიევში, ღონის როსტოვში, რიგაში. ვთამაშობდი და ძალზე კმაყოფილიც ვიყავი.

მაგრამ ის, რაც მე ასე მიტაცებდა, ძალიან არ მოსწონდა ერთ პატივცემულ აკადემიკოსს, მუზეუმის დირექტორს, რომელთანაც მე იმ დროს ვმუშაობდი. „ეს თქვენი კონგრესები აღარ თავდებაო“ — ბრაზობდა პატივცემული დირექტორი. აქვე უნდა დავძინო, რომ „კონგრესებს“ საჭადრაკო ტურ-

ნირებს უწოდებდნენ... 1917 წლამდე.

ერთ „ავადმყოფობას“ გაუძლებდა კაცი, მაგრამ მე ყოველთვის მქონდა ორი გატაცება: ჭადრაკი და ფეხბურთი. მახსოვდა თბილისის „დინამოს“ პირველი თუ მეორე თაობის არაერთი ტრიუმფი, ბელგრადის „პარტიზანი“ თბილისში, ბავშვობისას გატაცებით ვუსმენდი რადიოს — ვადაიმ სინიავესკი მოგვითხრობდა მოსკოვის „დინამოს“ ბრწყინვალე გასტროლებზე ინგლისში.

ინგლისელები რომ ტყავის ბურთის დიდებული ოსტატები იყვნენ, ეს მე კარგა ხანია ვიცოდი, მაგრამ მათი თამაში არასოდეს მენახა. არ მენახა და ვნატრობდი კი.

და აი, 1958 წელს საბჭოთა კავშირში დაიგეგმა ცნობილი ინგლისური კლუბის „ვესტ ბრომვიჩ ალბიონის“ გასტროლები. ინგლისელებს უნდა ეთამაშათ ლენინგრადში „ზენიტის“ წინააღმდეგ, შემდეგ კიევში „დინამოსთან“ და მოსკოვში არმიელებთან.

ახალი დარდი გამიჩნდა. ისედაც ხშირად ვაწუხებდი ჩემს დირექტორს, ახლა ფეხბურთის სანახავად განთავისუფლების თხოვნა მეტიმსმეტი იქნებოდა.

ამასობაში ინგლისელებმა უკვე ითამაშეს ლენინგრადში. რა მექნა, რა მეღონა?!

ამ ფიქრებში ვიყავი, როდესაც ფიზკულტურისა და სპორტის კომიტეტიდან დამირეკეს.

— კიევში წასვლის საშუალება ზომ არ გექნება?

ეს კაცი თითქოს ჩემს გულში იჯდა, მაგრამ ჯერ უნდა გამოემერკვია, კიევს რატომ უმიზნებდა...

— დიდი არაფერი. საკავშირო პირველობაა უსინათლოთა შორის, მწვრთნელი გვჭირდება. თუ წახვალ, ძალიან დაგვაკვალე.

მეც ეს მინდოდა, მაგრამ დირექტორისათვის რა მეთქვა?

— უსინათლოთა მწვრთნელად ვინ გამიშვებს, ჩემს შეჯიბრებებზე ძლივს ვთავისუფლდები. დირექტორი უკმაყოფილოა, მოთმინების ფიალა აევსება.

— კაცო, შენც ვინ გაძალეს ყველაფერი თქვა. უთხარი, რომ საკავშირო პირველობაზე მიდიხარ, მორჩა და გათავდა. მართლაც ხომ საკავშირო პირველობაა. ვინ? ვინ შეგეკითხება!

მეორე დღეს დირექტორთან შევედი. არაფერი მითქვამს. გავუწოდე მიმართვა საკავშირო პირველობაზე ჩემი მივლინების შესახებ.

— რა საკავშირო პირველობაა ეს? პრესაში მე არაფერი წამიკითხავს. დიღოსტატები თამაშობენ?

დუმილი ზოგჯერ თანხმობას ნიშნავს. ჩემი დუმილიც (ოხ, რაოდენ გრძელი მეჩვენა ეს წამები!) ამას მოასწავებდა. დირექტორმა მიყურა, მიყურა და მომცა კიევში წასვლის ნებართვა.

მე და ჩემი უსინათლო მოჭადრაკე კიევში გადავფრინდით. მისი შეჯიბრება მთელ თვეს გრძელდებოდა. მაგრამ როდესაც ადგილზე ჩავედით და სასტუმროში მოვე-

წყვეთ, კიევში ინგლისელი ფეხბურთელები არ დაგვხვდნენ. თურმე ნუ იტყვით, მათ მარშრუტი შეუცვალეს და... სათამაშოდ თბილისში გააგზავნეს!

„ჩემი საჭადრაკო კარიერა“

ასეთი სათაურით დაწერა ჩინებული წიგნი მსოფლიოს ჩემპიონმა კაპაბლანკამ. გავიდა დრო და რეშევსკიმ, როცა ხანში შევიდა, თავის წიგნს ასევე „ჩემი საჭადრაკო კარიერა“ უწოდა. ვინ იცის, შეიძლება შემდეგში კიდევ რომელიმე გამოჩენილმა მოჭადრაკემ იგივე სათაურს მიმართოს, ყველაფერია მოსალოდნელი.

ის კი ფაქტია, მე ეს სათაური მაინცდამაინც არაფრად გამომაღება. საქმე ის არის, რომ დაიწყო თუ არა ჩემი საჭადრაკო კარიერა, პირდაპირ ელვისებურად, სულ რაღაც ერთი საათის განმავლობაში დამთავრდა...

თამაში ჩემმა ტოლმა, მეზობლის ბიჭმა მასწავლა, ხშირად ეხედებოდათ კიდეც ერთმანეთს, მაგრამ ჩემს კითხვაზე პასუხი ამკარად არ შეეძლო. მე კი მაინტერესებდა, ვინ იყო საქართველოში პირველი მოჭადრაკე, გოგლიმე თუ ებრაელიმე? ამაზე ვერც ჩემს ოჯახში მიპასუხეს, მეზობლები კი არცოდნის ნიშნად მხოლოდ თავს აქნევდნენ.

თამაში სულ უფრო და უფრო მიტაცებდა, კითხვაზე კი პასუხის გამცემი არავინ მყავდა.

ჩემი მეზობელი თბილისის პი-

ონერთა და მოსწავლეთა სასახლის
ჭადრაკის წრეში დადიოდა. ხში-
რად მიყვებოდა, რამდენ საინტე-
რესო რამეს ასწავლიდა მწვრთნე-
ლი, კაცი, რომელმაც ჭადრაკში,
ცხადია, ყველაფერი იცოდა. აი,
ვინ მიპასუხებდა ჩემს კითხვაზე...

— არ შეიძლება, წრეში მეც ჩა-
მწვრონ?

— რატომაც არა, წამოდი.

ასე შევადეთ მე და ჩემმა მეზო-
ბელმა ჭადრაკის კაბინეტის კარი.
1945 წელი იყო. მე, მაშინ სრუ-
ლიად ყმაწვილს, მწვრთნელი, სიმ-
პატიური სახის მელოტი კაცი,
საკმაოდ ხანდაზმულად მეჩვენა.
მაშინ, რა თქმა უნდა, არ შემეძლო
მცოდნოდა, რომ ამ მოჭადრაკეს
არაერთგზის შეეხვდებოდი ტუ-
რნირებში (და საბოლოო ანგარიში
ჩემთვის ფრიად საპატიო — 2:2
იქნებოდა).

— ჭუმბაძე, ეს ყმაწვილი ვინ
არის? — იკითხა მწვრთნელმა.

— ჩემი მეზობელია. წრეში ჩა-
წერა სურს.

— კი, მაგრამ, იცის თამაში?

— დაახლოებით ჩემნაირად თა-
მაშობს.

— მაშინ, აშკარად სუსტი ყო-
ფილა!

ასე უხერხულად დაწყებულმა
საუბარმა, ცოტა არ იყოს, გუ-
ნება გამიფუჭა, მაგრამ შემდეგში
საშიში არაფერი მომხდარა.
მწვრთნელმა მაგიდასთან დამსვა
და საინტერესო ამბებიც მომიყვა.
ძალიან ცოტა ხანში თავი თავი-
სუფლად ვიგრძენი კიდევ და გადა-

ვწყვიტე სწორედ ახლა მიმდებ-
ის კითხვა, ამდენ ხანს რომ მაწუ-
ხებდა.

— ბატონო, შეიძლება ერ-
თი შეკითხვა მოგცეთ?

— რა თქმა უნდა, შეიძლება.

— იქნებ ეს უბრალო ამბავიც
იყოს, მაგრამ მე მოჭადრაკეებს არ
ვიცნობ, სამწუხაროდ, არც მამაჩე-
მი თამაშობს და არც დედაჩემი.
თქვენ კი, ცხადია, მიპასუხებთ.

— რა მოგივიდა, ბიჭო, ასეთი
რა შეკითხვა გაქვს?

— ბატონო, მაინტერესებს, ვინ
არის პირველი მოჭადრაკე საქარ-
თველოში, გოგლიძე თუ ებრალი-
ძე?

დანარჩენი ელვის სისწრაფით
მოხდა და ჩემთვის სრულიად მო-
ულოდნელიც იყო. მწვრთნელმა
მომკიდა ხელი, კარამდე მიმიყვა-
ნა და მივიყვანა:

— აქედან დაიკარგე, აღარ გნა-
ხოს ჩემმა თვალებმა!

სრულიად გაოცებული და დაბ-
ნეული, სახლში დავბრუნდი. რა
დავაშავე? რატომ დამსაჯა ასე
მეცხრად მწვრთნელმა?

ორი საათის შემდეგ მეზობლის
ბიჭმა კარზე დააკაკუნა.

— რა ვთქვი ასეთი, რატომ გა-
მომავდო?

— შენ რა, არ იცოდი, რომ ოს-
ტატ ებრალიძეს ელაპარაკებო-
დი?

ნამდვილად არ ვიცოდი. ამის
შესახებ მეზობელს ჩემთვის არა-
სოდეს არაფერი უთქვამს.

„გამოდინარ პალტის სახელით“

1960 წელს ლაიფციგის საჭადრაკო ოლიმპიადაზე სასტუმრო „ასტორიაში“, სადაც მონაწილეები და ჟურნალისტები ცხოვრობდნენ, საკმაოდ მოულოდნელ ამბავს შევესწარი. 17 წლის დიდოსტატი რობერტ ფიშერი, რომელსაც იმ დროს უკვე ჰქონდა მონაწილეობა მიღებული პრეტენდენტთა ასპარეზობაში, ჰოლში იჯდა, და, ბუნებრივია, გულშემატკივრებით იყო შემორტყმული. არა, ბობი ინტერვიუს არავის აძლევდა, იგი 5-წუთიან პარტიებს ვთამაშებოდა ჩემთვის უცნობ მოჭადრაკეებს, შესაძლოა, რომელიმე გუნდის წევრებს ან ჟურნალისტებს.

ეს ის დრო იყო, როცა ფიშერი უკვე დიდ სახელს იხვეჭდა. მას ქალაქში ყველა იცნობდა, მონაწილეები ცდილობდნენ, მას დამეგობრებოდნენ. მალტისა და არგენტინის მოჭადრაკეთა შეხვედრისას მეტად კურიოზული ამბავი მოხდა. პირველ დაფაზე თამაშის დაწყებისას მეტოქემ ჰკითხა განთქმულ არგენტინელ დიდოსტატ მიგელ ნაიდორფს, რა გვარი ხართო.

ნაიდორფი მეტად განრისხდა და მეტოქეს მკვახედ უთხრა, რა გვარიც იყო, მაგრამ მოულოდნელი პასუხი მიიღო.

— რა მოხდა მერე, ბოლოსდა-ბოლოს ფიშერი ხომ არა ხართო! და აი, სწორედ ეს ფიშერი და-

ფასთან იჯდა და სხვადასხვა მეტოქეს ხვდებოდა. ზოგჯერ ჭაბუკი ამერიკელი მათ გვარს ეკითხებოდა, ზოგსაც არაფერს ეუბნებოდა. ყველა პარტია, ცხადია, ერთი შედეგით მთავრდებოდა — ფიშერი იგებდა.

უპირველეს ყოვლისა, ის გავაკეთე, რომ მაგიდასთან ახლოს დავჯექი: აქედან უკვე კარგად შემძლო პარტიებისთვის თვალის დევნება. ფიშერი თამაშობდა, როგორც ავტომატი, სწრაფად, მკვეთრად, ენერგიულად, შემტევი სტილით. მე იმ მომენტში უკვე მქონდა ნათამაშევი ორიოდე პარტია დიდოსტატებთან (1960 წელს პირნუში თვით პაულ კერესსაც კი შევხვდი). დავასკენი, რომ ზოგიერთი მეტოქე არ იყო მაინცდამაინც ძლიერი — ოსტატისა და ოსტატობის კანდიდატის შალით თამაშობდა. ასეთ მოჭადრაკეებს ფიშერი, ცხადია, იოლად უსწორდებოდა, მაგრამ გამარჯვებისას ილიმებოდა, მეტად თავაზიანად იქცეოდა, დამარცხებული კი ახალ პარტნიორს უთმობდა ადგილს. ასე გავგრძელდა კარგა ხანს.

სად იყო და სად არა, დიდოსტატი სალო ფლორი გამოჩნდა.

— გინდა ფიშერს ეთამაშო?

— სიილა, მაგრამ უხერხულობას ვგრძნობ.

— რის გრცხვენია, წააგებ, სხვა ხომ არაფერი იქნება.

— გვარი რომ მკითხოს, იგი ხომ კარგად იცნობს ყველა საბჭოთა მოჭადრაკეს?

— შენც ნუ ეტყვი, უთხარი, რომ მალტის წარმომადგენელი ხარ.

ჩემი რიგი რომ მოვიდა, უსიტყვოდ დავჯექი. შავებით სიცილიურ დაცვას მივმართე. ფიშერმა მისი საყვარელი სოზინის იერიში აირჩია და ცოტა ხანში ყველაფერი დამთავრებული იყო. საბედნიეროდ, ფიშერმა არაფერი მკითხა.

ასე იყო თუ ისე, ერთადერთი ქართველი მოჭადრაკე ვარ, ვინც ფიშერს შეხვდა. ამაში ხომ ვერავინ შემეცდილება, რადგან ამერიკელმა თავი დაანება ჭადრაკს და, ამბობენ, არც არასოდეს დაუბრუნდება.

როცა წოდება დროებითია

ჭადრაკში ოსტატობის კანდიდატის წოდება დროებითი გახლავთ. თუ მოჭადრაკე სათანადო შედეგებით არ დაამტკიცებს მას, ჭადრაკის მესვეურებს შეუძლიათ იგი უფრო დაბალ, პირველ თანრიგში გადაიყვანონ. ზოგჯერ კი ყველაფერი ამ მესვეურების განწყობილებაზეა დამოკიდებული.

1967 წელს ოსტატები სოროკინი, ლომაია და მე ვმონაწილეობდით სოჭის ძლიერ ტურნირში. როცა წილისყრა მიმდინარეობდა მსაჯებმა ოსტატობის კანდიდატ გორდიენკოს შეჯიბრებაში წარმატება უსურვეს, ისე კი მოაგონეს, შუა ტურნირში ოსტატობის კანდიდატობის ვადა გაგიდისო. გორდიენკო ძალიან ნერვიულობდა, რაც დაეტყო კიდეც მის თამაშს.

ტურნირი რომ დამთავრდა, მას გამოუცხადეს — ამიერიდან პირველი თანრიგის მოჭადრაკე ხართო.

1972 წელს ერევნის ჭადრაკის სახლში ვნახეთ კელეშე გაკრული ოსტატობის კანდიდატების სია. თითოეულის გვარის გასწვრივ ნათლად ეწერა, რომელ წელს, რომელ თვესა და დღეს უმთავრდებოდათ მათ ოსტატობის კანდიდატობის ვადა. ამ ხნის განმავლობაში, რასაკვირველია, ზოგი მათგანი შეიძლება ოსტატიც გამხდარიყო, მაგრამ ზოგი, რა წოდებაც ჰქონდა, იმასაც დაკარგავდა. ერთი სიტყვით, ზოგის გზა ზევით მიდიოდა და ზოგის ქვევით.

ჩვენთან, საქართველოში, ჭადრაკის მესვეურები გაცილებით უფრო ლმობიერები არიან, მაგრამ დროგამოშვებით ისინიც დარევიან ხოლმე სუსტ ოსტატობის კანდიდატებს.

თბილისის პირველმა ჩემპიონმა ჭადრაკში, უკვე საკმაოდ ხანდაზმულმა, სიმპატიურმა ვართან ადამალიანმა მწუხარებით შეიტყო, რომ რესპუბლიკის საჭადრაკო ფედერაციამ მას ოსტატობის კანდიდატის წოდება მოუხსნა.

— რა შეწოდება მე ამჟამად?

— პირველთანრიგოსანი მოჭადრაკე.

— დიახ, მაგრამ თუ ამ წოდებასაც ვერ დავამტკიცებ?

— მაშინ მეორეთანრიგოსანი გახდებით.

— თუ აქაც მარცხი შემემთხვევა?

— მესამე თანრიგში გადავიყვანენ.

— შემდეგ?

— შემდეგ მეოთხე თანრიგია. აი, ამას კი ვერავინ შეგეცდილებათ. ამაზე დაბალი თანრიგი აღარ არსებობს.

— თბილისის პირველი ჩემპიონი და მეოთხეთანრიგოსანია?!

— რას იზამთ, მიწიერი დიდება ხომ წარმატალია.

ასეთი გულახდილი საუბარი გაიმართა ჩემსა და ხანდაზმულ მოჭადრაკეს შორის, მაგრამ მე თუ შეუბრალებელი ვიყავი, საქართველოს ჭადრაკის ფედერაცია უფრო დიდსულოვანი აღმოჩნდა — პირველ თანრიგზე უკან აღამაღიანს აღარ დაუხევია.

არცოდნა არცოდვარაო

ვინ ატარებს ერთდროული თამაშის სვანს? ეს რა კითხვაა? იტყვის მკითხველი. — რა თქმა უნდა, ძლიერი, მაღალი კვალიფიკაციის მქონე მოჭადრაკე. ვინ თამაშობს მის წინააღმდეგ? თავისთავად ცხადია, გაცილებით უფრო სუსტი მოჭადრაკე, მოყვარული, რომელსაც ძალიან ხშირად თანრიგიც არა აქვს. ეს ყველაფერი ნათელია და გასაკები, მაგრამ ზოგჯერ კურიოზებიც ხდება.

სპორტის დამსახურებული ოსტატი თეოდორ დუზ-ხოტიმირსკი მხიარული, იუმორის მო-

ყვარული კაცი იყო. რომ არ ვცნობთ, განზრახ ცუდად იცვამდა, თავზე ქუდს ჩამოიფხატავდა და ისე მონაწილეობდა ერთდროული თამაშის სვანსებში უამრავ მოყვარულთან ერთად... თავისზე გაცილებით უფრო სუსტი ოსტატების წინააღმდეგ. ასეთი ზუმრობა ძალზე ძალე მჟღავნდებოდა. ჯერ ერთი, დუზ-ხოტიმირსკის, რომელსაც ლასკერიც დაუმარცხებია და კაპაბლანკაც, სახეზე ბევრი ოსტატი იცნობდა. მეორეც, თუმცა დუზი დებიუტში განზრახ სუსტ სვლებს აკეთებდა, რათა მეტოქისათვის კვალი დაეხსია, შემდეგ ჩვეული ძალით იწყებდა თამაშს, რაც სვანის ჩამტარებელს საგონებელში აგდებდა და რაღაც თვალთმაქცობაზე მიიწვინებდა. ცნობილი ოსტატი გრიგორიევი ერთხელ მხიარულად იგონებდა, რომ მოსკოვში გამართული სვანის დროს ყურადღება არ მიაქცია ვილაც ხნიერ კაცს, რომელიც 20 სხვა მოყვარულთან ერთად ეთამაშებოდა მას. ამ კაცს ქუდი ჰქონდა ჩამოფხატული, ასე რომ, გრიგორიევმა სახეზე ვერ შეხედა. ამის გარდა, დუზმა გაიმეორა თავისი ძველი ილეთი, დებიუტში რამდენჯერმე უხეიროდ ითამაშა, მაგრამ შემდეგ ისეთ ვირტუოზულ მანევრს მიაგნო, დიდოსტატებსაც რომ შეშურდებოდათ. გრიგორიევი მყისვე მიხვდა, მას აშკარად ვილაცა ეზუმრებოდა. იგი დააკვირდა მეტოქეს და,

ბოლოსდაბოლოს, სიცილი ველარ შეიკავა.

— გამარჯობა, თეოდორ ივანეს ძე!

— გაგიმარჯოთ!

— აქ რამ მოგიყვანათ?

— როგორ გითხრათ, თამაში მომინდა.

უხერხული მდგომარეობა შეიქმნა. ბოლოს დუზ-ხოტიმირსკიმ გაიცინა, ფიგურები აურია და დარბაზი დასტოვა.

ეს ამბავი მაშინ არ ვიცოდი, მაგრამ, გამოგიტყდებით, მსგავსი ცოდვა მეც მიმიძღვის.

ლენინგრადის საერთაშორისო ტურნირს ვესწრებოდი. საერთაშორისო ოსტატმა ვლადიმროვმა შავებით სიცილიურ დაცვაში დაამუშავა ერთი თავისებური ვარიანტი, რომელიც დაკავშირებული იყო მეფის ფრთის კუსადრე განვითარებასთან ცე-5 უჯრაზე. ტურნირის მონაწილეებმა ამ ვარიანტს ვერაფერი მოუხერხეს (მისი ანალიზი მაშინ ჯერ კიდევ არ არსებობდა, თეორეტიკოსებმა ვერ მოასწრეს შესწავლა) და ვლადიმროვმა რამდენიმე გამარჯვება იზეიმა. ეს ვარიანტი, რამდენადაც შემდეგ, მეც გავარჩიე და მომეწონა.

და აი, ლენინგრადის შემდეგ ძალზე მალე ეპატორიაში აღმოჩნდი. ქალაქს არ ვიცნობდი და არც ვიცოდი, დრო როგორ მომეკლა. ბოლოს პარკთან განცხადება წავიკითხე, ვიდაც ადგილობრივი პირველთანრიგოსანი

ერთდროული თამაშის სეანს ატარებდა. რა თქმა უნდა, უფრო მაღალი კვალიფიკაციის მოჭადრაკემ პირველთანრიგოსნის სეანსში არ უნდა ითამაშოს, ეს უხეირო ოინს ჰგავს. მაგრამ შემხიარულ ხასიათზე ვიყავი. ამ ქალაქში ვინ მიცნობს-მეთქი და 24 სხვა მოყვარულთან ერთად პირველთანრიგოსნის წინააღმდეგ ერთდროული თამაშის სეანსში ჩავეწერე.

სეანსიორი, როგორც წესი, თეთრი ფიგურებით თამაშობს. მე შავებით სიცილიური დაცვის იმ ვარიანტს მივმართე, ვლადიმროვმა რომ დაამუშავა. პირველთანრიგოსანი ვერ გაერკვა შექმნილ პოზიციაში, ძალიან მალე შეცდა და დამარცხდა. დანარჩენი 24 პარტია მან მოიგო. გულშემატკივრებმა ყურადღება მომაქციეს, მკითხეს, ვინ ვიყავი. თბილისელი მოყვარული ვარ-მეთქი, ვუპასუხე.

ბოლოს პირველთანრიგოსანი მომიახლოვდა.

— თქვენ საკმაოდ კარგად თამაშობთ, — მითხრა ძან, — მაგრამ ერთი ნაკლი გაქვთ.

— რა ნაკლი?

— არ იცით თეორია. აი, სიცილიურ დაცვაში რომ კუ ცე-5 უჯრაზე გამოიყვანეთ, ეს აშკარა შეცდომაა, ასე არავინ თამაშობს და თქვენც ამ სვლაზე ხელი უნდა აიღოთ (მან, რა თქმა

უნდა, არაფერი იცოდა, რა ხდებოდა ლენინგრადში, როგორი წარმატებით იყენებდა ვლადიმეროვი ამ ვარიანტს).

გამეცინა, ხვალ შეგხვდებით-მეთქი.

მეორე დღეს მართლაც შევხვდით ევპატორიის პლაჟზე, პირ-

ველთანრიგოსანს ვველაფერი ვუამბე, ჩემი საქციელისთვის ბოდიში მოვუხადე და „კომპენსაციის სახით“ ის ვარიანტი კარგად ვასწავლე, მას რომ სრულ გაუგებრობად და საჭადრაკო თეორიის უცოდინარობად მიაჩნდა.

უსიტყვოდ.

ბ. შევერდიაშვილის ნახატი.

— ხმა არ ამოიღო, თორემ ქვეყანას შევეცრი!

რ. სანადირაძის ნახატი.

ბათუმის «დინამო»: პრობლემები, ამოცანები

ბათუმის „დინამოს“ ფეხბურთელთა გუნდი, რომელიც საბჭოთა კავშირის პირველობაზე „ა“ კლასის მეორე ლიგის მეოთხე ზონაში მონაწილეობდა, ძალზე სუსტად გამოვიდა გასულ სეზონში. რამ განაპირობა დინამოელთა ეგზომ დაბალი მაჩვენებელი?

მოდი, ძვირფასო მკითხველო, ეს წერილი დავყოთ რამდენიმე ქვესათურად, იმ საკითხების მიხედვით, რომლებიც ყველა ერთად ჩვენი გუნდის მთლიან სახეს წარმოგვიდგენს.

ცოტა რამ წარსულიდან

თქმა არ უნდა, ტრადიცია ძალიან ბევრს ნიშნავს.

ბათუმის „დინამო“ 1923 წელს შეიქმნა. უკვე 1939-1940 წლებში საკავშირო ჩემპიონატში მონაწილეობდა „ბ“ კლასის გუნდებს შორის. მომდევნო წლებში რესპუბლიკური პირველობის ფავორიტი იყო და 1960 წელს, როცა კვლავ შეიქმნა საკავშირო ჩემპიონატის „ბ“ კლასი, ბათუმის დინამოელებმა დამსახურებულად მოიპოვეს მისი საგზური და ბევრჯერ წარმატებითაც იასპარეხეს. 1966 წლიდან გუნდი „ა“ კლასის მეორე ლიგის მუდმივი ბინადარია. 1973 წელს თავის ზონაში მეორე ადგილზეც კი გამოვიდა და უფლება მოიპოვა

მონაწილეობა მიეღო „ა“ კლასის პირველ ლიგაში გადასასვლელ ტურნირში, მაგრამ ვერ შეძლო ამ ამოცანის გადაწყვეტა.

ბათუმის „დინამოში“ სხვადასხვა დროს ბევრი სახელოვანი ფეხბურთელი აღიზარდა, მათ შორის ბ. ფროლოვი, ა. ელიავა, ი. სარჯველაძე, კ. ფხვლევა-ნიდი, გ. მენაბდე, ი. დათუნაშვილი, ა. კვაჭაძე, ა. კვაზაშვილი, რ. კვასხვაძე, გ. ქიქავა, რ. ჩელებაძე, ნ. ხიზანიშვილი, ვ. ქორიძე, სამი უკანასკნელი ახლაც წარმატებით იცავს რესპუბლიკის პირველი გუნდის — თბილისის „დინამოს“ ღირსებას.

ყოველივე ზემოთქმული გუნდის შესანიშნავ ტრადიციებზე მეტყველებს. და მაინც, დინამოელები სუსტად გამოვიდნენ წლევანდელ ჩემპიონატში — მხოლოდ მე-13 ადგილი დაიკავეს.

სეზონი-79

შარშან ბათუმელი ფეხბურთელები საკავშირო ჩემპიონატის „ა“ კლასის მეორე ლიგის მეოთხე ზონაში გამოდიოდნენ — ლანჩხუთის „გურიასთან“, სამტრედიის „ლოკომოტივთან“, ზუგდილის „დინამოსთან“, გორის „დილასთან“, ფოთის „კოლხეთთან“ და სოხუმის „დინამოსთან“ ერთად. რესპუბლიკის შვიდ

კოლექტივს შორის ბათუმელებმა ბოლო აღვილი დაიკავეს და დებულებით უნდა დაეტოვებინათ „ა“ კლასის მეორე ლივა, მაგრამ საკავშირო ფეხბურთის ფედერაციამ სწორედ ამ გუნდის მდიდარი ტრადიციები გაითვალისწინა, მისი დამსახურება მაღალი კლასის ფეხბურთელთა აღზრდაში და „დინამო“ ისევ დატოვა აღნიშნულ ლივაში.

გასული სეზონის პირველი სამი მატჩი დინამოელებმა საკუთარ მოედანზე გამართეს. მართალია, სამივეჯერ გაიმარჯვეს მინიმალური ანგარიშით, მაგრამ გუნდი მაინც სუსტად გამოიყურებოდა. პირველსავე გასვლით მატჩში სამტრედიის „ლოკომოტივთან“ ბათუმელებმა მარცხი იწვნეს. ეს იყო პირველი ფიქლოგიური დარტყმა, მთელი ჩემპიონატის მანძილზე რომ გაჰყვა გუნდს. მაგრამ მარტო ეს არ იყო ჩავარდნის მიზეზი, ჩემპიონატმა დაჰყანა, რომ გუნდი ერთობ სუსტად იყო ფიზიკურად მომზადებული. პირველ წრეში დინამოელებმა 26 ქულა მოაგროვეს, მეორეში კი მხოლოდ 17. ძნელი გასაველეია საფეხბურთო მართონი, და თუ ფიზიკურად სუსტი ხარ, წარმატებას ვერ მიაღწევ.

ფიზიკური მომზადების გარდა კოლექტივს ტაქტიკური მომზადებაც აკლდა. მისი თითქმის ყოველი მატჩი ერთფეროვანი იყო და ცალკეული გამარჯვებები მეტწილად ცალკეული ფეხბურთელების ინდივიდუალური თავდადების შედეგს წარმოადგენდა.

თავდასხმელებიდან განსაკუთრებით გამოეყოფიდა თ. ბეჟანიძეს — ძალზე მონღოებულ, ენერგიულ, მაგრამ ტაქტიკურად არასწორად მოთამაშე ფეხბურთელს.

უნდა განსაკუთრებულად აღინიშნოს ერთი გარემოება. ლიგის დატოვების საშიშროება დინამოელებს 8-9 ტურით ადრე შეექმნათ. ნაცვლად იმისა, რომ ფეხბურთელებსაც და გუნდის ხელმძღვანელებსაც უფრო მეტი მონღომება გამოეჩინათ, პირიქით, მეცადინეობას უკლეს, ირღვეოდა დისციპლინა, რეჟიმი.

შედეგი: ბოლო 9 მატჩში „დინამო“ მხოლოდ ორი ქულა აიღო...

საკუთარი კედელი

იცით, რაოდენ დიდი მნიშვნელობა აქვს მას. გადავხედოთ საფეხბურთო სტატისტიკას: გუნდებს მოპოვებული ქულების 70-80 პროცენტი საკუთარ მოედანზე, გულშემატკივრების ენერგიული მხარდაჭერით აქვთ მოპოვებული.

ბათუმის „დინამოს“ სტადიონი 18 ათას მაყურებელს იტევს, მაგრამ უკანასკნელ წლებში იგი მხოლოდ ერთხელ გაივსო — 1977 წელს, როცა თბილისის „დინამო“ იაპონიის ნაკრებს ეთამაშებოდა. ბათუმის „დინამოს“ მატჩებს კი საშუალოდ 2-3 ათასი მაყურებელი ესწრებოდა. ყველაზე ბევრი მაყურებელი — 8 ათასი კაცი მოვიდა მატჩზე ყაზანის „რუბინთან“. და დინამოელებმა ეს შეხვედრა მოიგეს, საერთოდ, მსოფლიო მასშინ მოდის სტადიონზე, როცა გულჯი კარგად თამაშობს, მაგრამ როცა კოლექტივს უჭირს, მხარდაჭერა საჭირო. ბათუმის „დინამოს“ თამაში ზოგჯერ ემთხვეოდა თბილისის „დინამოს“ მატჩს, რომელსაც ტელევიზიით გადმოცემდნენ, და გულშემატკივართა უმრავლესობა უკანასკნელის ნახვას ამჯობინებდა.

სად ითამაშონ გავფხვამა?

დღეს „დინამო“ ძირითადად ბათუმის ბავშვთა საფეხბურთო სკოლისა და „ნორჩი დინამოელის“ ჯგუფებში აღზრდილი ფეხბურთელებითაა დაკომპლექტებული. ბევრმა მათგანმა გასულ სეზონში ითამაშა კიდეც მის შეპაღვენლობაში, და თუ მათი ლებიუტი არც თუ ისე სახარბიელო გამოდგა, ამაში მწვრთნელებს მიუძღვით ბრალი. საჭიროა უფრო მეტი ყურადღება ექცეოდეს მომავალი ოსტატის, როგორც სპორტსმენისა და მოქალაქის წრეობას, მის ფსიქოლოგიურ მომზადებას დიდი ასპარეზისათვის.

როცა ბავშვთა ფეხბურთზე ვლაპარაკობთ, წარმოვიდგენთ ხოლმე ნორჩებით სავსე საფეხბურთო მოედნებს. სამწუხაროდ, ბათუმი სპორტული ბაზებით ღარიბია, ხოლო რაც არის, კეთილმოწყობილია, მაგალითად, ბავშვთა საფეხბურთო სკოლის აღსაზრდელებს საშუალება არა აქვთ ვარჯიშის შემდეგ მიიღონ შხაპი. რაკი შხაპი არ არის, არც გაოფლიანება ყოფილა საჭირო, იტყვის მოზარდი და ამის შემდეგ სრულყოფილ ვარჯიშზე ლაპარაკი, ბუნებრივია, ზედმეტი იქნება.

ყველას გვახსოვს, რა საინტერესო ტურნირები ტარდებოდა ჩვენს ქალაქში ეზოს გუნდების მონაწილეობით. სამწუხაროდ, ასეთი შეჯიბრებები ახლა იშვიათად ეწყობა, ან კი როგორ შეიქმნას ეზოს გუნდები, როცა ბავშვებს ეზოები აღარ შემორჩათ სათამაშოდ და არც საბინაო-საექსპლუატაციო კანტორების ხელმძღვანელები და პედაგოგ-ორგანიზატორები იწუხებენ დიდად თავს.

ბათუმის „დინამო“ და, საერთოდ, ქართული ფეხბურთი ჩვენი ქალაქიდან ნორჩ ტალანტებს მოეღის.

სეზონი-80.

როცა ჟურნალის თხოვნით ამ წერილს ვამზადებდი, რამდენიმე მოკლე ინტერვიუ ავიღე ფეხბურთის სპეციალისტ-თაგან.

— რამ გამოიწვია ბათუმის „დინამოს“ წარუმატებლობა? როგორ გესახებათ ჩვენი გუნდი ახალ სეზონში?

აი, ამ კითხვებზე გვიპასუხებენ:

ზ. მამუკაძე (აჭარის ფიზიკური კულტურისა და სპორტის კომიტეტის თავმჯდომარე): გუნდი სუსტად იყო მომზადებული.

ვფიქრობ, გუნდის ახალი უფროსი

მწვრთნელი ლ. ვერულიძე და ფეხბურთელები ყოველ ღონეს იხმარენ, რათა შელახული პრესტიჟი აღიდგინონ, რა თქმა უნდა, მაყურებელთა ფარსო მხარდაჭერით.

ე. ნაკაშიძე (აჭარის ფეხბურთის ფედერაციის პრეზიდენტის თავმჯდომარე): გუნდის გასულ სეზონში ჩავარდნას, უპირველესად მის ხელმძღვანელობას მივაწერ. მათ მოსამზადებელი პერიოდი ნაყოფიერად ვერ გამოიყენეს, გულახდილად თუ ვიტყვი, ვერც ფეხბურთის ფედერაცია დაეხმარა დიდად გუნდს გაჭირვების დროს.

„დინამო“ გასულ სეზონში, ვფიქრობ, არ იყო სწორად დაკომპლექტებული, ვერ გაამართლა ზოგიერთმა მოწვეულმა ფეხბურთელმა.

რაც შეეხება მეორე კითხვას, ჩემის აზრით, 1980 წლის ჩემპიონატი ჩვენი გუნდისათვის იქნება ძიების, ძალისა და რწმენის ჩამოყალიბების პერიოდი და ექვი არ არის, უკეთ გამოუვა, ვიდრე გასულ სეზონში.

ლ. ვერულიძე (ბათუმის „დინამოს“ ოსტატ ფეხბურთელთა გუნდის უფროსი მწვრთნელი): პირველ კითხვაზე თავს შევიკავებ, გარკვეული მოსაზრებით, რა თქმა უნდა.

რაც შეეხება „დინამო-80“-ს, გეტყვით, რომ ძირითადად აქცენტს ახალგაზრდებზე, აჭარაში აღზრდილ მოზარდ ფეხბურთელებზე გადავიტანთ. პროგნოზები ნაადრევია, მაგრამ ერთის თქმა მაინც შეიძლება: შევეცდებით, უკეთ ვითამაშოთ.

გვინდა ვირწმუნოთ, რომ დინამოელები — მწვრთნელები, ფეხბურთელები, ყველა, ვისზეც დამოკიდებულია გუნდის ბედ-ილბალი, სათანადოდ გააანალიზებენ გასული სეზონის შედეგებს და საჭირო დასკვნებსაც გააკეთებენ.

გამარჯვებით გველოთ, ბათუმის დინამოელებო!

ლევან ჭავჭავაძე,
სსრ კავშირის სპორტის ოსტატი,

გახეილნი თქუნი

სამხრეთ ოსეთის დღეები

აშარაში

ხალხთა მეგობრობის ჭეშმარიტ ზეიმად იქცა სამხრეთ ოსეთის დღეები აჭარაში.

სტუმართა დელეგაციას ხელმძღვანელობდა საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის ბიუროს წევრობის კანდიდატი, პარტიის სამხრეთ ოსეთის საოლქო კომიტეტის პირველი მდივანი ფ. სანაკოვეი. დელეგაციაში იყვნენ სამხრეთ ოსეთის საბჭოთა და საზოგადოებრივი ორგანიზაციების, მუშათა კლასისა და კოლმეურნე გლეხობის წარმომადგენლები, მწერლები, მეცნიერები, კულტურის მოღვაწენი.

ქალაქის საზოგადოებრიობასთან შეხვედრის შემდეგ სტუმრებმა გვირგვინით შეამკეს მსოფლიო პროლეტარიატის დიდი ბელადის ვ. ი. ლენინის ძეგლი. ქალაქის ცენტრალური მოედნიდან გაემართნენ ბარცხანაში, სადაც საფუძველი ჩაეყარა მეგობრობის სკვერს. გაიმართა სახელდახელო მიტინგი.

ოსი მეგობრები ეწვივნენ მახინჯაურის საბჭოთა მეურნეობას, დათვალიერეს ციტრუსების პლანტაციები. შემდეგ ნახეს ბათუმის ღირსშესანიშნაობანი, ეწვივნენ აკვარიუმს, დაესწრნენ ატრაქციონს დელფინარიუმში.

პარტიის აჭარის საოლქო კომიტეტში მოეწყო მიღება.

საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის ბიუროს წევრობის კანდიდატმა, პარტიის აჭარის საოლქო კომიტეტის პირველმა მდივანმა ვ. პაპუნიძემ ოს მეგობრებს მოუთხრო აჭარის ასსრ

მშრომელთა წარმატებებზე სახალხო მეურნეობისა და კულტურის განვითარებაში.

საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის ბიუროს წევრობის კანდიდატმა, პარტიის სამხრეთ ოსეთის საოლქო კომიტეტის პირველმა მდივანმა ფ. სანაკოვემა გულთბილი მადლობა გადაიხადა მეგობრული შეხვედრისათვის და გამოთქვა რწმენა, რომ ასეთივე დღეები ახლო მომავალში გაიმართება სამხრეთ ოსეთში.

სამხრეთ ოსეთის დღეების მონაწილეთა მიღება მოეწყო აგრეთვე პარტიის ბათუმის საქალაქო კომიტეტში, პროფკავშირთა აჭარის საოლქო საბჭოში, კომკავშირის აჭარის საოლქო კომიტეტში.

ოსი მშრომელების წარმომადგენელთა ცალკეული ჯგუფები ეწვივნენ ქალაქის საწარმო-დაწესებულებებს, იყვნენ შ. რუსთაველის სახელობის პედაგოგიურ ინსტიტუტში, დაესწრნენ სამხრეთ ოსეთის მხატვართა გამოფენის გახსნას აჭარის მხატვართა კავშირის საგამოფენო დარბაზში.

გაიმართა საინტერესო შეხვედრები — შემოქმედებითი ახალგაზრდობისა — კაფე „სიჭაბუკეში“, მწერლებისა — საქართველოს მწერალთა კავშირის აჭარის განყოფილებაში.

სალამოს ი. ჭავჭავაძის სახელობის ბათუმის სახელმწიფო თეატრში ჩატარდა მეგობრობის დიდი საღამო.

მეორე დღეს ოსი სტუმრები იყვნენ საქართველოს საზღვაო სანაოსნოში, აჭარის რაიონებში. გაეცნენ ავტონომიური რესპუბლიკის სახალხო მეურნეობისა და კულტურის მიღწევებს.

მწერალთა საპაპვირო თათბირი

ბოზოყვათში, პანსიონატ „მშენებლის“ დარბაზში გაიმართა მწერალთა საკავშირო თათბირი თემაზე „ქართული ისტორიული პროზის თანამედროვე ძიებანი“. იგი მოაწვევს საქართველოს მწერალთა კავშირთან არსებული მხატვრული თარგმანისა და ლიტერატურულ ურთიერთობათა მთავარმა სარედაქციო კოლეგიამ და უურნალ „ლიტერატურაშია გრუზიას“ რედაქციამ.

ქართული ისტორიული პროზის საკითხებზე ესოდენ ფართო მასშტაბის შეხვედრა პარველად მოეწყო და დიდი ინტერესი გამოიწვია. თათბირში, მონაწილეობის მისაღებად ჩამოვიდნენ ცნობილი საბჭოთა მწერლები ვ. საფონოვი, ბ. ოკუჯავა, ა. რუდენკო-დესნაიკი, მ. აუეზოვი, ა. მარჩენკო, ნ. ივანოვა, ნ. კორნილოვა, ლ. ფიოდოროვსკაია, მ. ილინიცი, ბ. ხირში, მ. სინელნიკოვი, აგრეთვე ქართველი მწერლები ჭ. ამირეჯიბი, ო. ჭილაძე, რ. ჭაფარიძე, გ. ასათიანი, ო. პაჭკორია, გ. მალულარია, გ. გვერდწითელი, გ. გაჩეჩილაძე და სხვები.

თანამედროვე ქართული ისტორიული

პროზისადმი დიდი ინტერესი, განაცხადა ჩვენს თანამშრომელთან საუბარში საქართველოს მწერალთა კავშირთან არსებული მხატვრული თარგმანისა და ლიტერატურულ ურთიერთობათა მთავარი სარედაქციო კოლეგიის თავმჯდომარე მ. ნოდიაშვილი, კანონზომიერა მოვლენაა. საქმე ისაა, რომ ბოლო ათი წლის განმავლობაში ქართველი მწერლები ფრიალ ნაყოფიერად მუშაობდნენ და საინტერესო ნაწარმოებები შექმნეს. ცხადია, თუ დროულად არ ვიზრუნეთ მათი პოპულარიზებისათვის, იგი ლოკალური მნიშვნელობის ფაქტად დარჩება. ჩვენი სარედაქციო კოლეგია, უურნალი „ლიტერატურაშია გრუზია“ ბევრს აკეთებს, რათა ქართველ მწერალთა ნაწარმოებები თარგმნოს და დროულად მიაწოდოს არაქართველ მკითხველებს.

ხუთი დღის განმავლობაში, თათბირში მონაწილეობის პარალელურად, ჩვენი სტუმრები ინტერესით ეცნობოდნენ ქობულეთს. აქარის ზღვისპირეთის ღირსშესანიშნაობებს, იყვნენ ალამბარსა და ციხისძირში, ეწვივნენ ბათუმს, გონიოსა და სარფს.

* * *

სურათზე: ბულატ ოპუჯავა და ზაბაზა ამირეჯიბი.

ფილმი აპარატი

დეკემბრის მიწურულში საქართველოს სამეცნიერო-პოპულარული და ლოკუმენტური ფილმების გადაღებმა ჯგუფმა აქარაში დაამთავრა გადაღება ფერადი, ფართოფორმატიანი სრულმეტრაჟიანი ფილმისა „აქარა დღეს“ (სცენარის ავტორი ფ. ხალვაში, დამდგმელი რეჟისორი ჯ. ჭიჭინაძე, დამდგმელი ოპერატორი ს. შენგელია, კომპინირებულ გადაღებათა ოპერატორი ო. ბრეგვაძე, მეორე ოპერატორი ვ. პარშკოვი, კომპოზიტორი ჯ. კახიძე, ფილმის დირექტორები ვ. კაჭახიძე და თ. ლასურაძე).

ეს იქნება ერთ-ერთი ყველაზე სრულ-

ყოფილი სურათი ჩვენი ავტონომიური რესპუბლიკის ისტორიულ წარსულსა და დღევანდელობაზე, მის შესანიშნავ აღამიანებზე.

გადამღები ჭგუფი ესტუმრა აჭარის უველა რაიონს, ფირზე აღბეჭდილია შეხვედრები მეჩაიებთან, მეცხვრეებთან, მეცხოველეებთან, მრეწველობისა და სოფლის მეურნეობის წარჩინებულებთან.

ახალ ფილმს მაყურებელი ეკრანზე წელს იხილავს.

მიკოლა ბაჟანის დეპეშა

გამოჩენილ საბჭოთა პოეტს, უკრაინელი ხალხის სასიქადულო შვილსა და ქართველი ხალხის გულითად მეგობარს, რუსთაველის სახელობის სახელმწიფო პრემიის ლაურეატს მიკოლა ბაჟანს შარშან დაბადების 75 წლისთავი შეუსრულდა. ამასთან დაკავშირებით ბათუმში გაიმართა ლიტერატურული საღამო. ეს საღამო იყო იმ დიდი სიყვარულის საგარო დემონსტრაცია, რომელსაც მადლიერი ქართველი ხალხი, მათ შორის აჭარის მშრომელები მიაგებენ უკრაინელ პოეტს ჩვენი ხალხის გულწრფელი სიყვარულისა და ჩვენი ლიტერატურების მეგობრობის განმტკიცებისათვის დაუცხრომელი ზრუნვის წილ.

ამ დღეებში აჭარის მწერალთა ორგანიზაციაში მოვიდა მიკოლა ბაჟანის სამადლობელი დეპეშა.

დეპეშაში ნათქვამია:

„გულითადი მადლობა რესპუბლიკის პარტიულ და საბჭოთა ხელმძღვანელებს, მეგობრებს, მწერლებს, მკითხველებს იმ ატივისათვის, რაც ჩემი დაბადების საოცრად თხუთმეტი წლისთავისადმი მიძღვნილი საღამოს გამართვით მომაგეს. არ ვიცი, კიდევ რამდენ დროსა და ძალას მარგუნებს ბედი, მაგრამ ვისწრაფვი, ისინი მოვანბნო ჩვენს დიდ საერთო პარტიულ საქმეს, ჩვენი ხალხების ძმობის განმტკიცებას, ჩვენი ლიტერატურების

მეგობრობას. თავს ვიდრეც ჩემი სავერელი ხალხისა და ქართველი მეგობრების წინაშე.

თქვენი მიკოლა ბაჟანი“.

შურნალ „ლიკისათვის“

აჭარას ეწვია ბულგარეთ-საბჭოთა კავშირის მეგობრობის საზოგადოების გამგეობის წევრი, შურნალ „ლიკის“ მთავარი რედაქტორი ემილია გერგოვა.

„ლიკი“ ბულგარეთ-საბჭოთა კავშირის მეგობრობის საზოგადოების ყოველთვიური შურნალია და, ჩვენი ქვეყნის გარდა, მსოფლიოს სხვა სახელმწიფოებშიც ვრცელდება.

ცნობილი შურნალისტი ქალი, საბჭოთა კავშირის დეპუტატი სააგენტოს — საკდესის უფროს რედაქტორთან ირინა პავლოვასთან ერთად აგროვებდა მასალებს ნარკვევებისა და რეპორტაჟებისათვის, რომლებიც „ლიკის“ ფურცლებზე გამოქვეყნდება ბლაგოვერადის ოკრუგისა და აჭარის მშრომელთა მეგობრული ურთიერთობის 18 წლისთავის აღსანიშნავად.

ემილია გერგოვა მიიღო საქართველოს კომპარტიის აჭარის საოლქო კომიტეტის მდივანმა ნ. გუგუნავამ და ესაუბრა საბჭოთა ხელისუფლების წლებში უდიდეს სოციალურ-ეკონომიკურ და კულტურულ გარდაქმნებზე.

სტუმარი იყო ტყავ-ფეხსაცმლის საწარმოო გაერთიანებაში, ქობულეთისა და ხელვაჩაურის რაიონების კოლმეურნეობებსა და საბჭოთა მეურნეობებში, ბათუმის მუზეუმებსა და პარკებში, დელფინარიუმსა და აკვარიუმში, ილია ჭავჭავაძის სახელობის ბათუმის ხელმწიფო თეატრში ნახა სპექტაკლი „შთამომავლობა“.

შეხვედრა „ომის“ ავტორთან

ბათუმის საზღვაოსნო სასწავლებელში შეხვედრა მოუწვევს ცნობილი საბჭოთა მწერალს, ა. ფადეევის სახელობის ლი-

ტურატურული პრემიისა და სსრ კავშირის თავდაცვის სამინისტროს პრემიის ლაურეატს, მოსკოვის მწერალთა ორგანიზაციის გამგეობის მდივანს ივანე სტაღნიუსს.

შეხვედრა შესავალი სიტყვით გახსნა სასწავლებლის უფროსმა ვ. ჭანტურიამ.

მწერლის შემოქმედებაზე ისაუბრეს ბათუმის საზღვაო ნავსადგურის დოკერ-მექანიზატორთა კომპლექსური ბრიგადის ბრიგადირმა გ. კახიძემ, აჭარის ასსრ ხელოვნების დამსახურებულმა მოღვაწემ ლ. შარაშიძემ, უურნალისტმა ნ. ჭაფარიძემ.

ი. სტაღნიუკმა სასწავლებლის კურსანტებსა და მასწავლებლებს გააცნო თავისი საბრძოლო და შემოქმედებითი ცხოვრების გზა.

საზღვაოსნო სასწავლებლის უფროსის მოადგილემ პოლიტმუშაობის დარგში ბ. მიხაილოვმა მწერალს გადასცა სასწავლებლის საპატიო სიგელი.

პრემიერა ბათუმის თეატრში

ბავშვის საერთაშორისო წელს მაუძღვნა სეზონის მორიგი პრემიერა ი. ჭავჭავაძის სახელობის ბათუმის სახელმწიფო

თეატრმა. მაყურებელმა ნახა გ. ნახუცრიშვილის ორმოქმედებანი ზღაპარი-კომედია „ნაცარქექია“.

სპექტაკლი დადგა რეჟისორმა ვ. ნიკოლაძემ, მხატვრულად გააფორმა აჭარის ასსრ ხელოვნების დამსახურებულმა მოღვაწემ ა. ფილიპოვმა, მუსიკის ავტორია თ. შამალაძე.

როლებს ასრულებენ: საქართველოს სსრ დამსახურებული არტისტები ნ. წერეთელი და მ. შერვაშიძე, აჭარის ასსრ დამსახურებული არტისტი ნ. მესხიძე, მსახიობები ც. აბზიანიძე, თ. მეიშვილი, ლ. ჯაქარიაძე, ნ. თავართქილაძე, ს. ახალაძე, ს. ბაზიაშვილი, ო. ფირცხალიაშვილი, ბ. შუავეაძე, ჯ. ველიაძე, ზ. შილაკაძე, ვ. ბიბილეიშვილი, ვ. გაგინეიშვილი, თ. კეჟერაძე, ი. ჭელიძე.

* * *

სურათზე: სცენა სპექტაკლიდან ცირა აბზიანიძისა და მანუჩარ შერვაშიძის მონაწილეობით.

„საგვომთა აპარამ“ გამოსცა

ა. ახვლედიანი, ე. ღვინთაძე — ჩამოთქვი, ჩემო ჩონგურო... ტირაჟი 3.000, ფასი 1 მან. 70 კაპ.

შ. მგებლაძე — სასრფლო-სამეურნეო წარმოების განვითარების საკითხები აჭარის მთიან ზონაში. ტირაჟი 1.000, ფასი 70 კაპ.

ჯ. ნაბაშიძე — შრომითი მიღწევების მძლავრი ბერკეტი, ტირაჟი 1.000, ფასი 90 კაპ.

ი. სინბარულიძე — ნათელი დაუღამებელი. ტირაჟი 3.000, ფასი 24 კაპ.

ა. ჯანაშვილი, პ. ხალაძე, ჯ. მესხიძე, რ. შორდანი, ბ. ბაბრაძე, ვ. ანდლულაძე, თ. გავლიაშვილი, თ. გომეზაძე — აჭარის ფაუნა, ხერხეშლიანები, ტირაჟი 2.000, ფასი 1 მან.

ი. სინბარულიძე — ჭანეთი, II ნაწილი, ტირაჟი 2.000, ფასი 71 კაპ.

ი. ბაბრაძე — საბჭოთა კანონმდებლობა თვითნებური მშენებლობის წინააღმდეგ ბრძოლაში, ტირაჟი 1.000, ფასი 40 კაპ.

ცხენისძირის სასაპროლა.

**Литературно-художественный
и общественно-политический журнал**

„Ч О Р О Х И“

**ОРГАН СОЮЗА СОВЕТСКИХ ПИСАТЕЛЕЙ
ГРУЗИИ И АДЖАРСКОГО ОТДЕЛЕНИЯ
индекс 76118**

რედაქციის მისამართი:
ბათუმი, ენგელსის ქ. № 21.
ტელეფონი — 3-33-71.

ჟურნალი გააფორმეს **შოთა ხოლუაშვილმა**, ზურაბ ხაბაძემ და
ავთანდილ ლომაძემ.

ნომერში დაბეჭდილია **ნ. ანასტასიევის, ვ. ბაბიანის, ვ. ღუბინინას,**
რ. ლომაძის, ვ. მითაიშვილის, რ. ტოფაძისა და ა. ჩანტლაძის ფოტოები.

ხელმოწერილია დასაბეჭდად **17.12.79**, საბეჭდი თაბახი **6**, საგამომცემლო **5**,
შეკვეთის № **5033**, ემ **01226**, ქაღალდის ზომა **60×90¹/₁₆**, ტირაჟი **4.000**.
ფასი 40 კაპ.

საქართველოს სსრ გამომცემლობათა, პოლიგრაფიისა და წიგნის ვაჭრობის
საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტის აჭარის პოლიგრაფიული
საწარმოო გაერთიანება, ბათუმი, ლუქსემბურგის, **20**.

КОНТРОЛЬНАЯ
26. VII 1949
24

73 7/19

93 - 29 - 26

